

**ИЗВЕШТАЈ ЗА СТРАТЕГИСКА ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА
СРЕДИНА
ЗА
НАЦИОНАЛНА СТРАТЕГИЈА ЗА БИОЛОШКА
РАЗНОВИДНОСТ СО АКЦИСКИ ПЛАН**

**Нацрт верзија
Февруари, 2015**

Проект: „Поддршка на Република Македонија за ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план (НСБРАП) и изработка на петтиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност“

Финансиран од: Глобалниот еколошки фонд (ГЕФ)

Имплементациона агенција за ГЕФ: Програма на Обединетите нации за животна средина (УНЕП), Канцеларија во Виена

Корисник: Министерство за животна средина и просторно планирање

Документ: **Извештај за Стратегиска оцена на животната средина за Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план**

Клиент: Министерство за животна средина и просторно планирање (МЖСПП)

Статус: Нацрт верзија

Подготвено од: **Менка Спировска**, Дипломиран биолог и овластен експерт за СОЖС
Јулијана Никова, Дипломиран инженер-технолог и овластен експерт за СОЖС
Искра Стојанова, Дипломиран правник, Правен консултант

Потписник на Извештајот за СОЖС:

Менка Спировска

Датум:

02/02/2015

РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
МИНИСТЕРСТВО ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ

П О Т В Р Д А

за положен стручен испит за стекнување на статус експерт за
стратегиска оцена на животната средина

СПИРОВСКА АРИТОН МЕНКА

дипломиран биолог од Скопје, родена на 28.12.1951 година, во Скопје, Република Македонија, на ден 04.06.2009 година, го положи **стручниот испит за стекнување на професионално знаење за стратегиска оцена на животната средина**, пред Комисијата за полагање на стручен испит за стратегиска оцена на животна средина, при Министерството за животна средина и просторно планирање, и се стекна со **статус на експерт за стратегиска оцена на животната средина** и ги исполнува условите утврдени во член 68 од Законот за животна средина, со тоа се стекнува со право да биде **вклучена во Листата на експерти за стратегиска оцена на животната средина** што ја води Министерството за животна средина и просторно планирање на Република Македонија.

Оваа потврда се издава врз основа на член 68 од Законот за животната средина ("Службен весник на Република Македонија" број 53/05, 81/05, 24/07 и 159/08).

Министерство за животна средина
и просторно планирање

Министер,
Др. Нечати Јакупи

Број 07-2037/35
29.06.2009, година

Комисија за полагање на стручен испит за
стратегиска оцена на животната средина

Претседател,
М-р Јадранка Иванова

СОДРЖИНА

1	ВОВЕД	7
2	ВОВЕД ВО СТРАТЕГИСКАТА ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	9
2.1	Цели на Стратегиската оцена на животната средина	9
2.1.1	<i>Главни цели на Извештајот за СОЖС</i>	9
2.2	Придобивки од спроведување на СОЖС	9
2.3	Правна рамка со која се регулира постапката за СОЖС	10
2.4	Интегрирање на постапките за подготовка на НСБРАП и СОЖС	10
2.5	Методологија за СОЖС	11
2.5.1	<i>Постапка за СОЖС</i>	11
2.5.2	<i>Определување на потребата и обемот на СОЖС и учество на јавноста</i>	12
2.5.3	<i>Клучни фази во Извештајот за стратегиска оцена на животната средина</i>	13
2.6	Спроведени СОЖС активности	14
3	РЕЗИМЕ/КРАТОК ПРЕГЛЕД НА СОДРЖИНАТА, ГЛАВНИТЕ ЦЕЛИ НА ПЛАНСКИОТ ДОКУМЕНТ И ВРСКАТА СО ДРУГИ РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ/ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ	15
3.1	Краток преглед на содржината на планскиот документ	15
3.2	Предмет и главни цели на Стратегијата	18
3.3	Корелација на целите на планскиот документ со други релевантни планови, програми/плански документи	21
4	РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ НА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	33
4.1	Население и човечко здравје	33
4.2	Климатски карактеристики и квалитет на воздухот	36
4.2.1	<i>Климатски карактеристики</i>	36
4.2.2	<i>Квалитет на воздухот</i>	37
4.2.3	<i>Климатски промени</i>	38
4.3	Бучава	39
4.4	Вода.....	39
4.4.1	<i>Хидрологија</i>	39
4.4.2	<i>Управување со водни ресурси</i>	42
4.5	Почва.....	43
4.6	Биолошка разновидност.....	45
4.6.1	<i>Диверзитет на видови</i>	45
4.6.2	<i>Екосистемски диверзитет</i>	47
4.6.3	<i>Генетска разновидност</i>	49
4.6.4	<i>Заштита на видови</i>	49
4.7	Културно наследство	50
4.8	Материјални добра	51
5	КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО ПОДРАЧЈАТА КОИ БИ БИЛЕ ЗНАЧАЈНО ЗАСЕГНАТИ И СОСТОЈБА БЕЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА	53
5.1	Состојби, трендови и закани врз биолошката разновидност	53
5.2	Состојби, трендови и закани во областите кои се предмет на СОЖС	55
5.3	Состојба во животната средина без имплементација на Стратегијата.....	59
6	ОБЛАСТИ КОИ СЕ ОД ПОСЕБНО ЗНАЧЕЊЕ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА, ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ДИВИТЕ ПТИЦИ И ХАБИТАТИТЕ	61
6.1	Заштитени подрачја.....	61
6.1.1	<i>Национална мрежа на заштитени подрачја</i>	61
6.1.2	<i>Меѓународни заштитени и прогласени подрачја</i>	62
6.1.3	<i>Еколошки мрежи</i>	63
7	ЦЕЛИ НА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ОДРЕДЕНИ НА НАЦИОНАЛНО ИЛИ МЕЃУНАРОДНО НИВО	65
7.1	Цели на Стратегиската оцена на животната средина	67
8	АНАЛИЗА НА АЛТЕРНАТИВИ	73
9	ВЕРОЈАТНИ ЗНАЧАЈНИ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И МЕРКИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ	75
9.1	Влијанија, предизвикани со имплементација на акциите за заштита на биолошката разновидност, дефинирани во националните цели и мерки за намалување	76

10 ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ ВРЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ОД АСПЕКТ НА ЖИВОТНА СРЕДИНА	92
11 ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	98
12 НЕТЕХНИЧКО РЕЗИМЕ	101
12.1 Вовед.....	101
12.2 ВОВЕД ВО СТРАТЕГИСКАТА ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА (СОЖС)	102
12.2.1 Цели на Стратегиската оцена на животната средина.....	102
12.2.2 Правна рамка со која се регулира СОЖС постапката	103
12.2.3 Интегрирање на постапките за подготовка на планскиот документ и СОЖС	103
12.2.4 Определување на потребата и обемот на СОЖС и учество на јавноста	103
12.3 РЕЗИМЕ/КРАТОК ПРЕГЛЕД НА СОДРЖИНАТА, ГЛАВНИТЕ ЦЕЛИ НА ПЛАНСКИОТ ДОКУМЕНТ И ВРСКАТА СО ДРУГИТЕ РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ/ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ.....	104
12.3.1 Краток преглед на содржината на Стратегијата	104
12.3.2 Предмет и главни цели на Стратегијата	105
12.3.3 Корелација на целите на планскиот документ со други релевантни планови, програми/плански документи	106
12.4 РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ ЗА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА ВО ЖИВОТНАТА СРЕДИНА	106
12.5 КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО ПОДРАЧЈАТА КОИ БИ БИЛЕ ЗНАЧИТЕЛНО ЗАСЕГНАТИ И СОСТОЈБА БЕЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА	106
12.6 ОБЛАСТИ КОИ СЕ ОД ОСОБЕНО ЗНАЧЕЊЕ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ДИВИТЕ ПТИЦИ И ХАБИТАТИТЕ	107
12.7 ЦЕЛИ НА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА УТВРДЕНИ НА НАЦИОНАЛНО И МЕЃУНАРОДНО НИВО	108
12.7.1 Цели на Стратегиската оцена на животната средина.....	109
12.8 АНАЛИЗА НА АЛТЕРНАТИВИ.....	109
12.9 ВЕРОЈАТНИ ЗНАЧАЈНИ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И МЕРКИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ	110
12.10 ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ ВРЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈАТА НА СТРАТЕГИЈАТА ОД АСПЕКТ НА ЖИВОТНА СРЕДИНА	110
12.11 ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ	111
12.11.1 Заклучоци.....	111
12.11.2 Препораки	112
Додаток 1	115
МИСЛЕЊА ОД НАДЛЕЖНИ ИНСТИТУЦИИ.....	115
Додаток 2	117
НАЦИОНАЛНА И МЕЃУНАРОДНА ПРАВНА РАМКА ОД ОБЛАСТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА.....	117
13 КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА	131

ЛИСТА НА ТАБЕЛИ

Табела 1 Клучни учесници и корисници за спроведување на постапките за подготовка на НСБРАП и СОЖС ...	10
Табела 2 Национални цели и поврзаност со целите од Аичи	19
Табела 3 Корелација на целите на НСБРАП со други релевантни планови, програми/плански документи.....	21
Табела 4 Мерни места на реките	40
Табела 5 Технички и искористен хидроенергетски потенцијал	42
Табела 6 Површини зафатени со ерозија (во хектари)	43
Табела 7 Анализа на заканите по сектори/области.....	53
Табела 8 Број и површина на заштитени подрачја по категории на заштита (извор: ЦДДА 2014, МЖСПП)	61
Табела 9 Репрезентативна мрежа на заштитени подрачја.....	61
Табела 10 Поврзаност на целите на СОЖС со целите на Стратегијата.....	68
Табела 11 План за мониторинг	93

ЛИСТА НА СЛИКИ

Слика 1 Природен прираст и миграционо салдо 2013	34
Слика 2 Најчести причини за смртност, 2013.....	35
Слика 3 Просторната разместеност на климатските подрачја	36
Слика 4 Индустриски контаминирани локалитети-жаришта	44
Слика 5 Употреба на земјиштето во согласност со Номенклатурата CORINE Land COVER	45
Слика 6 Културно наследство во Република Македонија	51

ЛИСТА НА КРАТЕНКИ

НСБРАП-Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план

КБР-Конвенција за биолошка разновидност

СОЖС-Стратегиска оцена на влијанијата врз животната средина

ЗЕЛС-Заедница на единици на локалната самоуправа

МЖСПП-Министерство за животна средина и просторно планирање

НП-Национален парк

СП-Споменик на природата

СПР-Строг природен резерват

ПНП-Предлог Национален парк

ПМФ-Природно-математички факултет

УКИМ-Универзитет „Св. Кирил и Методиј“

ОВЖС-Оцена на влијанијата врз животната средина

ЕУ-Европска унија

ОН-Обединети нации

МХЕ-Мали Хидроелектрани

ОИЕ-Обновливи извори на енергија

UNFCCC- Рамковна конвенција за климатските промени на Обединетите нации

ТФР-Тоталната стапка на фертилитет

NMVOС-Неметански испарливи органски соединенија

GHG-Стакленички гасови

LULUCF-Land Use, Land-Use Change and Forestry (користење на земјиштето, промена на користењето на земјиштето и шумарство)

БПК-Биолошка потрошувачка на кислород

ХПК-Хемиска потрошувачка на кислород

ЗРП-Значајните растителни подрачја

ИСКЗ-Интегрирано спречување и контрола на загадување

УХМР-Управа за хидрометеоролошки работи

НЕАП-Втор Национален еколошки акционен план на Република Македонија

НИСБР-Национален информативен систем за биолошка разновидност

ЛЕР-Локален економски развој

ВОВЕД

Богатата биолошка разновидност во Република Македонија, покрај тоа што поседува интристичка вредност (внатрешна или вредност сама по себе), поддржува екосистеми кои се значајни за економското, општественото и културно живеење. Со други зборови, биолошката разновидност има повеќекратна и значајна улога во задоволување на потребите на човекот, односно придонесува за неговата благосостојба. Од друга страна, политиките и програмите кои се однесуваат на други сектори од општественото живеење, со цел да се подобри благосостојбата на граѓаните, често пати не успеваат да ги препознаат вредностите на биолошката разновидност. Со нивното спроведување, особено политиките и програмите кои резултираат со промени во користење на земјиштето или развој на физичка инфраструктура, понекогаш се нанесуваат штети на биолошката разновидност и здравјето на екосистемите од кои зависи благосостојбата на населението.

Затоа, разбирањето на вредноста на екосистемите, односно презентирањето на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги пред економскиот сектор во државата може да резултира со нивно подобро управување и поинакви одлуки на политиката. Нагласувањето на врската меѓу биолошката разновидност и човековата благосостојба, најверојатно, ќе ја промени сегашната (не)перцепција за итноста од преземањето мерки и решавањето на проблемот со заштитата на биолошката разновидност во Република Македонија.

На национално ниво заштитата на биолошката разновидност е регулирана со Законот за заштита на природата („Службен весник на РМ“ бр. 67/2004, 14/2006, 84/2007, 35/10, 47/11, 148/11, 59/12, 13/13, 163/13 и 41/14) и подзаконските акти кои произлегуваат од овој закон. Со законот се уредува заштитата на природата преку заштита на биолошката и пределската разновидност и заштита на природното наследство, во заштитени подрачја и надвор од заштитени подрачја, како и заштитата на природни реткости. Во согласност со Законот, заштитата на биолошката разновидност се остварува преку воспоставување и спроведување на систем на мерки и активности за заштита на дивите видови, вклучувајќи го нивниот генетскиот материјал, живеалиштата и екосистемите, пределската разновидност преку спроведување мерки за зачувување на карактеристичните вредности на пределот и заштита на природното наследство со цел да се обезбеди одржливо користење на компонентите на биолошката разновидност и одржување на природната рамнотежа.

На Светскиот Самит за одржлив развој во 1992 година во Рио де Женеиро беше донесена Конвенцијата за биолошка разновидност која обезбедува рамка за зачувување на биолошката разновидност на глобално ниво. Конвенцијата за биолошка разновидност претставува меѓународен договор потпишан од страна на 193 земји кои се согласиле дека биолошката разновидност е од заеднички интерес за човештвото и се обврзале дека ќе соработуваат заради зачувување на живеалиштата, видовите и гените, ќе го променат користењето на природните ресурси во одржлив начин и ќе гарантираат дека придобивките од генетските ресурси се распределуваат подеднакво на локално, национално и глобално ниво.

Република Македонија е потписничка на Конвенцијата за биолошка разновидност и истата ја ратификуваше во декември 1997 година, а со тоа се обврза и заложи да ги спроведе преземените обврски.

Во согласност со член 6 од Законот за ратификација на Конвенцијата за биолошка разновидност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/97), сите земји потписнички имаат обврска да изработат национални стратегии, а во согласност со член 26 редовно да испраќаат национални извештаи во кои ќе се содржат информации за мерките кои се преземени за спроведување на Конвенцијата и нивната ефективност. При тоа, националните стратегии се дефинирани како интегративен, мулти-секторски, партиципативен инструмент за планирање на заштитата на биолошка разновидност на национално ниво.

Изработката на Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план (НСБРАП) е процес преку кој земјите ги планираат акциите кои се потребни за да се надминат пречките за зачувување на биолошката разновидност и да се направат неопходните промени, додека планирањето на заштитата на биолошката разновидност е цикличен и адаптивен процес. Секоја држава развива сопствен приод за изработка на НСБРАП во зависност од специфичните услови и

ресурсите во државата. Истовремено, оваа Стратегија е сè повеќе релевантна за спроведување на другите меѓународни договори од областа на заштита на природата кои даваат значителен придонес за одржливо управување и користење на биолошката разновидност. НСБРАП треба да биде усогласена со барањата од другите конвенции како што се: Конвенција за заштита на миграторните диви животни (Бонска конвенција), Конвенцијата за меѓународна трговија со загрозувани диви животински и растителни видови (CITES), Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водни птици (Рамсарска конвенција), Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство (УНЕСКО), Конвенција за заштитата на дивиот свет и природните живеалишта во Европа (Бернска конвенција) и др.

Првата *Студија за состојбата со биолошката разновидност* во Република Македонија беше изработена во 2003 година, а првата *Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план* на Република Македонија беше донесена во 2004 година. Досега, Република Македонија има изработено пет национални извештаи кон КБР, како и неколку тематски извештаи.

Како што е спомнато погоре, во 2004 година е донесена Националната стратегија за биолошка разновидност на Република Македонија со важност на акцискиот план до 2008 година. Во 2009 година беше изработен извештај за спроведување на акцискиот план за периодот јуни 2004-јули 2009 година.

Обврската за ревизија на НСБРАП произлегува и од донесениот Глобален стратешки план за биолошка разновидност (2011-2020), од страна на Конвенцијата за биолошка разновидност, според кој сите земји членки треба да ги усогласат своите национални стратегии, во согласност со поставените цели од Аичи за биолошка разновидност.

Директивата за стратегиска оцена на животната средина (2001/42/ЕС) и Законот за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13 и 42/14), бараат одредени планови, програми и стратегии, за кои постои веројатност дека би можеле да имаат значително влијание врз животната средина, да бидат предмет на Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС).

Овој документ е Извештај за Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) за предложената Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план.

ВОВЕД ВО СТРАТЕГИСКАТА ОЦЕНА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Стратегиската оцена на животната средина (СОЖС) е систематски процес за оценување на влијанијата врз животната средина од предложени политики, планови и програми, со цел истите да бидат разгледани и да се предвидат и преземат превентивни мерки за обезбедување заштита на животната средина од сите можни аспекти, во раниот процес на планирање или донесување на одлуки на ниво на „стратегиски акции“ или политики, планови и програми.

Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Главната цел на СОЖС е да придонесе кон заштита на животната средина и унапредување на одржливиот развој. СОЖС ја промовира одржливоста преку интегрирање на аспектите од животната средина во донесувањето на стратешки одлуки. Преку СОЖС ќе се обезбедат информации за значајните влијанија врз животната средина од имплементација на плановите, програмите и стратегиите, со цел истите да бидат достапни за оние кои ги носат одлуките, во текот на подготовка на плановите, програмите и стратегиите, пред нивно донесување. Истовремено, СОЖС овозможува и учество на јавноста во носењето одлуки и ја подобрува транспарентноста на тој процес.

Главни цели на СОЖС се:

- Интегрирање на елементите на животната средина при подготовка на планови, програми и стратегии и во процесите на донесување одлуки;
- Подобрување на плановите, програмите и стратегиите, во однос на зголемување степенот на заштита на животната средина;
- Зголемување на учеството на јавноста во процесот на донесување одлуки и
- Овозможување отвореност и транспарентност при носењето одлуки.

Информациите во Извештајот за СОЖС се базираат на податоци од Стратегијата, истите се анализираат со цел да ја дополнат или подобрат истата.

Главни цели на Извештајот за СОЖС

Главни цели на Извештајот за СОЖС се:

- Да обезбеди информации за Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план;
- Да ги идентификува, опише и оцени значајните влијанија од имплементација на планскиот документ;
- Да обезбеди ефективна можност на надлежните институции и јавноста во рана фаза да ги дадат своите мислења, сугестии и забелешки во однос на Извештајот за СОЖС и Стратегијата;
- Да се подигне транспарентноста во процесот на донесување на одлуките.

Придобивки од спроведување на СОЖС

Придобивките од спроведување на стратегиската оцена на животната средина се:

- Флексибилност и консензус во процесот на планирање;
- Интегрирање на социјалните, економските и аспектите на животната средина;
- Меѓусекторска соработка;
- Земање предвид на националните, регионалните и локалните потреби и цели;
- Земање предвид на целите за заштита на животната средина;
- Конзистентност со стратешките определби за одржлив развој;
- Добивање вистинити и реални информации во простор и време, кои ќе им помогнат на носителите на одлуки на повисоко ниво во донесување на истите.

Правна рамка со која се регулира постапката за СОЖС

Постапката за спроведување на стратегиска оцена на животната средина е дефинирана во Поглавје X од Законот за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13 и 42/14), при што стратегиска оцена се спроведува на плански документи кои се подготвуваат во областа на земјоделството, шумарството, рибарството, енергетиката, индустријата, рударството, транспортот, регионалниот развој, телекомуникациите, управувањето со отпадот, управувањето со водите, туризмот, просторното и урбанистичкото планирање и користење на земјиштето, на Националниот акционен план за животната средина и на локалните акциони планови за животната средина, како и врз сите стратегиски, плански и програмски документи со кои се планира изведување на проекти за кои се врши оцена на влијанието од проектот врз животната средина или на сите плански документи со кои се уредува управувањето со заштитените подрачја прогласени во согласност со закон или пак може да влијаат врз тие подрачја.

Подзаконски акти кои ја регулираат постапката за СОЖС се:

- Уредба за стратегиите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/07 и 45/11);
- Уредба за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 144/07);
- Уредба за содржината на извештајот за стратегиска оцена на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/07);
- Уредба за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми од областа на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 147/08 и 45/11);
- Правилник за формата, содржината и образецот на Одлуката за спроведување, односно неспроведување на стратегиска оцена и на формуларите за потребата од спроведување, односно неспроведување на стратегиска оцена („Службен весник на Република Македонија“ бр.122/11).

Директивата за стратегиска оцена на животната средина на Европската комисија (2001/42/ЕС), која е транспонирана во македонското законодавство, како и препораките за нејзина имплементација, се исто така земени предвид при подготовка на Извештајот за стратегиска оцена на животната средина.

Интегрирање на постапките за подготовка на НСБРАП и СОЖС

Постапката за СОЖС се спроведува како дел од постапката за подготовка на планскиот документ, што од своја страна овозможува идентификација на можни влијанија врз животната средина уште во раната фаза и имплементација на идентификуваните мерки. Интегрирањето на двата процеси се постигнува преку блиска соработка со договорните органи и одговорните тела за техничка имплементација и мониторинг на Стратегијата во сите фази, преку преглед на литература, разгледување на технички и политички опции, преглед на состојбата во животната средина и оцена на акциите/активностите, утврдување на потребата и обемот на СОЖС, консултации со јавноста и сл. Во табелата подолу се идентификувани клучните учесници и корисници за спроведување на постапките за подготовка на НСБРАП и СОЖС.

Табела 1 Клучни учесници и корисници за спроведување на постапките за подготовка на НСБРАП и СОЖС

Целни групи	- Секретаријат за европски прашања, Влада на Република Македонија; - Министерство за финансии; - Министерство за образование и наука (Биро за образование); - Министерство за култура (Комисија за UNESCO);
-------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за земјоделство, шумарство и водостопанство; - Министерство за економија; - Министерство за транспорт и врски; - Министерство за локална самоуправа; - Министерство за здравство (Институт за јавно здравје); - Национален комитет за биолошка разновидност; - Национален совет за заштита на природата; - Национален совет за одржлив развој; - Заедница на единици на локалната самоуправа (ЗЕЛС); - Биро за регионален развој; - Јавно претпријатије „Македонски шуми“; - Агенција за просторно планирање; - Агенција за енергетика; - Царинска управа на Република Македонија; - Управа за хидрометеоролошки работи; - Природонаучен музеј на Македонија; - Јавна научна установа „Хидробиолошки институт“ Охрид; - Центар за управување со кризи; - Дирекција за заштита и спасување; - Јавно претпријатије за државни патишта; - Јавно претпријатие за управување со пасишта; - Зоолошка градина - Скопје; - Стопанска комора на Македонија; - Природно-математички факултет, Скопје; - Шумарски факултет, Скопје; - Факултет за земјоделски науки и храна, Скопје; - Факултет за ветеринарна медицина, Скопје; - Земјоделски институт, Скопје.
Договорен орган	Министерство за животна средина и просторно планирање
Надлежен орган за имплементација и мониторинг на Стратегијата	Министерство за животна средина и просторно планирање
Надзорен одбор на Проектот	Управен комитет за реализација на проектот "Поддршка на Република Македонија за ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност со акционен план и изработка на петтиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност"

Методологија за СОЖС

Постапка за СОЖС

Постапката за СОЖС се спроведува во неколку фази/чекори:

Фази на СОЖС	Опис	Консултации	
		Засегнати органи	Јавност
Проверка	Се утврдува дали Стратегијата ќе има значителни влијанија врз животната средина и дали е потребно спроведување на СОЖС	√	

Определување на обемот	Се определува обемот на информации и нивото на детали кои ќе бидат содржани во Извештајот за СОЖС	√	√
Извештај за СОЖС	Се обезбедуваат детални информации за резултатите од СОЖС, вклучувајќи информации за аспектите кои биле предмет на оцена и како и очекуваните влијанија (позитивни и негативни) врз животната средина и социјалните аспекти од имплементација на планскиот документ. Извештајот идентификува и активности за спречување, намалување и колку што е можно повеќе, неутрализирање на значителните негативни влијанија.	√	
Консултации со јавноста	Консултација со страните и засегнатата јавност во текот на определувањето на обемот на СОЖС, Извештајот за СОЖС и обезбедување јавен увид (објавување) за истите.	√	√
Прифаќање	Се обезбедуваат информации за одобрениот плански документ, односно колку од коментарите добиени во текот на консултациите биле земен предвид и методите за мониторинг на значителните влијанија од имплементацијата на планскиот документ.	√	
Мониторинг	Се овозможува следење на имплементацијата на активностите, можните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти, со цел одговорните власти да преземат мерки за намалување на негативните влијанија и подобрување во текот на имплементацијата на планските документи.	√	

Определување на потребата и обемот на СОЖС и учество на јавноста

Во согласност со член 65, став (2) од Законот за животната средина и член 3, став (10) од Уредбата за стратегиите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, управувањето и заштитата на биолошката разновидност не влегува како посебна точка во оваа уредба. Но, Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план во својата содржина вклучува и обработува повеќе теми од биолошката разновидност како шумарство и рибарство, а исто така вклучува мерки во акцискиот план кои се однесуваат на областите вклучени во оваа Уредба како земјоделство, управување со отпад, управување со водите, туризам, планирање на просторот и користење на земјиштето и сл. и истите ќе придонесат за одржливо управување со биолошката разновидност. Во согласност со горенаведената уредба, задолжително спроведување на постапката за стратегиска оцена се врши за сите плански документи со кои се уредува управувањето со заштитени подрачја прогласени во согласност со закон или пак може да влијаат врз тие подрачја.

Фазите на определувањето на потребата и обемот на СОЖС опфаќаат: идентификација на потребата од спроведување на СОЖС и подготовка на документи на чија основа МЖСПП ќе донесе Одлука за утврдување на обемот на СОЖС.

Целта на фазата за определување на обемот е идентификација на клучните прашања за животната средина кои треба да бидат опфатени со оцена на влијанијата на Стратегијата за биолошка разновидност врз животната средина со акциски план. Оваа фаза од процедурата за СОЖС вклучува преглед на други релевантни стратегии, планови, програми и цели на животната средина, основни информации за животната средина и предложените активности и политики разработени во Стратегијата. Сите споменати информации овозможуваат утврдување на обемот на СОЖС и идентификување на прашања од областа на животната средина кои треба да бидат опфатени со Стратегијата за биолошка разновидност со акциски план.

Нивото на детали содржани во СОЖС е определено од:

- Степенот до кој мерките од акцискиот план на Национална стратегија за биолошка разновидност може да влијаат врз животната средина;
- Достапноста на постоечки информации при подготовката на СОЖС.

Сите теми на животната средина, опфатени со Директивата за СОЖС, се опфатени и во обемот на оцена во Извештајот за СОЖС, односно население и здравје на луѓето, биолошка разновидност, воздух и клима, води, почви, културно наследство, материјални добра и предел.

Во текот на стратегиската оцена на животната средина, земени се предвид веќе донесените политики, стратегии и планови.

Учество на јавноста

Во согласност со барањата дефинирани со Законот за животната средина и Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми кои се однесуваат на животната средина, фазите на СОЖС за определување на потребата и обемот, изразени преку подготовка на Формуларите и Одлуката за спроведување на постапката за СОЖС и обемот на Извештајот за СОЖС, се изготвени во консултација со засегнатите органи.

Фазите за определување на потребата и обемот на СОЖС беа спроведени преку одржување на работни состаноци и консултации со заинтересираните органи и експертите вклучени во подготовка на Националната стратегија. На овие состаноци беа утврдени клучните прашања, цели и индикатори за животна средина кои треба да бидат опфатени со Извештајот за СОЖС.

Коментарите и препораките од овие консултации се земени предвид при подготовка на Одлуката за спроведување на постапката за СОЖС и обемот на Извештајот за СОЖС. Подготвената Одлука за спроведување на постапката за СОЖС и Формуларите, документот за корелација на целите на Националната Стратегијата за биолошка разновидност со акциски план, со целите на националните стратешки, плански/програмски документи, беа објавени на веб страните на Министерството за животна средина и просторно планирање на 18.12.2014 година и беа јавно достапни за увид во период од 15 дена. Во овој период, не беа поднесени коментари, предлози, ниту жалби на објавената одлука и придружните документи од страна на заинтересираните страни и јавноста.

Клучни фази во Извештајот за стратегиска оцена на животната средина

Во согласност со барањата на Директивата за СОЖС и Уредбата за содржина на извештајот за СОЖС, овој Извештај содржи:

- Краток преглед на содржината, главни цели на Стратегијата и поврзаност со други релевантни планови или програми;
- Информации за моменталната состојба на животната средина и што најверојатно би се случило без имплементација на Стратегијата;
- Карактеристики на животната средина во областите кои би биле значително засегнати;
- Постојни проблеми во животната средина, кои се релевантни за Стратегијата, вклучувајќи ги оние кои се од особено значење за животната средина од аспект на заштита на дивите птици и живеалиштата;
- Целите на заштита на животната средина одредени на национално или меѓународно ниво, релевантни за Стратегијата и начинот на кој тие цели се земени предвид при неговата изработка;
- Веројатни значајни влијанија врз животната средина, вклучувајќи ги прашања, како што се биолошка разновидност, население, човеково здравје, фауна, флора, климатски фактори, материјални добра, културно наследство, вклучувајќи архитектонско и археолошко наследство, предел, како и меѓузависност на овие фактори;
- Мерки за заштита, намалување и колку што е можно повеќе, неутрализирање на значајните негативни влијанија врз животната средина од имплементацијата на Стратегијата;

- Преглед на причините за избор на алтернативи и опис на начинот за спроведување на оцената, вклучувајќи и каква било потешкотија (како што се технички потешкотии или недостаток на знаење/вештини) при собирање на потребните информации;
- Опис на предвидените мерки во врска со мониторингот, а во согласност со законските обврски.

Овој Извештај за стратегиска оцена ги содржи заклучоците од оцената на можните значителни влијанија врз животната средина од предложената Национална Стратегија за биолошка разновидност со акциски план.

Анализата на влијанијата врз животната средина е главно насочена кон идентификување на потенцијалните проблеми, рационализација на трошоците и правење оптимален избор на мерки за заштита на животната средина (мерки за намалување).

Ако се предвидат мерки за спречување, ублажување и неутрализација, во раната фаза на подготовка на стратешкиот документ, влијанијата врз специфични/одредени медиуми на животната средина ќе се намалат или ефективно подобрат уште пред да започне фазата на имплементација на посебните акции од стратешкиот документ.

Исто така, Извештајот за СОЖС содржи и План за мониторинг на животната средина, чија главна цел е следење на резултатите од применетите мерки за ублажување на влијанијата, во текот на спроведувањето на активностите од Акциониот план и дали во текот на имплементацијата на планските цели се имплементирани и целите за заштита на животната средина, како и соодветното делегирање на надлежностите.

Спроведени СОЖС активности

Период	Степен на подготовка/фаза
октомври, 2014	Подготовка на Формулари и Одлука за спроведување постапка за СОЖС
ноември-декември, 2014	Донесување Одлука за спроведување СОЖС (бр.11-11706/1 од 20.11.2014) и нејзино објавување на веб страната на МЖСПП на 18.12.2014
ноември, 2014	Утврден обемот и целите на СОЖС 15-11706 25.11.2014
, 2015	Објавување на нацрт Стратегијата и нацрт Извештајот за СОЖС на веб страната на МЖСПП
	Консултации со јавноста и заинтересираните страни во однос на нацрт Стратегијата и нацрт Извештајот за СОЖС
	Одржана јавна расправа за нацрт Стратегијата и нацрт Извештајот за СОЖС
	Мислење од МЖСПП за усогласеност на нацрт Извештајот за СОЖС со барањата на националното законодавство, бр.
	Завршени консултации со јавноста
	Анализа на пристигнатите забелешки од јавноста
	Ревизија на нацрт Стратегијата, врз основа на информациите од консултациите
	Финализирање на Извештајот за СОЖС
	Финално мислење по Извештајот за СОЖС - негово објавување
	Прифаќање на Планскиот документ

РЕЗИМЕ/КРАТОК ПРЕГЛЕД НА СОДРЖИНАТА, ГЛАВНИТЕ ЦЕЛИ НА ПЛАНСКИОТ ДОКУМЕНТ И ВРСКАТА СО ДРУГИ РЕЛЕВАНТНИ ПЛАНОВИ И ПРОГРАМИ/ПЛАНСКИ ДОКУМЕНТИ

Краток преглед на содржината на планскиот документ

Првата Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план е изработена 2004 година со важност на акцискиот план до 2008 година. Во 2009 година беше изработен извештај за спроведување на акцискиот план за периодот јуни 2004 - јули 2009 година.

Со изминување на периодот за имплементација направена е оцена/ревизија на статусот на имплементација (целосно/делумно реализирана или нереализирана активност) на мерките и акциите од Планот на активности на Првата стратегија за биолошка разновидност, врз основа на што како и врз основа на новите потреби и барања пред кои е исправена Република Македонија, како членка на Конвенцијата за биолошка разновидност, се подготви нова генерација на стратешки документ - Национална стратегија за биолошка разновидност за период до 2020 година, со визија до 2050 година.

Националната стратегија за биолошка разновидност, со акциски план за период до 2020 година, со визија до 2050 содржи: а) вовед, б) основни карактеристики на Македонија, в) состојба со биолошката разновидност, г) загуба на биолошката разновидност, д) екосистемски услуги, е) институционална, правна и финансиска рамка за зачувување на биолошката разновидност, е) правна заштита на биолошката разновидност, ж) истражувања и мониторинг, з) едукација и јавна свест, с) анализа на спроведувањето на првиот акциски план за биолошка разновидност-научени лекции, и) Стратегија и акциски план за за биолошка разновидност.

Анализата на спроведувањето на првиот акционен план за биолошка разновидност (за периодот 2003-2013 година) беше направена како прв чекор во процесот на ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план (НСБРАП), низ кој процес се направи проценка на состојбата со биолошката разновидност.

За постигнување на главната цел и општите цели, дефинирани во првиот акциски план за биолошка разновидност, предвидени се 217 акции, групирани во 11 стратешки определби. Врз основа на спроведената анализа реализирани се само 64 акции (29%), делумно реализирани 56 (26%), а нереализирани се 44% или 96 акции.

За истакнување се следните реализирани акции:

- **Изработка на планови за управување со заштитените подрачја според прифатена меѓународна методологија.** Правната основа за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја е регулиран согласно член 98 став (2) од Законот за заштита на природата. Согласно овој закон донесен е Правилник за содржината на плановите за управување со заштитените подрачја и годишните програми за заштита на природата („Службен весник на РМ“, бр.26/2012). Плановите за управување со НП Пелистер и НП Галичица се изработени и донесени, додека планот за НП Маврово е изработен, но се уште не е донесен. Исто така изработен и донесен е Планот за управување со ПП Езерани. За другите категории на заштитени подрачја (СПР Тиквеш, СП Кањон-Матка, СП Маркови Кули, ПНП Јасен, СП Смоларски Водопад и СП Колешински Водопад) изработени се нацрт-планови за управување. Во тек е изработка на План за управување за СП Преспанско Езеро.
- **Воспоставување/проширување на мрежата на заштитени подрачја.** Во согласност со постапката за прогласување заштитени подрачја која е уредена со Законот за заштита на природата и Правилникот за содржината на Студијата за валоризација или ревалоризација на заштитените подрачја изработени се студии за валоризација/ревалоризација за 13 објекти на природата (Пелистер, Маврово, Преспанско Езеро, Езерани, Тиквеш, Кањон-Матка, Алшар, Јасен, Осогово, Беласица, Водно, Студенчишко Блато и Катлановски Предел). Процесот на прогласување на нови заштитени подрачја и повторно прогласување на веќе заштитените подрачја се одвива бавно, заради недоволно финансиски средства за изработка на студиите за валоризација и ре-валоризација, односно проценка на состојбата

со природните вредности/биодиверзитетот на национално ниво во заштитените подрачја и надвор од истите. Процесот на прогласување на заштитени подрачја е комплексен и сложен и вклучува различни засегнати страни кои не ретко имаат различни гледишта и ставови. Усогласувањето со сите засегнати страни, како и обезбедувањето на соодветен субјект за управување со заштитените подрачја, кој поседува финансиски средства и човечки капацитети, претставуваат главни предизвици кои можат да го пролонгираат процесот на прогласување на едно подрачје за заштитено. Во периодот по донесување на Законот за заштита на природата (2004 година) спроведени се постапки за повторно прогласување на следните заштитени подрачја: Маркови Кули („Сл. весник на РМ“ бр.49/06), НП Пелистер („Сл. весник на РМ“ бр.150/07), НП Галичица („Сл. весник на РМ“ бр.171/2010), СПР Плоче Литотелми („Сл. весник на РМ“ бр.145/2010), СП Локви-Големо Коњари („Сл. весник на РМ“ бр.124/2010), СП Преспанско Езеро („Сл. весник на РМ“ бр.51/2011), СП Дојранско Езеро („Сл. весник на РМ“ бр.51/2011), СП Пештера Слатински Извор („Сл. весник на РМ“ бр. 23/2011), СП Вевчански Извори („Сл. весник на РМ“ бр.39/2012) и ПП Езерани („Сл. весник на РМ“ бр.24/2012). Во истиот период прогласени се две нови заштитени подрачја во категоријата споменик на природата, Смоларски Водопад („Сл. весник на РМ“ бр.35/06) и Куклица („Сл. весник на РМ“ бр.103/08). Во 2013 година отпочната е постапка за повторно прогласување на Маврово за заштитено подрачје во категоријата национален парк, додека во 2012 година СП Алшар е избришан од листата на заштитени подрачја.

- **Воспоставување на биокоридори помеѓу заштитените подрачја.** Во периодот 2008-2011 година во рамките на проектот „Развој на национална еколошка мрежа во Република Македонија (МАК-НЕН), беше изработена националната еколошка мрежа МАК-НЕН со идентификувани јадрови подрачја еколошки коридори, заштитни појаси и подрачја за ревитализација. Оваа мрежа не е официјално усвоена од страна на Владата на Република Македонија, по што би станала дел од Просторниот план на Република Македонија.
- **Утврдување на значајни флорни и фаунистички подрачја.** Во изминатиот десетгодишен период се идентификувани значајни растителни подрачја (ЗРП), ревидирани се значајните подрачја за птици (ЗПП), идентификувани се значајните подрачја за пеперутки, клучните подрачја за биолошка разновидност, делумно се лоцирани и девствените шуми во Македонија и е подобрена информацијата за рефугијални региони. На територијата на Република Македонија според меѓународни критериуми идентификувани се: 42 локалитети како ЗРП, 77 локалитети кои претставуваат *Cogine* биотопи, во мрежата на ЗПП се вклучени 24 подрачја и 8 локалитети се назначени како значајни подрачја за пеперутки.
- **Изградба и одржување на хранилишта за мршојадци и птици грабливки и спроведување Анти-дот програма.** Акциите кои се однесуваат на заштитата на мршојадците беа спроведени во серија проекти кои далеку ги надминаа предвидените акции во првата НСБРАП. Беа воспоставени хранилишта, спроведена е анти-дот програма, се врши континуиран мониторинг, едукација, контакти и помош на локалното население, итн.
- **Мерката за генски и семенски банка** е реализирана преку спроведување на редица акции кои се однесуваат на изготвување упатства за колекционирање и одржување на видови, формирање на ген банки за растителни ресурси за храна и земјоделство, формирање на ген банки на ароматични и лековити растенија, криопрезервација на генетски и репродуктивен материјал од автохтони соеви домашни животни, репатријација на земјоделски колекции кои се чуваат *ex-situ* во други земји, како и формирање на база на податоци за агробiodиверзитет.
- Во последната деценија беше **формирана национална миколошка збирка (фунгариум)** при Институтот за биологија, ПМФ, УКИМ - Скопје. Покрај оваа збирка, беше формирана и **национална збирка на дијатомеи.**
- **Унапредување на билатералната соработка.** Република Македонија во изминатиот период има потпишано билатерални договори со Турција, Италија, Чешка, Унгарија, Албанија, Хрватска, Србија, Словенија, Црна Гора во насока на заштита на животната средина и природата.

- **Воспоставување на програма за применети проекти од областа на биолошката разновидност.** Во Програмата за инвестиции во животна средина на МЖСПП, внесена е посебна компонента за биолошка разновидност.

Од извршената анализа утврдено е дека главни пречки за реализација на првиот акциски план за биолошка разновидност се:

- Недостаток на финансиски средства за заштита на природата,
- Недостаток на капацитети во МЖСПП и други институции, кои се насочени во зачувување на биолошката разновидност,
- Некомплетна законска регулатива - дел од предвидените подзаконски акти со Законот за заштита на природата не се изработени и донесени,
- Непостоење на посебна стручна институција на национално ниво за заштита на природата,
- Недостиг на податоци за состојбата со биолошката разновидност (не е воспоставен национален систем за мониторинг на биолошката разновидност),
- Националниот информативен систем за биолошка разновидност не е оперативен,
- Недоволен капацитет на локално ниво (особено општините кои се номинирани како субјекти за управување со заштитени подрачја) за спроведување активности за заштита на природата,
- Недоволно човечки капацитети кај субјектите задолжени за управување со заштитените подрачја за спроведување на мерки и активности за заштита,
- Недоволна меѓуинституционална соработка во однос на користење на природните ресурси,
- Неусогласени законски решенија, непочитување на законската регулатива (криволов, нелегален риболов, нелегална сеча, итн.),
- Бавни и сложени процедури за спроведување на процесот на повторно прогласување на постојните заштитени подрачја и прогласување на нови заштитени подрачја и
- Изработените документи/планови не се донесени.

Врз основа на состојбата со биолошката разновидност, утврдените закани и причини за нереализација на целите и активностите од првиот Акциски план за биолошка разновидност, како дел од ревидираната Стратегија за биолошка разновидност, подготвен е нов Акциски план за биолошка разновидност до 2020 година.

Акцискиот план содржи специфични акции, поврзани со зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност, кои треба да се реализираат заради постигнување на поставените национални цели. Тој ќе послужи како рамка и насока за сите активности кои Република Македонија треба да ги преземе за зачувување на биолошката разновидност до 2020 година, а со тоа да придонесе кон постигнување на глобалните цели за биолошка разновидност (Целите од Аичи).

Во Акцискиот план за биолошка разновидност се предвидени акции кои се однесуваат на:

- Подигнување на јавната свест и едукација за значењето на биолошката разновидност и екосистемските услуги, како и јакнење капацитети на различни нивоа,
- Заштита на одредени значајни видови и живеалишта,
- Спроведување истражувања на биолошката разновидност и зголемување на знаењето,
- Воспоставување бази на податоци и механизам за размена на податоци (СНМ),
- Проширување на мрежата на заштитени подрачја (национални и меѓународни), нејзино поврзување со еколошки коридори, и подобрување на ефикасноста на управувањето,
- Зајакнување на соработката со земјите во регионот и преземање заеднички активности за зачувување на биолошката разновидност на прекугранично ниво,
- Развивање и дополнување соодветни законски и институционални решенија,
- Воспоставување на одредени регулативи или процедури,
- Користење различни приоди и алатки заради ефикасна заштита на биолошката разновидност, како што се ОВЖС и СОЖС,

- Вградување на прашањата за биолошката разновидност во различните секторски политики.

Секоја акција од акцискиот план вклучува податоци за нејзината поврзаност со други акции, приоритет, одговорна институција за спроведување, период на имплементација, предлог индикатор(и) за следење на прогресот во нејзиното постигнување.

Предмет и главни цели на Стратегијата

Визијата, главната цел и националните цели на Стратегијата се усогласени со:

- **Глобалниот стратешки план за биолошка разновидност (2011-2020) „Живот во хармонија со природата“**

Глобалниот стратешки план за биолошка разновидност за периодот 2011–2020 година беше донесен во 2010 година во Нагоја, Јапонија, со што договорните страни на Конвенцијата за биолошка разновидност уште еднаш ја потврдија својата заложба за преземање итни чекори за зачувување на биолошката разновидност. Тој претставува десетгодишна водечка меѓународна рамка за акција од сите земји и инволвирани субјекти за да се спаси биолошката разновидност и да се зголемат придобивките за луѓето. Стратешкиот план опфаќа заедничка визија, мисија, пет стратешки цели и 20 амбициозни, но остварливи цели, познати како Целите од Аичи. Тие беа поставени за да се направи чекор кон спроведување на одлуките од Конференцијата на земјите членки и постигнување мерливи реални резултати на светско ниво.

- **Стратешкиот план за биолошка разновидност на Европската унија за 2011-2020 година „Наше животно осигурување-наш природен капитал“**

Европската комисија, како одговор на поставените глобални цели од Аичи, во мај 2011 година, усвои амбициозна стратегијата за спречување на загубата на биолошката разновидност и екосистемските услуги во земјите од Европската унија до 2020 година.

Водечка цел на Стратегијата е „запирање на губењето на биолошката разновидност и деградацијата на екосистемските услуги во ЕУ до 2020 година, и нивно обновување до степен што е остварлив, паралелно со придонесот на ЕУ кон запирање на губењето на биолошката разновидност во глобални рамки“.

Според визијата на ЕУ „до 2050 година биолошката разновидност во ЕУ и екосистемските услуги што ги обезбедува-нејзиниот природен капитал- се заштитени, вреднувани и соодветно обновени поради суштинската (интринсичка) вредност на биолошката разновидност и нивниот вистински придонес кон човековата благосостојба и економски просперитет, така што ќе се избегнат катастрофални промени предизвикани од губењето на биолошката разновидност“.

Стратегијата содржи шест меѓусебно зависни цели (и 20 акции), кои кореспондираат со Целите од Аичи и тоа:

1. Целосна имплементација на законодавството на ЕУ за заштита на природата, особено Директивата за птици (Директивата за заштита на дивите видови птици, 2009/147/ЕС) и Директивата за живеалишта (Директива за заштита на природните живеалишта и дивата фауна и флора, 92/43/ЕЕС) за да се спречи понатамошна загуба на биолошката разновидност;
2. Подобра заштита на екосистемите и одржување на екосистемските услуги преку воспоставување на зелена инфраструктура и ревитализација на барем 15% од деградираните екосистеми;
3. Зголемување на придонесот на земјоделството и шумарството кон одржувањето и унапредувањето на биолошката разновидност;
4. Подобрено управување со рибниот фонд и постигнување максимален одржлив улов;
5. Зголемена контрола на инвазивните алохтони видови;
6. Поголем придонес на ЕУ кон спречување на загубата на биолошката разновидност на светско ниво.

- **Паневропската стратегија за биолошка разновидност до 2020 година**

Главна цел на Паневропската стратегија е да ја помогне соработката и синергијата помеѓу мултилатералните договори од областа на биолошката разновидност (покрај КБР, ги опфаќа Бонската и Рамсарската конвенција, CITES, Конвенцијата на УНЕСКО за светско наследство,

Меѓународната спогодба за растителни генетски ресурси за храна и земјоделство, како и Бернската конвенција) и да придонесе во спроведувањето на тие конвенции на регионално ниво.

- **Главна цел на Стратегијата**

Главната цел на првата Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план донесена во 2004 година, беше насочена кон „заштита на биолошката разновидност и обезбедување на нејзино одржливо користење заради благосостојба на луѓето, водејќи сметка за уникатните природни вредности и богатата традиција на Република Македонија“, и истата потсетува на долгорочната визија на земјата која е дефинирана во нацрт НСБРАП до 2050 година.

- **Визија**

Во процесот на ревизија на првата НСБРАП, имајќи ги предвид глобалната визија и визијата на Европската унија за биолошка разновидност, како и националните потреби, преку процес на вклучување на релевантните засеганти страни е поставена долгорочна визија за состојбата со биолошката разновидност до 2050 година, која гласи:

„Биолошката разновидност, уникатните природни богатства и традиционалните врски на луѓето со природата во Република Македонија се зачувани, вреднувани и обезбедуваат екосистемски услуги кои придонесуваат за благосостојбата на луѓето“.

- **Национални цели**

За дефинирање на националните цели беше спроведен процес на консултации со релевантните засеганти страни, при што беа разгледани целите од првата НСБРАП, потоа статусот и трендовите на биолошката разновидност и идентификуваните закани врз биолошката разновидност во земјата, како и упатствата на Конвенцијата за биолошка разновидност за спроведување на глобално поставените цели од Аичи. Исто така, беше направена анализа на идентификуваните закани од многу висок и висок приоритет, усогласени со Целите од Аичи. Потоа, беше направено доуредување и групирање на целите во соработка со експертскиот тим и МЖСПП.

Како резултат од тој процес се идентификувани 19 национални цели групирани во 4 стратешки цели:

- (1) надминување на основните причини за загуба на биолошката разновидност, преку нејзино интегрирање во целото општество,
- (2) намалување на директните и индиректните притисоци врз биолошката разновидност,
- (3) подобрување на статусот на биолошката разновидност преку зачувување на екосистемите, видовите и генетската разновидност, заради зголемување на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги, и
- (4) подобрување на знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност.

Во табелата подолу претставени се националните цели и нивната поврзаност со целите од Аичи. Од табелата може да се види дека сите цели се поврзани со една или повеќе цели од Аичи, освен целта 15 која се однесува на заштита на видовите и екосистемите во прекуграничен контекст. Оваа цел сепак има индиректна поврзаност со целите од Аичи, земајќи ја предвид препораката на Конвенцијата за заедничка заложба на сите договорни страни за целосно и ефикасно спроведување на Глобалниот стратешки план за биолошката разновидност.

Табела 2 Национални цели и поврзаност со целите од Аичи

Стратешки цели/цели	Врска со целите од Аичи
Стратешка цел А. Да се надминат основните причини за загуба на биолошката разновидност преку нејзино интегрирање во целото општество	
- Да се подигне јавната свест на повисоко ниво за вредностите на биолошката разновидност, за услугите кои ги даваат екосистемите и за чекорите што треба да се преземат за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност	1

- Вредностите на биолошката разновидност постепено да се вградат во политиките за економски развој на национално и локално ниво (намалување на сиромаштија, сметководствени системи, национални и локални планови за развој итн.)	2
- Да се воведат позитивни стимулации за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност во согласност со Конвенцијата и обврските од ЕУ и да се идентификуваат и коригираат стимулациите кои се штетни за засегнатите компоненти на биолошката разновидност	3
- Да се зголеми степенот на инвестиции и финансирање за зачувување на биолошката разновидност од буџетски средства на централно и локално ниво и други извори	20
Стратешка цел Б. Да се намалат директните и индиректните притисоци врз екосистемите и биолошката разновидност	
- Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството кои придонесуваат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги	7, 14
- Загадувањето, вклучително и отпадот и прекумерното внес на нутриенти, да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските услуги.	8
- Да се изработат и спроведуваат планови за одржливо производство и одржлива потрошувачка со цел природните ресурси да се користат во рамките на безбедни еколошки граници	4
- Да се изгради и воспостави соодветна политика за евиденција, контрола и заштита од алохтони и инвазивни видови	9
- Да се интегрираат мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатски промени и борба против опустинувањето	15
Стратешка цел В. Да се подобри статусот на компонентите на биолошката разновидност заради зголемување на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги	
- Да се спречи загубата, деградацијата и фрагментацијата на природните живеалишта од национално и европско значење	5
- Да се зголеми површината на заштитени подрачја до 15% и да се обезбеди нивно функционално поврзување како еколошка мрежа, и да се воспостави ефективно управување со заштитените подрачја во соработка со локалните заедници	11
- Да се одреди степенот на засегнатост на дивите видови, да се спречи исчезнувањето на засегнатите видови, и да се подобри и одржи статус на заштита, особено на видовите чии популации се во опаѓање	12
- Да се подобри in situ и ex situ заштитата на генетските ресурси на автохтоните култивирани растенија и домашни животни	13
- Да се воспостави мониторинг на биолошката разновидност и природните процеси	19, 12, 11, 9, 13
- Да се унапреди заштитата на видовите и екосистемите во прекуграничен контекст преку преземање на заеднички мерки/акции	
- Да се подобри состојбата со значајните екосистеми, од аспект на обезбедување на основни екосистемски услуги	14
- Да се вградат барањата на Протоколот од Нагоја за пристап до генетските ресурси во националното законодавство до 2018 година	16
Стратешка цел Г. Да се подобри знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност	
- Да се поттикне устручувањето на кадри, финансиски да се поддржи истражувањето на компонентите на биолошката разновидност, да се воспостави и дополнува база на податоци на национално ниво заради споделување и подобро искористување на информациите за биолошката разновидност	19
- Да се зачува и промовира традиционалното знаење, иновации и практики за заштита и одржливо користење на природните ресурси	18

Корелација на целите на планскиот документ со други релевантни планови, програми/плански документи

Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план (НСБРАП), како обврска, произлегува од Законот за ратификација на Конвенцијата за биолошка разновидност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/97). Член 6 од Конвенцијата за биолошка разновидност ги обврзува сите земји да изработат национални стратегии, а според членот 26 редовно да испраќаат национални извештаи во кои ќе се содржат информации за мерките кои се преземени за спроведување на Конвенцијата и нивната ефективност. При тоа, националните стратегии се дефинирани како интегративен, мултисекторски инструмент за планирање на заштитата на биолошката разновидност на национално ниво изработен со учество на сите засегнати страни.

Изработката на Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план е процес преку кој земјите ги планираат акциите кои се потребни за да се надминат пречките за зачувување на биолошката разновидност и да се направат неопходните промени, додека планирањето на заштитата на биолошката разновидност е цикличен и адаптивен процес. Секоја држава развива сопствен приод за изработка на НСБРАП во зависност од специфичните услови и ресурсите во државата. Истовремено, оваа стратегија е сè повеќе релевантна за спроведување на другите меѓународни договори од областа на заштита на природата кои даваат значителен придонес за одржливо управување и користење на биолошката разновидност. НСБРАП треба да биде усогласена и со барањата од другите конвенции како што се: Бонска конвенција, CITES, Рамсарска конвенција, Конвенција на УНЕСКО за светско наследство, Бернска конвенција и др.

Целите на Стратегијата за биолошка разновидност со акциски план-НСБРАП се во корелација со бројни стратешки документи, планови и програми. Во табелата подолу се прикажани целите на овие плански документи, нивната поврзаност со Стратегијата и како целите на овие документи ќе бидат постигнати преку имплементација на истата.

Табела 3 Корелација на целите на НСБРАП со други релевантни планови, програми/плански документи

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорираани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
Просторен План на Република Македонија (2002-2020)	<p>Основни цели на Просторниот план на Република Македонија, од аспект на зачувување на природното наследство, се:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Зачувување и заштита на сите простори со исклучиви неповторливи вредности од значење за научната, културно-образовната, воспитната, рекреативната и други функции; -Зачувување, заштита и унапредување на сите карактеристични претставници на одделни еко-системи и изразити биогеографски подрачја; -Предност да се даде на заштита и унапредувањето на природните добра кои се користат со поголем интензитет (покрај населени места, сообраќајни коридори, туристички центри и сл.); -Целосна заштита на флората и фауната преку заштита на поголеми просторни единици и насочено користење на природните потенцијали во склад со еколошките услови; 	<p>Во Стратегијата е евидентирано дека заради уредување и користење на просторот во заштитеното подрачје се донесува просторен план (член 103 од Законот за заштита на природата) – задолжително за категоријата национален парк, а по потреба и за останатите категории заштитени подрачја. Првите просторни планови за НП Галичица, НП Пелистер и НП Маврово беа донесени во 1988 година, со важност до донесување на нови. Во текот на 2011 година изработен е Нацрт просторен план за НП Галичица (за периодот 2009-2020 година), а во текот на 2013-2014 година Нацрт просторен план за НП Маврово (за периодот 2012-2030), но истите сè уште не се донесени.</p> <p>Просторните планови за заштитените подрачја треба да бидат усогласени со Просторниот план на Република Македонија. Истовремено, во Стратегијата е презентирани предлог - Репрезентативна мрежа на заштитени подрачја која содржи 99 подрачја, од кои 34 веќе заштитени, 42 предложени според Просторниот план на</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>-Зачувување на генетскиот и екосистемскиот биодиверзитет врз основа на проучување на гефондот, инвентаризација и формирање на база на податоци и категоризација на елементите и компонентите на биолошка разновидност;</p> <p>-Обезбедување на заштита на природните предели, амбиент и пејзажи околу културно-историските споменици;</p> <p>-Воспоставување на екомрежа на заштитените природни добра како подрачја со посебна намена и зелени коридори од аспект на заштита на квалитетот на животната средина;</p> <p>-Обезбедување услови за поврзување на подрачјата и зоните со иста или слична намена и режим на заштита со оние што се наоѓаат во непосредното окружување на Република Македонија;</p> <p>-Дефинирање на субјекти како управувачи кои се грижат за заштита на природните добра, а посебно за репрезентативните објекти.</p>	<p>Република Македонија и 23 ново идентификувани подрачја.</p> <p>Спроведувањето на интерсекторска анализа на постојниот Просторен план и подготовки за изработка на нов Просторен план е една од активностите/мерките кои ќе придонесат за реализација на целите на Стратегијата.</p> <p>Исто така, спроведувањето на целите и акциите утврдени со акцискиот план, како дел од Стратегијата за биолошка разновидност ќе придонесат кон реализација на целите поставени во Просторен План на РМ.</p>
<p align="center">Национална стратегија за управување со отпад (2008-2020)</p>	<p>Дел од основните цели на оваа стратегија, поврзани со заштитата на биолошката разновидност се:</p> <p>-Имплементирање на општите принципи и насоки за управување со отпад;</p> <p>-Воспоставување на интегрирана национална мрежа на инсталации (и инсталации за преработка на отпад и отстранување на отпадот);</p> <p>-Исполнување на меѓународните обврски во однос на управувањето со отпадот;</p> <p>-Усогласување на политиката и законодавството за управување со отпад со европските и светските стандарди;</p> <p>-Воспоставување на ефективна институционална и организациска структура во сите фази на имплементација на новиот интегриран систем за управување со отпад;</p> <p>-Подигнување на јавната свест;</p> <p>-Затворање и/или санација на постојните општински депонии и/или</p>	<p>Со НСБРАП е утврдено дека континуираната урбанизација и одлагањето на комунален, градежен и индустриски отпад водат кон директно зафаќање на живеалиштата и вознемирување на видовите на целата територија на државата, а во најголема мера причините се недостатокот на имплементација на закони и процедури, како и планирање.</p> <p>Евидентиран е проблем со непостоење на доволно квантифицирани податоци за влијанието на загадувањето врз биолошката разновидност во земјата. Затоа неопходно е да се преземат акции за подобрување на мониторингот на загадувањето на животната средина во Македонија со опфат на сите медиуми на животната средина, зајакнување на контролата на емисиите на штетни материи во отпадните води, отпадните гасови и состојбата со цврстиот отпад (особено индустриските депонии).</p> <p>Една од акциите кои ги предвидува Стратегијата во насока на намалување на емисиите од отпад е и изработка на студија за влијанието на постоечките депонии за цврст отпад врз биолошката разновидност во</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>индустриски „жешки точки“.</p> <p>Ревитализацијата на контаминирани локалитети во животната средина може да придонесе во голема мера кон намалување на негативните последици врз биолошката разновидност и природата.</p> <p>Ќе се воспостави целосно нов систем на одговорност за состојбата на животната средина, кој ќе вклучува правни, институционални и финансиски механизми со цел да се решат проблемите поврзани со санација на еколошките жаришта во иднина.</p>	<p>нивното опкружување и непосредниот слив.</p> <p>Со имплементација на интегриран систем за управување со отпад ќе се намалат загубите, односно ќе се ублажат и влијанијата врз биолошката разновидност.</p>
<p>Национален план за управување со отпад (2009-2015)</p>	<p>Планот ги поставува следните цели:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Понатамошно усогласување со <i>acquis communautaire</i>; -Воспоставување на ефикасна институционална и организациска рамка во сите фази на имплементација на новиот интегриран систем за управување со отпад; -Стабилни финансиски ресурси и соодветни стимулативни економски механизми за да се обезбеди доволен и сигурен прилив на средства, заради обезбедување на интегриран систем за управување со отпад во согласност со начелото „загадувачот плаќа“; -Намалување на влијанијата врз животната средина преку воспоставување на мрежа на инсталации/техничка инфраструктура за управување со отпад; -Постепено затворање и/или санација на општинските депонии и/или индустриските жаришта; -Воспоставување на инвентар за депонии и за други оптоварувања врз животната средина што ќе содржи информации за проценетите ризици и влијанијата врз животната средина. <p>Постојните практики на отстранување на отпадот не се во согласност со техничките и/или еколошките стандарди; депониите претставуваат ризик во поглед на загадувањето на воздухот, почвата, површинските води и подземните води, како и потенцијални ризици за биолошката</p>	

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>разновидност, земјоделското земјиште и здравјето на луѓето, како последица од депонирање на мешан опасен и неопасен отпад.</p> <p>Санацијата на контаминирани локалитети т.е. индустриски контаминирани области и непрописни комунални и индустриски депонии може значително да придонесе за намалување на негативните влијанија врз здравјето на луѓето, земјоделското земјиште, биолошката разновидност и природата.</p>	
<p>Национален план за заштита на амбиентален воздух во Република Македонија (2013-2018)</p>	<p>Националниот план за заштита на квалитетот на воздухот поставува мерки за подобрување на квалитетот на воздухот на целата територија на земјата. Планот е водечки документ за сите идентификувани релевантни институции, одговорни за спроведување на мерки насочени кон подобрување на квалитетот на воздухот на локално и глобално ниво.</p> <p>Планот предвидува мерки за мониторинг и оцена на квалитетот на воздухот, мерки за намалување на емисиите во воздухот од областа на енергетиката, индустрискиот сектор, транспортниот сектор, земјоделскиот сектор и мерки за заштита на здравјето на луѓето, мерки кои произлегуваат од барањата на меѓународни стандарди и мерки за заштита во случај на природни катастрофи.</p>	<p>НСБРАП укажува дека присуството на загадувачки супстанции во воздухот е главно поради нивна емисија од индустриските објекти, од согорувањето на фосилни горива, од системите за греење и сообраќајот. Во последните 15 години, откако се следи загадувањето на воздухот, во Македонија се обезбедуваат соодветни информации, посебно со воведување на автоматскиот мониторинг систем за континуирано следење на состојбата со загаденоста на воздухот во Скопје и други градови во Република Македонија. Загаденоста на воздухот предизвикува негативни ефекти врз растот и репродукцијата на растенијата, го намалува земјоделскиот принос, влијае на екосистемите преку промени во движењата на водата, циклусите на минералите/нутриентите и живеалиштата и предизвикува дезинтеграција на органските материјали.</p> <p>Заради обезбедување на уште попрецизни информации за загаденоста на воздухот, НСБРАП предвидува реализацијата на мерката-подобрување на мониторингот на амбиентниот воздух. Со преземање на соодветни активности за намалување на загадувањата според утврдените резултати, ќе се придонесе за реализација на една од главните цели на Стратегијата, односно намалување на загадувањето до нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските услуги.</p>
<p>Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија за период 2008-2020,</p>	<p>Главни цели на Стратегијата за развој на енергетиката:</p> <p>-Одржување, ревитализација и модернизација на постојната и изградба на нова, современа</p>	<p>Во рамките на НСБРАП е евидентирано дека постои слаба координираност помеѓу секторските стратегии, вклучувајќи ја и енергетиката, како и целите на одржлив развој и заштита на природата.</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорираани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
<p align="center">со визија до 2030 година</p>	<p>инфраструктура за потребите на производство и користење на енергијата;</p> <p>-Подобрување на енергетската ефикасност во производството, преносот и користењето на енергијата;</p> <p>-Зголемување на користењето на природниот гас;</p> <p>-Зголемување на користењето на обновливите извори на енергија;</p> <p>-Воспоставување на економска цена на енергијата;</p> <p>-Интегрирање на енергетскиот сектор на Република Македонија во регионалниот и европскиот пазар на електрична енергија и природен гас со изградба на нови конекции и со усогласување на законодавството со постојната правна регулатива на Европската унија за енергија, животна средина, конкуренција и за обновливи извори на енергија.</p> <p>Еден од основните принципи на оваа Стратегија е заштитата на животната средина, што подразбира дејствување првенствено преку енергетската ефикасност, обновливите извори на енергија, избор на енергенти и современи технологии поволни од аспект на животната средина, квалитетно законодавство и мониторинг, образование и јавна свеста, како и промовирање на позитивни примери. При тоа, особено треба да се имаат предвид обврските кои за Република Македонија произлегуваат од ратификуваните меѓународни конвенции, пред сè, Конвенцијата за оцена на прекуграничните влијанија врз животната средина и Конвенцијата за биолошка разновидност.</p>	<p>Секторот енергетика се вбројува меѓу клучните сектори кои влијаат на биолошката разновидност. Изградбата на поголем број големи и мали хидроцентрали до 2020 година се очекува да има големо влијание врз вкупната биолошка разновидност преку комплетна модификација на живеалиштата (од речен во стагнантен екосистем); модификација/намалување на протокот на вода во речните корита; спречување на миграција на видови; промени во физичко-хемиски карактеристики на водата (зголемување на температура, кондуктивност, намалување на количина на кислород итн). Дополнителен проблем е тоа што неколку од планираните хидроцентрали влегуваат во состав на заштитени подрачја. Од планираните или изградените МХЕ, 13 се во границите на предложените Емералд подрачја, 23 се во границите на предложените значајни растителни подрачја, а 10 се во границите на постојните значајни подрачја за птици.</p> <p>Исто така, НСБРАП нагласува дека во најголем дел, предвидените мали хидроцентрали се планирани на мали планински водотеци кои генерално би требало да имаат добар еколошки статус (односно близу до природните карактеристики). Ваквите живеалишта се карактеризираат со висока разновидност на акватични видови, кои во голем дел се ретки, загрозени, а возможно и ендемични. Меѓутоа, значаен дел од нив се комплетно неистражени, па реално не може да се направи проценка за загубите кои ќе настанат со изградбата и функционирањето на хидроцентралите.</p> <p>Покрај хидроцентралите, други штетни влијанија врз биолошката разновидност се очекуваат од:</p> <p>-Понатамошна експлоатација на јаглен и рудници за јамска експлоатација на јаглен („кисели дождови“, пепел, радиоактивни материји, жива, арсен и други опасни метали);</p> <p>-Користење на нафта, нафтени деривати и природен гас;</p> <p>-Искористување на биомасата и отпадната биомаса како енергенс;</p> <p>-Електраните на ветерна енергија може да претставуваат ризик за дивниот свет, пред се</p>
<p align="center">Стратегија за искористување на обновливите извори на енергија (ОИЕ) во Република Македонија до 2020 година</p>	<p>Главна цел на оваа стратегија е да се добијат информации за потенцијалот и можната експлоатација на обновливи извори на енергија во Република Македонија.</p> <p>Истовремено, се предвидува заштита на животната средина и намалување на емисиите на стакленички гасови, намалување на увозната зависност на</p>	

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>Македонија од енергија, како и потребата за обезбедување на поголема разновидност, а со тоа и сигурност во снабдувањето со енергија што неминовно наметнуваат зголемено учество на обновливите извори во финалната потрошувачка на енергија. Но, Стратегијата промовира искористување на хидропотенцијалот, изградба на мали хидро-електрани, што може да влијае врз квалитетот на биолошката разновидност, живеалиштата и пределот.</p>	<p>за птиците и лилјациите.</p> <p>Можните негативни влијанија врз животната средина од развојот на преносната мрежа (особено во процесот на градба) се поврзани со загадување на воздухот, почвата, водите, биолошката разновидност (преку фрагментација на живеалиштата загрозување на некои видови птици, итн), природното и културното наследство. Исто така, преносната мрежа е извор на нејонизирачко зрачење.</p> <p>Незначителни влијанија врз биолошката разновидност се очекуваат од искористувањето на соларната енергија (фотоволтаични електрани) и геотермалната енергија, освен нарушувањата на пределот.</p> <p>Една од главните активности за реализација на целите на оваа Стратегија е вградување на целите за заштита на биолошката разновидност во секторските стратегии, програми и планови (енергетика, води, земјоделство, рурален развој, шумарство, борба против сиромаштија итн.) со вклучување на алтернативни решенија. Во рамките на оваа активност, е опфатено и:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Изработка на карти на сензитивност во однос на биолошката разновидност за проекти на секторите поврзани со стопанството (минерални и рударски сировини, хидроенергија, енергија од ветер и други) заради превентивно идентификување на подрачјата значајни за биолошката разновидност; -Идентификација на алтернативни извори на енергија најмалку штетни за биолошката разновидност; -Обезбедување на функционалност на националната еколошка мрежа МАК-НЕН преку интеграција на мерките за управување со еколошките коридори во стопанските сектори и сл.
<p align="center">Национална Стратегија за земјоделство и рурален развој (NARDS) 2007-2013</p>	<p>Националната Стратегија за земјоделство и рурален развој ги дефинира стратешките правци за подобрување на земјоделството преку зголемување на конкурентноста на секторот со подобрување на ефективност на клучните фактори на производството (земјиштето, работата и капиталот, хоризонтална и вертикална интеграција, како и подобрување на политиките за</p>	<p>Во НСБРАП е утврдено дека значаен дел од директните притисоци врз екосистемите и останатите компоненти на биолошката разновидност ќе се намалат со примена на современите принципи и практики за одржливо шумарство и земјоделство, доколку загадувањето со отпадни материји или со нутритивни се сведе на ниво кое нема да биде штетно за биолошката разновидност вклучително екосистемите, како и преку спречување и контрола на</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>поддршка на земјоделството и модернизирање на индустријата за преработка.</p> <p>Еден од проблемите, евидентирани во овој плански документ, е губењето на биолошката разновидност заради напуштање на земјиштето, како и заради интензивирање на земјоделството (поврзано со повисок степен на употреба на минерални ѓубрива и пестициди, конверзија на полу-природни еколошки површини во обработлива почва и нови достигнувања во областа на наводнувањето). Истовремено, во државата не постои политика за агро-екологија и тековен процес за мониторинг на животната средина и следствено има недостаток на соодветни податоци за животната средина кои се поврзани со земјоделството (почва, вода, еколошки површини, биолошка разновидност).</p> <p>Агро-екологија ќе придонесе кон подобрување на физичките, хемиските и биолошките услови на почвата, редуцирање на проблемите на животната средина кои се поврзани со водата во земјоделството, зачувување на традиционалните сточарски системи со низок влог и традиционалните предели, обезбедување алтернативна искористеност на областите со низок потенцијал, зачувување на еколошките површини и обработливата почва со помош на екстензивни методи на култивирање или управување со пределите од висока вредност за природата штитејќи ја биолошката разновидност, чувствителните видови средини и посебните ретки видови и обезбедување ефикасни средства за имплементација на Директивата за Нитрати, Директивата за Водните Системи и НАТУРА 2000 мрежа.</p>	<p>ширењето на алохтоните инвазивни видови.</p> <p>Во земјоделството фокусот треба да биде на редуција на употребата на биоциди, хормони и хемикалии, на ѓубрувањето и други практики. Сепак, највисок приоритет треба да имаат законите по биолошката разновидност кои произлегуваат од напуштање на традиционалните земјоделски практики.</p> <p>Дел од мерките/акциите кои ги предвидува НСБРАП за ублажување на негативните влијанија на секторот земјоделство врз биолошката разновидност се:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Усогласување на законската регулатива за заштита на природата со законите од областа на земјоделството; -Изработка на студија за идентификација на земјоделски подрачја со висока биолошка вредност (HNVF подрачјата) и нивно интегрирање во политиките за земјоделство; -Минимизирање на загаѓање на отворени води за потребите на земјоделството и преоѓање кон користење на други извори (бунари и пумпи); -Воспоставување практики за управување во земјоделството кои ќе придонесат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги.
<p align="center">Национална стратегија за одржлив развој (2009-2030)</p>	<p>Основни цели на Стратегијата за одржлив развој се:</p> <p>-Да се зголеми јавната свест за животната средина во однос на одржливиот развој и да се посочат економските и социјалните придобивки</p>	<p>Фокусот на зачувување на природата според НСБРАП треба да се бара во интегрирање на принципите на одржливиот развој во останатите секторски политики, изнаоѓајќи механизми и алтернативи кои нема осетно да го забават проектираниот економски раст, ќе придонесат кон финалната цел за</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>кои ги носи одговорното однесување кон животната средина во секојдневниот живот;</p> <p>-Да се охрабрат структурните промени во индустријата, во полза на оние индустрии кои не користат големи количества на електрична енергија и кои имаат вкупно помало негативно влијание врз животната средина;</p> <p>-Да се користи механизмот за чист развој според протоколот од Кјото како дополнителна алатка за спроведување на проекти за намалени емисии на стакленички гасови и поттик на руралниот развој.</p> <p>Исто така, во Стратегијата е ставен акцент на:</p> <p>-Обезбедување заштита на природата во Македонија базирана на принципите на „Натура 2000“ мрежата преку засилена имплементација на Стратегијата за биолошка разновидност и Акциониот План;</p> <p>-Промовирање нова мрежа за мониторинг на животната средина;</p> <p>-Контрола на квалитетот на воздухот и да се намалат заканите по човековото здравје и функционирањето на екосистемите;</p> <p>-Да се воведат управување со водните ресурси и да се намали загубата на вода и влијанието од загадувањето како основа за развој на планови за управување со речни корита;</p> <p>-Да се поддржи шумски, земјоделски и рурален развој како основни економски активности во синергија со Планот за зачувување и управување на природните ресурси.</p>	<p>намалување на сиромаштијата и унапредување на квалитетот на живеење, а во исто време ќе овозможат долгорочен опстанок на најзначајните (на национално и меѓународно ниво) компоненти на биолошката разновидност. Оваа политика поставена со НСБРАП е во корелација со целите на Националната стратегија за одржлив развој и ќе придонесе за нивна реализација.</p> <p>Меѓу целите кои ги поставува НСБРАП од областа поддршка на одржливиот развој наведени се:</p> <p>-Подигнување на јавната свест на повисоко ниво за вредностите на биолошката разновидност, за услугите кои ги даваат екосистемите и за чекорите што треба да се преземат за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност;</p> <p>-Воведување позитивни стимулации за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност во согласност со Конвенцијата и обврските од ЕУ и идентификација и корекција на стимулациите кои се штетни за засегнатите компоненти на биолошката разновидност;</p> <p>-Да се изработат и спроведуваат планови за одржливо производство и одржлива потрошувачка со цел природните ресурси да се користат во рамките на безбедни еколошки граници;</p> <p>-Да се зачува и промовира традиционалното знаење, иновации и практики за заштита и одржливо користење на природните ресурси.</p> <p>Истовремено, едно од начелата на кои се темели заштитата на природата е начелото за одржлив развој, односно заради задоволување на потребите за заштита на природата, како и социјалните и економските потреби на сегашните генерации, без при тоа да се загрозат правата на идните генерации да ги задоволат сопствените потреби, необновливите природни богатства мора да се користат рационално, додека обновливите одржливо.</p>
<p align="center">Национална стратегија за води (2011-2041)</p>	<p>Главната цел на управувањето со водите е постигнување на интегриран и координиран режим на водите на територијата на Република Македонија. Ова вклучува не само локација и изградба на системи за вода, но, исто така, квантитативна и</p>	<p>Најголемите закани врз биолошката разновидност во водните екосистеми потекнуваат од искористувањето на водите за комунални потреби, испуштањето на комунални отпадни води, земјоделството, индустријата и рударството и производството на електрична енергија.</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>квалитативна состојба на водата на начин кој најдобро одговара на одредена локација и одредено време. Главните цели кои треба да се постигнат со интегрираното управување со водите во Република Македонија, а се поврзани со заштита на биолошката разновидност и живеалиштата се:</p> <p>-Да се постигне и да се зачува добар статус на водата на површинските и подземните водни тела;</p> <p>-Заштита на водата и екосистемите зависни од вода и</p> <p>-Усогласување на мерките на управување со водите со корисниците на просторот од другите сектори.</p> <p>Целта на заштита на водата е зачувување на здравјето на луѓето и животната средина, што вклучува остварување и зачувување на добра состојба на водата, спречување на загадувањето на водата, спречување на хидро-морфолошките промени и рехабилитација на статусот на водата каде што е нарушен. Со целите се опфатени и:</p> <p>-Заштита на заштитените и други области од значење, во врска со водните површини-области на посебна заштита на водите, области за зачувување на здравјето на луѓето и на зачувување на вода и екосистемите зависни од вода и зачувување на биолошката разновидност во рамките на интегрираното управување со водите;</p> <p>-Подобрување на еколошките функции на водите каде што квалитетот на водата е влошен и таму каде што потребниот квалитет на водата не е постигнат, интегрирано управување со водите и постепена имплементација на сеопфатните мерки за заштита и систематско следење на ефектите од спроведените мерки во речниот слив;</p> <p>-Намалување на количеството на опасни супстанции на изворот на загадување со имплементација на мерките за заштита на водата и</p> <p>-Придонес кон одржливо управување со водите со рационално и одржливо</p>	<p>Ваквата состојба значително влијае врз намалувањето на биолошката разновидност, преку модифицирање или комплетно уништување на дел од водните живеалишта.</p> <p>Покрај големата количина вода што се користи за водоснабдување, огромен проблем претставува и степенот на пречистување на отпадните води. Во поголемиот број случаи не се вклучени модерни технологии за прочистување и поради тоа ефлуентот содржи голема количина хранливи материи кои предизвикуваат значително оптоварување на реципиентите. Бројните истражувања укажуваат дека во вакви случаи, настанува драстично намалување на биолошката разновидност во речните екосистеми.</p> <p>Меѓу акциите утврдени со НСБРАП, од секторот управување со водите и нивното влијание врз биолошката разновидност, наведени се:</p> <p>-Усогласување на законската регулатива за заштита на природата со законите за шуми, ловство, рибарство, земјоделство и рурален развој, пасишта, земјоделско земјиште, сточарство и води;</p> <p>-Минимизирање на загаќање на отворени води за потребите на земјоделството и преоѓање кон користење на други извори (бунари и пумпи);</p> <p>-Подобрување на мониторингот на површинските и подземните води;</p> <p>-Изградба на системи за пречистување на комуналните и индустриските отпадни води;</p> <p>-Поддршка за реструктурирањето на постоечкиот мониторинг на водните екосистеми во согласност со Рамковната директива за води;</p> <p>-Потпишување билатерални договори за прекугранично управување со водите.</p> <p>Истите се во корелација со целите кои ги поставува Стратегијата за води.</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	користење на водните ресурси.	
<p>Национална стратегија за Механизам за чист развој (2008-2012)</p>	<p>Двете главни цели на оваа Стратегија се:</p> <p>-Да им помогне на земјите од Анекс I во достигнување на нивните цели за намалување на емисиите, преку промовирање на обновлива енергија, енергетска ефикасност, подобрување на управувањето со отпадот, пошумување и други активности за намалување на емисиите на стакленички гасови.</p> <p>-Да придонесе за одржлив развој во земјите кои не се дел од Анекс I, односно им овозможува на земјите во развој да привлечат дополнителни инвестиции за постигнување на своите цели на одржлив развој преку продажба на потврдени намалувања на емисии како резултат од спроведувањето на проекти од Механизмот за чист развој.</p>	<p>Спроведувањето на мерките и активностите предвидени со НСБРАП позитивно ќе влијаат на подобрување на квалитетот на воздухот и намалување на емисиите на стакленички гасови. Со тоа ќе се постигне ублажување на климатските промени, а со тоа ќе се подобри состојбата на биолошката разновидност која е ранлива на климатските промени.</p>
<p>Национална стратегија за транспорт (2007-2017)</p>	<p>Главните цели на Националната стратегија за транспорт се:</p> <p>-Го промовира економскиот пораст со градење, подобрување, управување и одржување на транспортните служби, инфраструктура и мрежи за добивање на максимална ефикасност;</p> <p>-Ја промовира интегрираната и интерконектираната транспортна мрежа која воспоставува ефективни услуги за корисниците, како и активностите и областите во Република Македонија на кои им служи;</p> <p>-Го промовира социјалниот фактор со поврзување на далечните и неразвиени заедници и зголемување на пристапноста на транспортната мрежа;</p> <p>-Ја промовира заштита на животната средина и подобрување на здравството со градење и инвестирање во јавниот транспорт и другите видови ефикасен и постојан транспорт кој ја намалува емисијата и потрошувачката на ресурси и енергија.</p>	<p>Во НСБРАП е утврдено дека патиштата кои поминуваат низ речни долини, клисури, национални паркови (во западниот дел на државата), во близина на водни ресурси (езера и извори), блата и мочуришта се ризик за биолошка разновидност. Сепак, треба да се напомене дека во иднина не се очекуваат големи промени во поставеноста на патните мрежи, што значи дека ќе биде потребно посериозно планирање на трасите за да се избегне негативното влијание врз значајните биолошки вредности. Во иднина, за намалување на фрагментацијата на биолошка разновидност треба да се менува процесот и методологијата на просторното планирање во насока на интегрирано и сеопфатно дефинирање на просторот и почитување на просторните планови.</p>
<p>Стратегија за одржлив развој на шумарството во Република</p>	<p>Главни цели на Стратегијата се:</p> <p>-Мултифункционално стопанисување со шумите и одржлив развој на шумарството, зголемување на свеста</p>	<p>Во насока на реализација на националните цели за заштита и унапредување на биолошката разновидност, во НСБРАП се идентификувани следните акции:</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
<p>Македонија (2006)</p>	<p>за еколошките и социјалните вредности на шумите, одржување на заштитните функции на шумите и зголемување на позитивниот придонес на шумарскиот сектор во заштитата на животната средина;</p> <p>-Промовирање и внесување на прифатливи технологии за енергија базирани на дрвна биомаса;</p> <p>-Одржување на заштитните функции на шумите и зголемување на позитивниот придонес на шумарскиот сектор во заштитата на животната средина, заштитата на водата, почвата и воздухот; заштитата на луѓето и инфраструктурата од природни непогоди; намалување на гасовите кои придонесуваат за глобалното затоплување, итн;</p> <p>-Стимулација за одржување на заштитните функции на шумата-санација на еродирани земјишта и шуми и заштита на изворишта и води во шумите;</p> <p>-Поттикнување на практиката за одржливо стопанисување на шумите, земајќи ја предвид можната имплементација на шумските активности според UNFCCC (Рамковна конвенција за климатските промени на Обединетите Нации) и Кјото Протоколот.</p>	<p>-Вградување на целите за заштита на биолошката разновидност во секторските стратегии, програми и планови (енергетика, води, земјоделство, рурален развој, шумарство, борба против сиромаштија итн.) со вклучување на алтернативни решенија;</p> <p>-Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството;</p> <p>-Поттикнување на интегрирањето на компонентите на биолошката разновидност (особено засегнатите видови и живеалишта) во шумарските практики;</p> <p>-Поттикнување на интегрирање на потребите за функционалност на биокоридорите и еколошката мрежа во шумарските практики и руралниот развој;</p> <p>-Редуцирање на примената на чистата сеча на големи површини и други практики во шумарството кои можат да претставуваат закана за биолошката разновидност, особено во букови шуми;</p> <p>-Поддршка за зајакнување на капацитетите на Инспекторатот за шумарство и ловство.</p>
<p>Националната Стратегија за развој на туризмот (2009-2013)</p>	<p>Според Националната Стратегија за развој на туризмот (2009-2013), а во функција на заштита на природното наследство, од огромно значење е воспоставување национален мониторинг систем за биолошката разновидност од страна на МЖСПП. Исто така, упатствата/насоките за развој на биолошката разновидност и туризмот подготвени во согласност со Конвенцијата за биолошката разновидност треба да се земат предвид како сеопфатен инструмент со цел постигнување поодржлив развој на туризмот.</p>	<p>Во НСБРАП е евидентирано дека во сите плански документи (национални, регионални, локални) може да се увиди слабо познавање на потенцијалите што ги нуди високата биолошка разновидност на Република Македонија. Исто така, при планирањето на развојот на туризмот не се води доволно сметка за ефектите врз природата и особено биолошката разновидност, па често пати туристички зони за масовен туризам се планираат во заштитени подрачја или други значајни локалитети. Екотуризмот е потенцијално значајна туристичка гранка во Македонија која може да се темели на високата разновидност на флората, фауната и екосистемите во определени региони.</p> <p>Координирана активност со другите сектори (особено секторот туризам) може да придонесе во подигнувањето на јавната</p>

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
		<p>свест за вредностите на биолошката разновидност. Исто така, потребна е системска промена на образованието во насока кон зголемување на креативната и практичната настава, потоа планирано неформално образование, соодветна дополнителна и континуирана едукација (обука) на администрацијата на локално и национално ниво итн.</p> <p>Акции утврдени со НСБРАП:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Утврдување можности за развивање алтернативен туризам и негово спроведување во конкретни подрачја; -Изработка на студија за користа од субвенциите за масовен туризам и стимулирање субвенционирање на алтернативните форми туризам и (евентуално ревидирање на постојните шеми); -Поттикнување на рурален туризам со промоција на храна од автохтони видови/раси.
<p>Трет Национален План кон Рамковната Конвенција за климатски промени (2014)</p>	<p>Една од целите на овој документ е спречување или намалување на загубата на биолошката разновидност, заради влијанијата од климатските промени. При тоа, планот ги идентификува следните потенцијални мерки за адаптација кон климатските промени:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Следење на состојбата со туѓите (и инвазивни) видови растенија; -Следење на состојбата со животинските видови-вектори на болести; -Елаборација на листата видови за кои е потребно „ex situ“ зачувување; -Донесување политички инструменти за промена на плановите за управување со коридори во националните и регионалните просторни планови; -Студија на случај за промена на концептот на еколошка мрежа во регионалниот планирање врз основа на меѓусекторски пристап; -Приспособување на плановите за управување со шумите во главните шумски биокоридори со цел нивна подобра функционалност од аспект на ефектите од климатските промени; 	<p>Климатските промени влијаат на сите нивоа на биолошката разновидност. Тие се сериозна закана за биолошката разновидност бидејќи видовите и екосистемите се приспособиле за живот на определена клима и честопати не можат да се адаптираат на повисоките температури, почестите суши и поекстремните временски настани. Забрзаноти губење на биолошката разновидност не е причинето само од климатските промени, туку и од други антропогени фактори (раст на населението, модификација и промени во искористувањето на земјиштето, прекумерна експлоатација на некои видови, сечење на шумите, загадување на животната средина).</p> <p>Една од националните цели утврдени со НСБРАП е интеграција на мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени и борба против опустинувањето. Во рамките на оваа цел, идентификувани се следните акции:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Обезбедување континуирана координација на активностите за заштита на биолошката разновидност со активностите за борба против климатски промени; -Идентификување на можни рути (биокоридори) за движење и миграција на животинските и растителните видови под

Релевантни национални стратегии, планови и програми	Цели или барања на националните стратегии, планови и програми	Како целите на националните планови, програми и стратегии се инкорпорирани во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>-Дефинирање можни рути (биокоридори) за движење и миграција на животинските и растителни видови под закана од климатските промени;</p> <p>-Утврдување на еколошки минимум за екосистемите во планинските води;</p> <p>-Хидролошка студија за загрозеноста на блатата во низините, планинските калишта и глацијалните езера;</p> <p>-Процена на ефектите од периодичните природни и наметнати хидролошки флукуации врз биолошката разновидност која живее во глацијалните езера, во контекст на климатските промени;</p> <p>-Процена на ефектите од периодичните природни и наметнати хидролошки флукуации врз биолошката разновидност која живее во ниските мочуришта и блатата, во контекст на климатските промени;</p> <p>-Детална ревизија на системот на заштитени подрачја во Македонија во однос на адаптацијата на климатските промени;</p> <p>-Формирање меѓусекторско тело во администрацијата задолжено за управување со водните ресурси и биолошката разновидност, со стратегија за активности.</p>	<p>закана од климатските промени;</p> <p>-Процена на ефектите од периодичните природни и наметнати хидролошки флукуации врз биолошката разновидност во глацијалните езера и низинските мочуришта и блатата, во контекст на климатските промени;</p> <p>-Детално картирање и моделирање на промените кај некои планински пасишта, како пилот студија за климатски промени;</p> <p>-Дополнување на мрежата на заштитени подрачја во Македонија на начин кој би овозможил полесна адаптацијата на компонентите на биолошката разновидност кон климатските промени;</p> <p>-Примена на мерки за адаптација кон климатските промени во зонирањето на заштитените подрачја при изработка на планови за управување.</p> <p>-Примена на мерки за намалување на загадувањата во животната средина кои влијаат врз климатските промени.</p>

РЕЛЕВАНТНИ АСПЕКТИ НА МОМЕНТАЛНАТА СОСТОЈБА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА

Население и човечко здравје

Според податоците од последниот Попис на населението¹, домаќинствата и становите во 2002 година, Република Македонија има 2 022 547 жители, што е за 3,9 % повеќе во однос на Пописот од 1994 година и 43,0 % повеќе во однос на Пописот од 1948 година.

Во согласност со најновата процена на населението (состојба 30.06.2013 година), во Република Македонија има 2 064 032 жители, а густината на населението изнесува 80.3 жители на km².

¹ Извор: Државен завод за статистика

Во 2013 година, стапката на наталитет изнесува 11.2 (живородени на 1 000 население), а бројот на живородените деца, во споредба со претходната година, е намален за 430 деца или за 1.8 %. Вредноста на тоталната стапка на фертилитет (ТФР) во 2013 година и изнесува 1.48 (живородени деца на една жена).

Во однос на стареењето на населението, во 2013 година, учеството на младото население (0-14 години) изнесува 16.9 %, додека учеството на старото население (65 и повеќе години) изнесува 12.2 %.

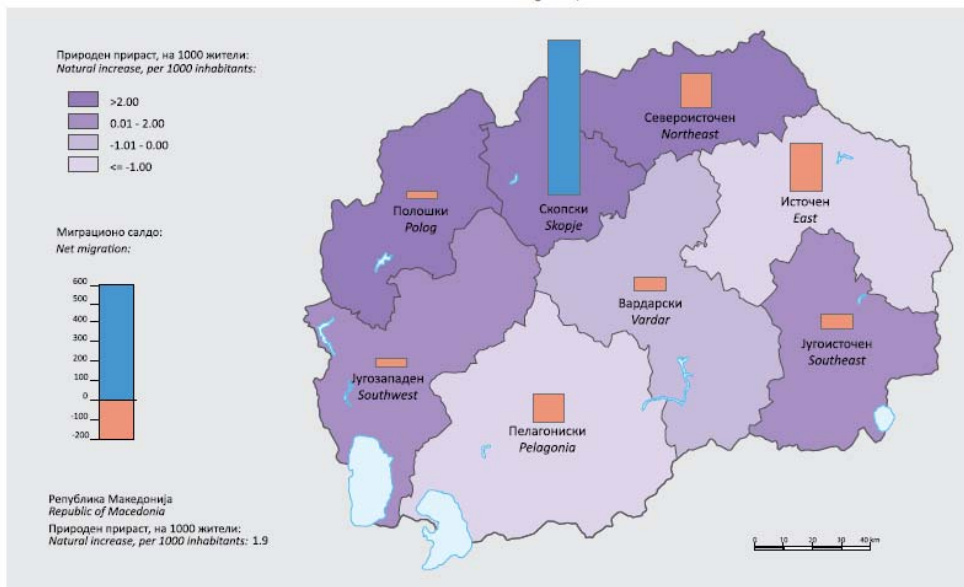
Промените во старосната структура на населението имаат своја рефлексивност врз бројот на умерените лица во државата. Бројот на умерените лица во 2013 година е намален за 4.6 % во однос на претходната година и изнесува 19 208 умрени лица. Просечната возраст кај умерените од машки пол изнесува 69.9 години, односно 74.2 години кај лицата од женски пол, или за 4.3 години повисока просечна возраст се бележи кај жените.

Како резултат на намалувањето на стапката на наталитетот и зголемувањето на стапката на општиот морталитет во последните 10 години, стапката на природниот прираст бележи пад од 2.9 ‰ (на 1000 жители) во 2003 година на 1.9 ‰ во 2013 година.

Внатрешните миграции ги опфаќаат движењата на населението во рамките на државата, како и промените на живеалиштето (адресата). Во 2013 година, во рамките на Република Македонија, 7 915 лица го промениле своето место на живеење.

Надворешните миграции ги опфаќаат движењата во и од Република Македонија, како на македонските државјани, така и на странците. Во 2013 година, салдото на надворешните миграции (разликата меѓу бројот на доселени и отселени лица) изнесува 1 390 лица.

Демографските показатели на регионално ниво покажуваат значајни разлики кои укажуваат на диспропорции во територијалната дистрибуција на населението. Скопскиот регион, како најгусто населен има речиси десет пати поголема густина на населеност од најретко населениот, Вардарскиот регион. Разликите се евидентни и во старосната структура на населението. Во Вардарскиот, Источниот и Пелагонискиот регион, како резултат на неповолната старосна структура и нискиот фертилитет, бројот на умерените го надминува бројот на родените.

Слика 1 Природен прираст и миграционо салдо 2013

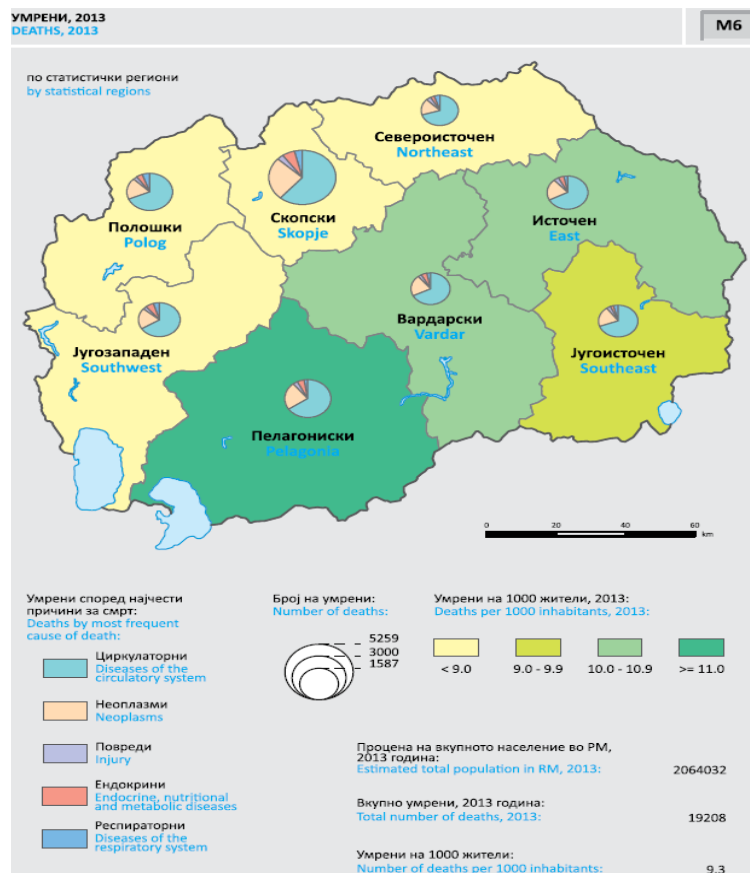
Стапките на вработеност и невработеност на населението, на регионално ниво, покажуваат осцилирања (разлики) во однос на вкупните стапки на ниво на Република Македонија. Највисока стапка на вработеност бележи Југоисточниот регион и тоа 56.8, додека најниска стапка на вработеност, во 2013 година, има Североисточниот регион.

Во периодот 2008-2012 година, најголем број на вработени лица се забележани во 2012 година 650 554, а најмал број, 609 015, се забележани во 2008 година. Во периодот 2009-2012 година, најголемо учество во вкупната вработеност бележат секторите: преработувачка индустрија и земјоделство, лов и шумарство.

Во вкупните инвестиции во основни средства во Република Македонија, гледано според секторот на дејност, најголемо учество има секторот градежништво со 32.9%, потоа следи рударство, преработувачка индустрија и енергија со 25.1%, трговија, транспорт и складирање, објекти за сместување и сервисни дејности со храна со 15.0%. И натаму е мало учеството на секторот земјоделството, шумарство и рибарство со 2.4%. Во сите сектори, освен во земјоделството, Скопскиот регион учествува со најголем процент.

Стагнацијата на стопанството, лошиот квалитет на енергенти, недоволното користење на системите за пречистување на отпадните гасови, квалитетот на водата за пиење во руралните области, отсуството на системи за собирање и третман на отпадните води или нивната несоодветност, невоведен систем за управување со отпад и отпадни води, неконтролирана употреба на хемикалии и пестициди и генерално несоодветен квалитет на воздухот во објекти и станбени објекти се причина за лошиот квалитет на медиумите во животната средина што предизвикува загрозување на здравјето на популацијата.

Како најзастапени причини за смрт се: болестите на циркулаторниот систем кои учествуваат со 57.8 %, неоплазмите со 19.0 %, симптоми, знаци и ненормални клинички наоди, неklasифицирани на друго место со 6.3%, ендокрини, нутритивни и метаболични болести со 4.4% % итн. Најчестите причини за смртност во 2013 година по региони се прикажани на следната слика.

Слика 2 Најчести причини за смртност, 2013²

² Извор: Државен завод за статистика

Климатски карактеристики и квалитет на воздухот

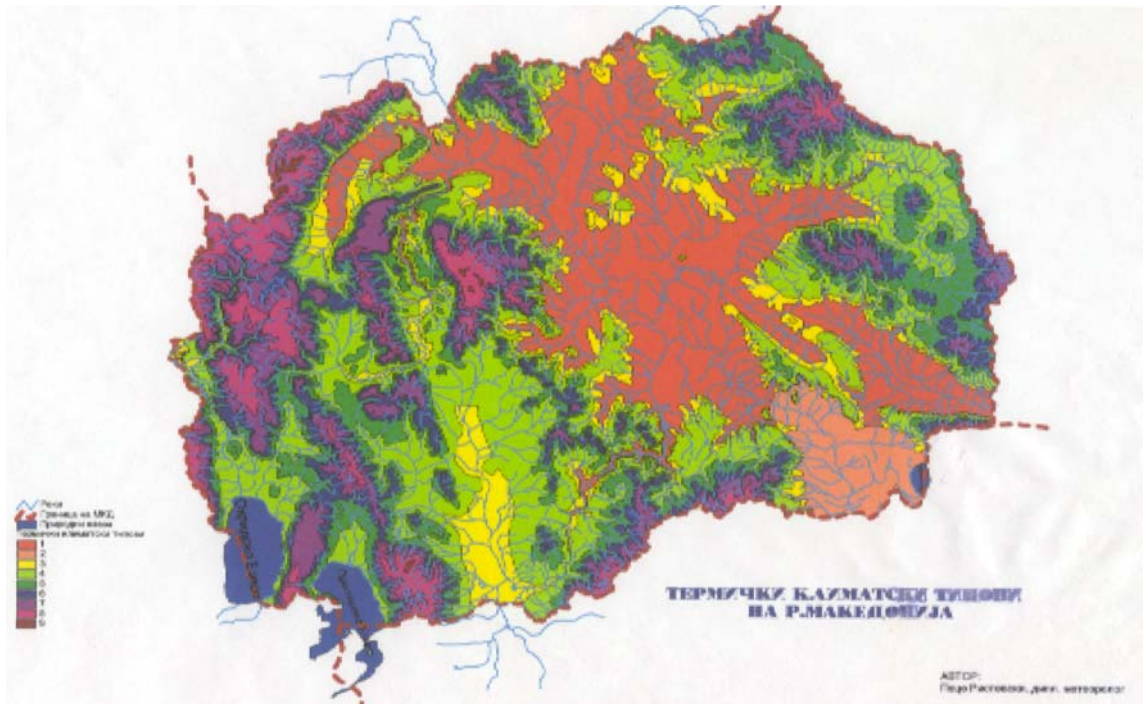
Климатски карактеристики

Климатски подрачја

На територијата на Република Македонија се разликуваат следните похомогени климатски подрачја и подподрачја:

- субмедитеранско подрачје, односно субтропско климатско подрачје (50-500 m, само во Гегелиско-Валандовскиот регион);
- умерено-континентално-субмедитеранско подрачје (до 600 m);
- топло континентално подрачје (600-900 m);
- ладно континентално подрачје (900-1100 m);
- подгорско-континентално-планинско подрачје (1100-1300 m);
- горско-континентално планинско подрачје (1300-1650 m);
- субалпско планинско подрачје (1650-2250 m);
- алпско планинско подрачје ($x > 2250$ m).

Просторната разместеност на климатските подрачја се прикажани на следната слика:

Слика 3 Просторната разместеност на климатските подрачја

Температура на воздухот

Највисоки вредности на годишните температури на воздухот во РМ се јавуваат во Гевгелиско-Валандовскиот регион, со средни годишни температури на воздухот поголеми од 14°C. Во овој дел од РМ најповеќе се чувствува влијанието на Медитеранот. Во некои години, медитеранското влијание се чувствува многу подлабоко на Балканскиот Полуостров, особено по долината на реката Вардар, како и преку Струмичката Котлина.

Најстуден месец во Република Македонија е јануари. Највисоки вредности се забележни во Гевгелиско-Валандовскиот регион (поголеми од 3°C), од 0 °C до 2 °C во Повардарието, во Струмичката котлина, Пелагонија, Охридската и Преспанската котлина, помеѓу 0°C и -2 °C во планинските делови Крушево и Лазарополе, од -2 °C до -4 °C на Попова Шапка и помеѓу -6 °C и -8 °C на највисоките делови од планинските области (Солунска Глава).

Месец јули е просечно најтопол месец во Република Македонија. Просечната месечна температура на воздухот се движи во границите помеѓу 24° до 25°C во (Гевгелиско-Валандовскиот регион), од 15 °C до -20 °C во Беровската и Преспанската котлина, Крушево, Маврови Анови и Лазарополе, од 10 °C до 15 °C на Попова Шапка и планинските области, од 8 °C до 10 °C на највисоките делови од планините Јакупица, Шар Планина и Баба планина.

Врнежи

На територијата на Република Македонија се преплетуваат два основни плувиометриски режими: медитеранскиот и континенталниот.

Во подрачјето со медитерански режим на врнежите во РМ, најврнежливи месеци во текот на годината се месеците ноември, октомври и декември. Во подрачјето со континентална клима, максималните количини на врнежите се јавуваат во месеците мај и јуни.

Најврнежливо подрачје во Република Македонија е подрачјето на планинските масиви во Западна Македонија, подрачјето на планините Шар Планина, Бистра и Стогово, како и на планинските масиви Јакупица со врвот Солунска Глава и Баба со врвот Пелистер, каде годишната сума на врнежите се движи околу 1000 mm. Најсушно подрачје во РМ се Овче Поле, Тиквеш и околината на Градско со годишна сума на врнежите околу 400 mm. На целата територија на Република Македонија најсушни месеци се јули или август, а понекогаш септември.

Снегот и снежната покривка се анализирани преку бројот на денови со снежна покривка на декадно и триесетгодишно ниво (по месеци и во текот на годината).

Најголемиот годишен број на денови со снежна покривка за декадата 1981-1990 на сите метеоролошки станици со континентална и умерена клима е во границите од 24 денови во Струмица до 51 денови во Битола и 53 денови во Берово, додека на метеоролошките станици со медитерански врнежлив режим (Гевгелија, Охрид и Лазарополе), за декадата 1961-1970 изнесува 7 денови во Гевгелија, 23 денови во Охрид и 101 ден во Лазарополе.

Квалитет на воздухот

Оценката на квалитетот на воздухот се базира на анализа на податоците од автоматски мониторинг станици за квалитет на воздух кои го сочинуваат Државниот автоматски мониторинг систем за квалитет на амбиентен воздух (ДАМСКАВ). Пет станици се поставени во Скопје (Карпош, Центар, Лисиче, Гази Баба и Ректорат). По две мониторинг станици се поставени во општина Илинден (с. Мршевци и с. Миладиновци), Велес и Битола, и по една во Куманово, Кочани, Кичево, Кавадарци, Тетово и Лазарополе.

- Цврсти честички

Од извршените мерења на воздухот во период 2005-2013 година надминувања над граничните вредности за цврстите честички со големина до 10 микрометри се забележуваат во сите поголеми градови каде што се мери загадувањето. Воедно измерените вредности за концентрацијата на PM_{2.5} го следат трендот на вредностите на PM₁₀, а највисоки концентрации на двата вида на цврсти честички според очекувањата се забележани во зимскиот период.

Највисоки концентрации на PM₁₀ се измерени во Скопје, како најголема урбана средина во државата со најголем број на жители, фреквенција на возила и голем број на индустриски капацитети кои придонесуваат во загадувањето.

Од емисиониот инвентар се гледа дека нема значително намалување на емисиите на прашина во период од 2004 до 2012.

- Азотни оксиди

Во однос на податоците од измерените концентрации на азот диоксид се забележуваат надминувања на едночасовната гранична вредност, особено во деновите кога има значително зголемени концентрации на PM₁₀. Надминување на просечната годишна концентрација за азот диоксид се должи во најголем процент на сообраќајот, работата на топланите и индустриските капацитети.

Во 2012 година, NOx емисиите (35 Gg) се под националната граница-плафон.

- **Озон**

Врз основа на обработените податоци за озон за период од 2005 до 2013 година, може да се заклучи дека целната вредност за заштита на човековото здравје во урбаните средини е благо надмината, додека пак во руралната средина Лазарополе оваа целна вредност е надмината во поголем голем број на денови, односно од 98 дена во 2010 година до 276 дена во 2006 година. Долгорочната цел за заштита на вегетација го следи трендот на целната вредност.

Надминувањата на целните вредности за озон, произлегуваат од високите концентрации на озон кои се јавуваат во летниот период, при поголема сончева радијација, карактеристична за нашата земја, заради географската местоположба.

- **Неметански испарливи органски супстанции**

Во однос на 1988 година емисиите на NMVOC се редуцирани за 36%. Воедно во период од 2010 до 2012 година емисиите на NMVOC се под националната граница-плафон одредена согласно Гетеборшкиот протокол и Правилникот за количините на горните граници-плафоните на емисиите на загадувачките супстанции.

Од неметанските испарливи органски соединенија во периодот 2012 и 2013 година, вршени се мерења на бензен во амбиентниот воздух. Измерените концентрации се движат околу целната вредност.

- **Сулфур диоксид (SO₂)**

Концентрациите на сулфур диоксид се далеку под граничната вредност на сите мерни места. Сепак, треба да се забележи дека во емисиите на сулфур диоксид најзначителен придонес има процесот на согорување на јагленот (кој содржи висок процент на сулфур) за добивање на електрична енергија.

Оваа загадувачка супстанца исто така предизвикува ацидификација во почвата и водите и има прекуграничен ефект врз аерозагадувањето.

- **Јаглерод моноксид (CO)**

Концентрациите на јаглерод моноксид се под граничната вредност на сите мерни места. Воедно се забележува благ пад на емисиите на оваа загадувачка супстанца во последните години и се очекува истите и понатаму да се намалуваат.

- **Тешки метали**

Податоците за измерените концентрации на кадмиум и олово во Велес не покажуваат надминување на целната, односно граничната вредност за соодветните загадувачки супстанции.

Сепак, од направената анализа на резултатите од кампањата спроведена на петте мерни места во градот Скопје највисоки измерените концентрации на кадмиум и арсенот се забележани на мерното место Гази Баба, но истите не ја надминуваат целната вредност. Повисоките концентрации на тешки метали на ова мерно место, произлегуваат од емисиите на инсталациите за производство и обработка на метали кои се наоѓаат во близина на мерното место. За разлика од оловото кое е под граничната вредност, целната вредност на никел е надмината на сите мерни места.

Може да се заклучи дека емисиите на тешки метали особено на олово се намалени во однос на изминатите години.

- **Амонијак (NH₃)**

Најголем удел во емисиите на амонијакот има секторот земјоделие со 98%. Во целиот прегледен период нема надминување на горната граница плафон за оваа загадувачка супстанца, која изнесува 12 килотони.

Климатски промени

Македонија влегува во редот на земјите кои не спаѓаат во Анекс I, односно во земји кои немаат квантифицирани обврски за редуција на емисиите на стакленички гасови, меѓутоа како земја

кандидат за членство во ЕУ ќе мора да биде вклучена во заедничките европски напори и цели во врска со климатските промени.

Националниот инвентар³ на стакленички гасови (GHG) се базира на пресметки за периодот од 2003-2009 година. Воспоставени се национално-специфични емисиони фактори за категориите кои важат за клучни извори на емисии.

Петте клучни извори на емисии кои се воспоставени за Република Македонија се:

- емисии на CO₂ од енергетските постројки (јаглен, лигнит);
- емисиите на CO₂ од мобилни извори на емисии, вклучувајќи го патниот сообраќај;
- N₂O (директни и индиректни) од управување со земјоделски почви;
- емисии на CH₄ од одлагање на цврст комунален отпад на депониите и
- емисии од ентерична ферментација на добитокот.

Вкупните директни стакленички гасови во Македонија за 2009 година изнесуваат 10.252 kt CO₂-eq, вклучувајќи користење на земјиштето, промена на користењето на земјиштето и шумарство (LULUCF).

Бучава

Најголеми извори на бучавата во животната средина се превозните средства од патен, железнички и воздушен сообраќај, индустриската активност, бучава од соседството и особено значајна и специфична за Македонија е бучавата од градежните активности.

Центрите за јавно здравје во Битола, Кичево и Куманово вршат проценка на штетното влијание на комуналната бучава врз експонираното население, на повеќе мерни места.

Согласно обработените податоци од комунална бучава може да се заклучи дека, од трите разгледувани градови, Куманово е град со најголемо загадување од бучава. Нивото на бучава во животната средина во Куманово на сите мерни места и за сите три основни индикатори: бучава преку ден-Лд, во текот на вечерта-Лв и бучава преку ноќ-Лн, е над дозволената гранична вредност.

Во однос на бучавата во животната средина предизвикана од индустријата може да се заклучи дека од вкупно 28 инсталации, нивоата на бучава имаат надминување на дозволената гранична вредност само во 2 инсталации.

Вода

Хидрологија

Според хидрографската состојба во Република Македонија постојат четири подрачја наречени сливови (Вардар, Црн Дрим, Струмица и Јужна Морава) и три природни тектонски езера (Охридско Езеро, Преспанско Езеро и Дојранско Езеро). Најголем дел од водите се домицилни, формирани преку врнежи.

Република Македонија не е богата со површински води и тие главно зависат од појавата, времетраењето и интензитетот на врнежите. Како резултат на морфолошката, хидрогеолошката и хидрогеографската структура на релјефот, површинските теченија брзо се втекуваат во хидрографската мрежа (реките, потоците и езерата) и водата истекува надвор од земјата. Единствени исклучоци се карстните области, каде што водата се задржува подолго време под површината и ги прихранува проточните води од речната мрежа.

Хидролошка состојба на реките и природните езера⁴

³ Инвентарот на стакленички гасови е база на податоци на пресметани директни и индиректни стакленички гасови емитирани или отстранети од атмосферата во текот на еден временски период. Шест директни гасови се земени предвид: CO₂, CH₄, N₂O, PFCs, HFCs и SF₆, и четири индиректни гасови, односно, CO, NO_x, NMVOC и SO₂.

⁴ Извор: Квалитет на животната средина во РМ, Годишен Извештај, 2012.

Протокот на реките е индикатор кој ја прикажува состојбата со количината на водите во Република Македонија, на референтните и на граничните мерни точки за проток изразен како вкупен годишен проток за даден временски период, во m^3/s . Количината на вода во 2007 година е намалена на граничните станици, додека во периодот од 2009-2010 година доаѓа до повторно зголемување на протокот и на референтните и на граничните мерни точки за проток. При анализата на протокот на водотеците во 2012 година, споредено со повеќегодишните просечни месечни водени протекувања, хидролошката состојба во зимскиот и есенскиот период сметано во месеците јануари, февруари, септември, октомври, ноември и почетокот на декември се наоѓала во услови на натпросечни водени истекувања.

Зголемениот прилив на вода во водотеците се должи на честите врнежи од дожд и високиот процент на влага во почвата.

Од податоците за водостојот на трите природни езера: Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро се доаѓа до заклучок дека единствено во Охридското Езеро, водостојот ја надминувало нултата точка ("0"), додека на Преспанското и на Дојранското Езеро е регистриран водостој што е под нивото на ("0").

Физичко-хемиски квалитет на реките

Квалитетот на водотеците во Република Македонија се следи од страна на Управата за хидрометеоролошки работи. Во рамки на RIMSYS програмата се дефинирани 20 мерни места на реките и параметрите кои се следат. Во 2013 година, континуирано беа следени органолептичките, минерализационите, кислородните и показателите на киселост, еутрофикационите детерминанти, органски микрополутанти и штетни и опасни материи на следниве мерни места:

Табела 4 Мерни места на реките

Станица	Река
Света Богородица	Треска
Граница, Устие	Лепенец
Радушa, Таор, Ногаевци, Демир Капија, Гевгелија, Башино Село	Вардар
Пелинце, Катлановска Бања	Пчиња
Трновец	Крива Река
Балван	Брегалница
Брод	Елешка
Скочивир, Паликура	Црна Река
Ново Село	Струмица
ХЕ Шпиљје	Црн Дрим
Бошков Мост	Радика

- Кислородни показатели

Трендот на кислородните показатели во реките е прикажан преку следење на средногодишни концентрации на кислородните показатели во реките Вардар, Црна Река и Струмица за периодот од 2008-2013 година и тоа на 5 мерни места на реката Вардар, две мерни места на Црна Река и на едно мерно место на реката Струмица. Мерните места се дел од мониторинг мрежата на Управата за хидрометеоролошки работи.

- Растворен кислород

Високи концентрации на растворен кислород укажуваат на чисти води. При анализа на податоците за средногодишни концентрации на растворен кислород може да се забележи дека на повеќето мерни места водите одговараат на квалитет од I класа, со исклучок на мерните места Ново Село на

река Струмица, кое одговара на квалитет од II класа и на мерното место Скочивир на Црна Река, кое одговара на квалитет од III класа.

Водите од Охридското Езеро одговараат на пропишаните вредности за квалитет од I класа.

- **Концентрации на БПК₅**

Од извршените анализи може да се види дека поголеми концентрации на БПК₅ кои одговараат на пропишаните вредности за IV класа од Уредбата, се регистрирани во 2008 година во трите анализирани реки Вардар, Црна Река и Струмица. Потоа, следи опаѓање на концентрациите на БПК₅, во 2009 и 2010 година, до вредности кои одговараат на пропишаните вредности за III класа. Од 2010 до 2013 година не се забележани значителни промени на концентрациите на БПК₅ во однос на претходните години.

- **Хемиска потрошувачка на кислород - ХПК**

Високи концентрации на растворен кислород укажуваат на чисти води. При анализа на податоците за средногодишни концентрации на растворен кислород може да се забележи дека на повеќето мерни места водите одговараат на квалитет од I класа, со исклучок на мерните места Ново Село на река Струмица, кое одговара на квалитет од II класа и на мерното место Скочивир на Црна Река, кое одговара на квалитет од III класа. Во Црна Река и реката Струмица квалитетот во однос на ХПК одговара на III класа, во период од 2008-2011 година, после што е забележано влошување на квалитетот т.е. во 2012 и 2013 година е регистриран квалитет од IV класа.

- **Нитрати и нитрити**

При анализа на измерените податоци за средногодишни концентрации на нитрати во реките може да се види дека тие одговараат на пропишаните вредности за квалитет од I-II класа. Во однос на средногодишните концентрации на нитритите во реките може да се забележи дека на повеќето мерни места утврдено е дека квалитетот на водата одговара на III-IV класа. Анализирани податоци за средногодишни концентрации на нитрати и нитрити во реките покажуваат тренд на опаѓање.

- **Тешки метали**

Добиените податоци од мониторингот на тешките метали во реките се споредуваат со пропишаните вредности во Уредбата. Од извршените анализи може да се види дека поголем процент од испитуваните примероци одговараат на квалитетот на реките од I-II класа, а помал процент одговараат на квалитет од III-IV класа.

- **Тренд на биолошки квалитет на реки**

Трендот на биолошките параметри во реките е прикажан преку следење на средногодишни концентрации на состав и изобилство на акватична флора и на бентосна инвертебрална фауна во реките за периодот од 2008-2013 година на 18 мерни места од мониторинг мрежата на Управата за хидрометеоролошки работи.

Добиените податоци од мониторингот на биолошките параметри во реките се споредуваат со пропишаните вредности во Уредбата. Резултатите од анализата покажуваат дека:

- 20 - 30 % од анализирани примероци одговараат на квалитет од I класа;
- 60 - 70 % од анализирани примероци одговараат на квалитет од II класа и
- останатиот процент од анализирани примероци одговараат на квалитет од III класа.

Физичко-хемиски квалитет на природните езера

Тренд на квалитетот на водите од Охридско Езеро се разгледува за период од 2008-2012, преку следење на концентрациите на растворен кислород, вкупен фосфор и хлорофил.

- **Растворен кислород**

Водите од Охридското Езеро одговараат на пропишаните вредности за квалитет од I класа.

- **Вкупен фосфор**

Во согласност со измерените концентрации на вкупен фосфор, во периодот од 2008-2010 година, водата одговара на квалитет од II класа, додека, подобрување на квалитетот се забележува во 2011 и 2012 каде водата покажува квалитет од I класа.

- **Хлорофил**

Водите на Охридско Езеро одговарат на пропишаните вредности за квалитет од I класа.

Управување со водни ресурси

Заштита од поплава

Поради својата геоморфологија и клима, Република Македонија е многу подложна на поплави. Постојат регионални и локални поплави. Речиси сите реки предизвикуваат поплави и над 102.000 ha земја може да бидат поплавени со оглед на една година повратен период.

Големи системи за контрола на поплави се изградени за регионите на Скопје, Пелагонија, Струмица и Струга. Постојат 32,7 km на подготвени реки во скопскиот регион, 82,3 km во Пелагонија, 79,3 km во регионот на Струмица и 10,9 km во регионот на Струга. Неодамна во скопскиот регион изградена е браната Козјак со една од приоритетните намени заштита од поплави, со ретенционен волумен од 100 милиони m³.

Користење на вода за производство на електрична енергија

Територијата на Република Македонија, главно, се карактеризира со планински и низински области, кои обично гравитираат околу главните водотеци. Таквата конфигурација придонесува за значаен енергетски потенцијал на реките, но исто така и за нивно брзо истекување.

Тоа значи, просторот е идеален за изградба на брани и формирање на мали и големи акумулации кои овозможува регулирање на реките и повеќенаменско оптимално искористување на водите (на пример, производството на електрична енергија).

Во следната табела се дадени податоци за хидроенергетскиот потенцијал на реките на територијата на Република Македонија и на моменталната ситуација со неговото искористување. Во моментот се користи само 26,6% од технички корисниот потенцијал.

Табела 5 Технички и искористен хидроенергетски потенцијал⁵

Речен слив	Вардар	Црн Дрим	Вкупно
Теоретски потенцијал [GWh]	6.660	2.203	8.863
Технички потенцијал [GWh]	4.559,3	964,9	5.524,2
Искористен потенцијал [GWh]	1.150	583	1.471,7

Користење на вода за наводнување

Поволните климатски и педолошки услови во Република Македонија креираат добра основа за интензивно земјоделско производство на одредени високо исплатливи земјоделски култури. Овие земјоделски култури вообичаено не растат во услови каде водата е ограничувачки фактор. Поради нееднаквата временска и просторна распределба на врнежите, наводнувањето е неопходен услов за успешно земјоделско производство.

За обработливи земјоделски површини во Република Македонија се сметаат околу 667.000 ha. Ако се целосно изградени, мрежите за наводнување може да наводнуваат околу 400.000 ha, или 60% од вкупно обработливите земјоделски површини. Досега се изградени 106 помали и поголеми мрежи за наводнување кои покриваат 163.693 ha обработливо плодно земјиште, односно 49,9% од површината што може да биде наводнувана. Мрежите за наводнување се изградени претежно во периодот меѓу 1958 и 1980, што значи дека некои од нив се експлоатираат повеќе од 40 години. Од вкупната површина која се наводнува на 61% наводнувањето е со поливање, додека на 39% од површините се применува друг вид на површинско наводнување.

⁵ Стратегија за развој на енергетиката во Република Македонија за период 2008-2020 со визија до 2030

Потребните количества на вода за наводнување се дефинираат врз база на претпоставените 126.617 ha површини кои се наводнуваат и просечната норма за наводнување за одредените области (во зависност од видот на културите кои се наводнуваат, климатските и почвените услови). Вкупно потребните количини на вода за наводнување и поделените барања по основа на речниот слив се дадени во следната табела:

Табела 6 Потреби од вода за наводнување во Република Македонија

Речен слив	Површина (ha)	Потреби од вода за наводнување (m³/год.)
Вардар	99.918	731.732.000
Струмица	18.432	117.941.000
Црн Дрим	8.267	49.662.000
Вкупно	126.617	899.335.000

Почва

- Видови почви во РМ

Заради хетерогеноста на природните услови (клима, вегетација, релјеф, матичен супстрат), територијата на Република Македонија претставува вистински педолошки музеј, бидејќи се среќаваат истите почвени типови што се среќаваат во централна и во југоисточна Европа⁶.

Превладуваат планинските почви (1 655 227 ha, или околу 3/3 од целата земја). Почвите на котлините покриваат 916 073 ha, или околу 1/3 од Државата. Најраспространети почви во планинскиот подреон се кафеавите шумски почви (28,39%). Веднаш по нив, со по 9-12%, доаѓаат варовничко-доломитните црници, ранкерите и еродираните кафеави шумски почви со литосолите.

Почвите на езерските тераси и на брановидните терени покриваат 21,53% од нашата земја. Меѓу нив доминираат регосолите и комплексите во кои доминираат регосолите (12,35%). Меѓу поединечните типови почви превладуваат циметните почви (4,42%), но заземаат и значајни површини во комплексите. По нив доаѓаат смолниците (2,41%), а черноземи, рендзини и лесивирани почви има многу малку (сите заедно околу 2,36%).

Големи се површините на делувијалните почви (6,19%), од кои се состојат наносните конуси, кои претставуваат значајна специфичност во географијата на почвите во Р.Македонија.

Рамното дно на котлините најмногу е покриено со алувијални почви (5,06%). Сите други хидроморфни почви заедно покриваат 2,27%, а халоморфните се малку застапени, но, исто така, тие се важна специфичност за педогеографијата на почвите во Р. Македонија. Освен истакнатите почвени типови, констатирани се и други почвени типови, како: еолските песоци, црвениците, кафеавите подзолести почви, антропогените и хидроме лиорираните почви.

- Ерозија на почвата

Според извештајот на Европската агенција за животна средина, Република Македонија е ставена во т.н. црвена зона на водна ерозија во Европа.

Скоро 96% од целокупната површина на земјата е зафатена од процесот на ерозија и тоа околу 36.65% е зафатена со првите три категории на ерозија. Годишната загуба на почва претставува годишно просечно губење на обработливиот почвен слој во дебелина од 20 mm на површина од 8 500 ha, што претставува 17 000 000 m³ загуба на почва секоја година.

Табела 7 Површини зафатени со ерозија (во хектари)

	Дистрибуција на почвената ерозија
Екстремна ерозија	69 800

⁶ Единствен почвен тип што не се среќава во РМ е подзолот.

Висока ерозија	183 200
Средна ерозија	689300
Слаба ерозија	793600
Многу слаба ерозија	746300

- **Индустриски контаминирани локалитети-жаришта**

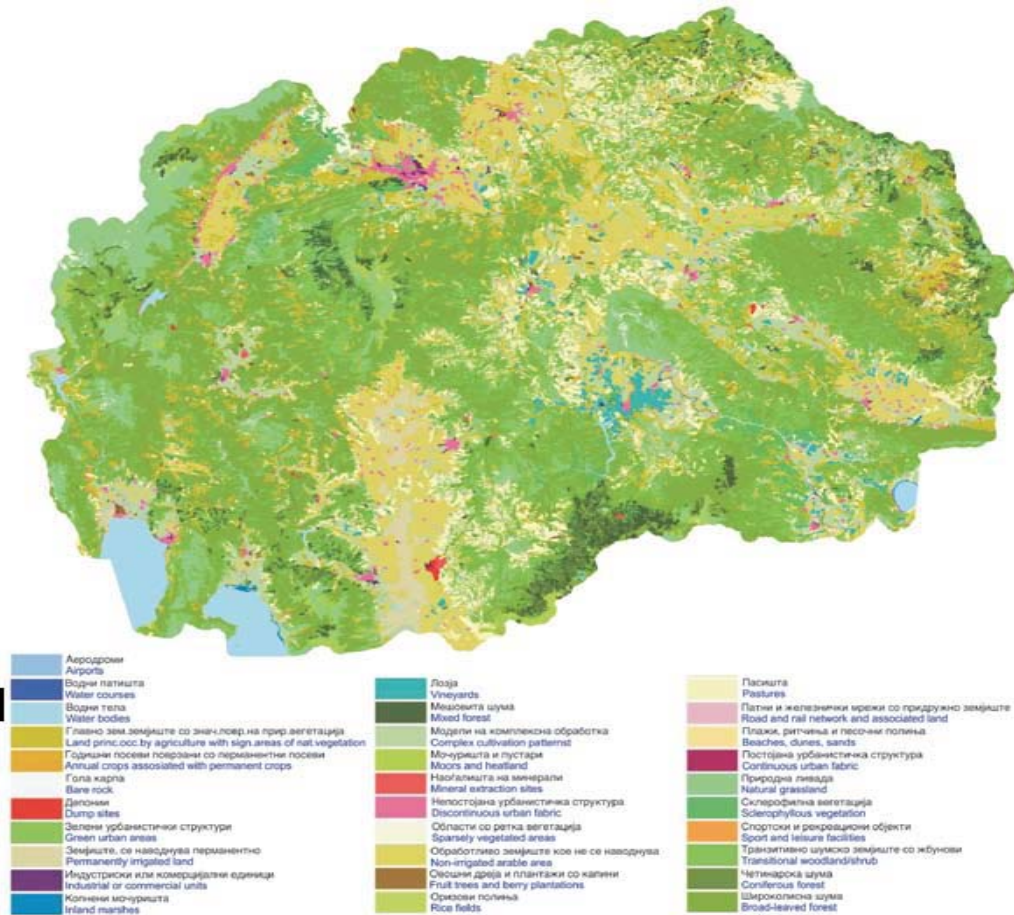
Во Република Македонија се идентификувани 16 локалитети со контаминација на почвата, карактеризирани како жаришта. Прелиминарни истражувања се направени на 16 локалитети, на седум локалитети се спроведени и главни истражувања, а на два локалитета делумно се спроведени санациски мерки. Комплетирање на мерките не е евидентирано кај ни едно од идентификуваните жаришта. Во однос на економските активности кои придонесуваат за контаминација на почвата, изразена во проценти, најголем е уделот на рударството со 43.8%, металургијата со 31.3%, органско-хемиската индустрија со 12.5% и на крај, рафинеријата и индустријата за производство на кожа со 6.3%.

Слика 4 Индустриски контаминирани локалитети-жаришта

- **Користење на земјиштето и земјоделство**

Употреба на земјиштето во согласност со Номенклатурата CORINE Land COVER, 2000-2006 е прикажана на следната слика. Поради карактеристиките на земјината покривка на територијата на Република Македонија, од 44 можни класификации според Номенклатурата CORINE Land COVER, идентификувани се 31 класификација до трето ниво на Номенклатурата.

Слика 5 Употреба на земјиштето во согласност со Номенклатурата CORINE Land COVER

Според оваа Номенклатура, гледано на ниво 1, најголем процент од земјиштето е под шуми и полуприродни површини коишто покриваат 1 548 855 ha што претставува 59.8% од вкупната површина. Категоријата земјоделски површини зафаќа 939 013 ha или 36.9% од вкупната површина, категоријата водни тела зафаќа 56 444 ha или 2.2% од вкупната површина, категоријата вештачки површини зафаќа 41 480 ha или 1.6% од вкупната површина и најмала површина од 2 000 ha или 0.1% од вкупната површина зафаќа категоријата водни површини.

За периодот 2000-2006 може да се забележи пораст кај вештачките површини и водните тела, а намалување на земјоделските површини и површините со шуми и полуприродни области.

Од индустријата најмногу се истакнуваат прехранбената и тутунската индустрија, како и производството на железо и челик.

Биолошка разновидност

Диверзитет на видови

Диверзитет на алги

Познавањето на диверзитетот на алгите во Македонија е оскудно. Досегашните податоци укажуваат на тоа дека најголем познат диверзитет е утврден во групата на силикатни алги. Останатите групи се слабо истражени и податоците се застарени и веројатно не ја покажуваат реалната слика со диверзитетот. Причините се пред сè во недостаток на истражувачи, како и заради промени во живеалиштата во изминатите 50 години (Катлановско Блато, Стенско Блато, Белчишко Блато, Преспанско Езеро, Дојранско Езеро, Катлановска бања, Негорци итн). Исклучок на оваа констатација се харите (Charophyceae), за кои се направени подетални истражувања на Охридското и Дојранското Езеро, при што се утврдени 24 таксони само за Охридското Езеро.

Диверзитет на габи и лишаи

Република Македонија е миколошки релативно добро истражена. Националната колекција на габи денес брои околу 20.000 примероци. Исто така се одржува и базата на податоци MACFUNGI која содржи информации за 36.000 собрани примероци.

Врз база на досегашните истражувања во Република Македонија е утврдено присуство над 2000 видови габи (без лишаи). Од нив на типот Ascomycota (торбести габи) му припаѓаат над 200 вида, а на Basidiomycota (столпчести габи) над 1800. Од последниот, најмногу видови се регистрирани од редовите Arhyllorphorales (450) и Agaricales (550). Од лишаите, кои се релативно послабо истражени, познати се околу 450 вида.

Диверзитет на растенија

Во досегашниот период се обработени околу 2800 таксони, а се проценува дека остануваат околу 1470 таксони од 39 фамилии кои би требало да бидат обработени.

Од посебно значење се бројните балкански ендемити и локалните македонски ендемични растителни видови кои се развиваат на територијата на Република Македонија – познати се околу 120 локални ендемити. Некои од ендемитите се карактеризираат со голема еволутивна старост, со терциерно потекло и се означуваат како палеондемити (ендемореликти) како што се: *Thymus oehmianus*, *Viola kosaninii*, *Crocus cvijici*, *Crocus scardicus*, *Colchicum macedonicum*, *Narthecium scardicum* и други.

Истражувањата на флората на Република Македонија покажуваат силна загрозеност на популациите од 14 видови. Загрозеноста на видовите произлегува од деградација или фрагментација на живеалишта како што е случајот со *Carex elata*, (Студенчишко Блато), *Nuphar lutea* (Охридско Езеро, с. Калишта), *Menyanthes trifoliata* (Дешат-Локуф), *Nymphoides peltata* (Преспанско Езеро, с. Езерани и Долно Перово), *Trapa natans* (Преспанско Езеро, с. Езерани, Претор), *Cladium mariscus* (Негорски Бањи), *Thymus oehmianus* (р. Оча), *Viola kosaninii* и *Dianthus kapinaensis* (с. Нова Брезница), *Phyllitisscolopendrium* (клисура на р. Треска) или пак поради неконтролирано и масовно собирање како што се *Gentiana lutea* subsp. *symphiandra*, *Arctostaphylos uva urski*, *Sideritis scardica* и *Sideritis raeseri*. Сепак, видот *Salvina natans* од крајбрежието на Дојранското Езеро, помеѓу Стар и Нов Дојран, кој беше загрозен со намалувањето на нивото на водата, постепено се ревитализира, така што е регистрирана биолошки витална популација на овој вид.

Диверзитет на фауна

- Диверзитет на фауната на без'рбетниците

Во Студијата за состојбата со биолошката разновидност во РМ (2003) е наведено дека бројот на видови без'рбетниците изнесува 9819. Во моментот, вкупниот број без'рбетници во Македонија изнесува над 13000 видови. Еден од најголемите центри на диверзитет и ендемизам на водните без'рбетници претставува Охридското Езеро. Во согласност со објавените податоци во Охридското Езеро се регистрирани: 14 видови Rhizopoda, 30 ендемични видови Ciliophora, 75 видови Plathelminthes⁷ (~35 ендемични видови), 49 видови Rotatoria, 24 видови Nematoda (3 ендемични), 36 таксони Oligochaeta (17 ендемични), 24 видови Hirudinea (12 ендемични), 43 видови Ascai, 31 вид Cladocera (1 ендемичен), 52 видови Ostracoda (33 ендемични), 36 видови Sorepoda (6 ендемични), 2 вида Decapoda, 4 видови Isopoda (3 ендемични), 10-11 видови Amphipoda (9 ендемични), над 100 видови инсекти, 72 видови Gastropoda (56 ендемични) и 13 видови Bivalvia (2 ендемични).

На Преспанското Езеро досега му е посветено помало внимание во однос на Охридското Езеро, па затоа не е создадена доволна база на податоци за да може да се направи поцелосна слика за вкупната биолошка разновидност и разновидноста во рамките на посебни таксономски групи. Подземната фауна на Македонија е слабо истражена и според досегашните податоци е посиромашна од фауната на западно-балканските држави, но се одликува со висок процент на

⁷заедно со водните екосистеми околу Охридското Езеро

ендемизам од 90%. Ситуацијата е нешто подобра кога станува збор за стигобионтите (троглохидробионти) каде се познати 57 видови.

- **Диверзитет на фауната на 'рбетници**

Фауната на 'рбетниците во Македонија е многу подобро проучена од таа на без 'рбетниците. Според најновите проценки, во Македонија се среќаваат 550 видови 'рбетници од кои 28 се алохтони.

Птици

Во фауната на птиците во Македонија се бележат 334 видови (при што 10 од нив се сметаат за несигурни). Подвидовиот диверзитет е скроман (само кај 17 видови се среќаваат по повеќе од еден подвид, односно вкупно се регистрирани 353 таксони). Очекувано, не постојат таксони кои се национални ендемити.

На национално ниво, критично се загрозени најмалку белоглавиот мршојадец *Gyps fulvus* и египетскиот мршојадец. Во големо опаѓање е бројноста на степската ветрушка *Falco naumanni*, осиромашени (иако стабилни) се популациите на царскиот орел, златниот орел *Aquila chrysaetos*, сивиот сокол *Falco peregrinus*, повеќе видови чапји и патки, а голем е бројот на видови со национална популација под 100 двојки. За многу видови, меѓу кои и приоритетни за заштита на национално ниво (малот орел кликач *Aquila pomarina*, уралската утка *Strix uralensis*), не постојат квантитативни податоци за бројноста и трендот

Цицачи

До денес постојат публикувани податоци за 83 видови, и уште еден вид лилјак е регистриран во 2013 година (бехштајнов ноќник *Myotis bechsteini*, I. Budinski, A. Pušić & M. Hođić). Од нив, осум се сметаат за алохтони во Македонската фауна т.е. 75 видови цицачи се автохтони за фауната на Македонија.

Според податоците не постојат строго национално-ендемични видови, но четири видови кои се ендемични за Балканскиот Полуостров (*Apodemus epimelas*, *Dynaromis bogdanovi*, *Microtus felteni* и *Talpa stankovici*) имаат големи делови од нивните ареали во границите на Македонија, а уште два балкански (близу) ендемити (*Spalax leucodon* и *Spermophilus citellus*) имаат локализирано распространување во Македонија. Ендемизмот е исто така висок на подвидово ниво, со два локализирани подвидови на столбоката, *Spermophilus citellus gradojevici* и *S. c. karamani*, јадрена популација на балканскиот рис *Lynx lynx balcanicus* и балканската дивокоза *Rupicapra rupicapra balcanica*. Видовиот диверзитет е највисок во планините на Западна Македонија.

Екосистемски диверзитет

Во Македонија можат да се сретнат 28 основни групи екосистеми. Некои од овие екосистеми се со антропогено потекло, но имаат одредено значење за биолошката разновидност, па затоа се дел од оваа класификација. Бројот на вака воопштените екосистемски типови укажува на големиот екосистемски диверзитет во Македонија.

- Езерски екосистеми (екосистеми на површински стоечки води, вклучително и акумулации, поголеми бари и глацијални езера)
- Речни екосистеми (екосистеми на површински течечки води, вклучително и потоци)
- Планински тресетни екосистеми (кисели тресетишта)
- Планински блатни екосистеми (базни тресетишта)
- Блатни и мочуришни екосистеми (вклучително и солени блата)
- Екосистеми на сувите брдски пасишта
- Екосистеми на мезофилни и сезонско влажни пасишта и ливади
- Екосистеми на планински пасишта (вклучително субалпски и алпски пасишта, како и пасишта на камењари)
- Солени степски екосистеми
- Високопланински џуџести грмушести екосистеми
- Планински грмушести екосистеми

- Деградирани шумски екосистеми (вклучително псевдомакија, дрвенест маторал, термо-медитерански честаци и гариги)
- Екосистеми на фригани и ежовидни врштини
- Рипариски и блатни грмушести екосистеми
- Антропогени грмушести екосистеми
- Листопадни шумски екосистеми (широколисни шуми)
- Иглолисни шумски екосистеми
- Мешани листопадни и иглолисни шумски екосистеми
- Пештерски екосистеми (вклучително и водните тела во нив)
- Карпести и каменити екосистеми (вклучително карпи, камењари и точила)
- Екосистеми без или со многу ретка вегетација (вклучително и еродирани подрачја)
- Полјоделски агроекосистеми
- Водни агроекосистеми (рибници)
- Урбани еколошки системи
- Еколошки системи на рурални населби
- Еколошки системи на рударски и индустриски ископини
- Еколошки системи на целосно вештачки водни тела
- Еколошки системи на депозити на отпад и депонии

Некои од овие екосистеми имаат помало значење во однос на екосистемските услуги бидејќи се застапени на мали површини, а некои се клучни екосистеми и покриваат значителна површина од територијата на Македонија. Клучните екосистеми се пресудни за правилно одвивање на биогеохемиските циклуси, снабдувањето со вода, прометот на гасови во атмосферата, снабдувањето со дрво и други производи итн. Сепак, помалку значајните екосистеми во овој контекст имаат огромно значење за биолошката разновидност во Македонија, бидејќи претставуваат живеалишта каде се развиваат ретки, реликтни и ендемични видови.

Типови живеалишта

Според EUNIS, „хабитатот“ (живеалиште) се дефинира како „место каде што нормално живеат растенија или животни, карактеризирано пред сè, со своите физички особини (топографија, растителна или анимална физиономија, почвени карактеристики, клима, квалитет на вода и др.), а секундарно со растителните и животинските видови кои живеат таму“. Во Македонија се застапени сите хабитатни типови од прв ред според класификацијата на EUNIS, со исклучок на морските (A и B):

C: Копнени површински води (Inland surface waters)

D: Блата, мочуришта и тресетишта (Mires, bogs and fens)

E: Тревници и површини на кои доминираат зелјести растенија, мовови и лишаи (Grasslands and lands dominated by forbs, mosses or lichens)

F: Врштини, џбунести (грмушести) живеалишта и тундра (Heathland, scrub and tundra)

G: Отворени шуми, шуми и други земјишта со дрвја (Woodland, forest and other wooded land)

H: Копнени живеалишта без вегетација или со ретка вегетација (Inland unvegetated or sparsely vegetated habitats)

I: Редовно или од неодамна одгледувани агрикултурни, хортикултурни и домашни живеалишта (Regularly or recently cultivated agricultural, horticultural and domestic habitats)

J: Конструкциски, индустриски и други вештачки живеалишта (Constructed, industrial and other artificial habitats)

X: Комплекси од живеалишта (Habitat complexes)

Првите шест хабитатни групи (C, D, E, F, G, H) и во помала мера последната (X), опфаќаат главно природни живеалишта (кои по правило, се од посебно значење за автохтоната биолошка разновидност), додека групите I, J и најголем дел од X се живеалишта настанати со активност на човекот. Антропогените живеалишта многу често се јавуваат како јадра на кои започнува акумулацијата на алохтони видови.

Генетска разновидност

Генетската разновидност на дивите видови во Македонија е слабо документирана. Единствено, цитолошки се обработени околу 600 скриеносемени растенија. Обид за зачувување на генетскиот диверзитет е оформувањето на објект за *ex-situ* одгледување на некои ендемични и ретки растителни видови во Ботаничката градина при Институтот за биологија. Генетските ресурси кои се користат во производството на храна претставуваат едни од најзначајните компоненти на севкупната биолошка разновидност.

Растителен агробиодиверзитет

Во 2013 година во Ген банката се одржува колекција од 2666 примероци од 89 различни видови. Најголем процент од оваа колекција зафаќаат овошните култури, во кои влегува и виновата лоза, со вкупно 1042 примероци чија колекција се одржува како полска. Од семенската колекција најголем дел припаѓа на житните култури (29%).

Биолошка разновидност кај домашните животни

И покрај скромните прецизни податоци за генетските ресурси во сточарството во Република Македонија, стручната јавност ја потврдува присутноста на неколку домашни раси или соеви во видовите говеда, овци, кози, свињи, пчели, биволи, куче, коњ, магаре и живина. Членот 54 од Законот за сточарство ги дефинира говедото буша, каракачанската, овчеполската и шарпланинската овца, балканската коза, локалната примитивна свиња, домашна кокошка, домашен бивол, домашен коњ, домашно магаре, македонска пчела и овчарско куче шарпланинец како автохтони раси.

Заштита на видови

Црвена листа и црвена книга

Црвена листа на габи беше предложена во 2012 година од страна на научните експерти (Караделев & Русевска 2012). Во оваа листа се наведени 213 вида од типовите Ascomycota и Basidiomycota. Видовите се категоризирани според критериумите на IUCN, при што во категоријата критично загрозувани (CR) има 21 вид, загрозувани (EN) – 30 вида, ранливи (VU) – 71 вид, близу засегнати (NT) – 40 вида, најмалку загрижувачки (LC) – 9 вида и недоволно податоци (DD) има за 42 вида

Крпаџ & Darcemont (2012) предложиле црвена листа на дневните пеперутки од Македонија. Во оваа листа се вклучени 69 видови од кои 1 е проценет како загрозуван (EN), 15 се проценети како ранливи (VU), 24 како близу засегнати (NT), а на останатите 27 не им е доделен статус според IUCN, туку се сметаат како конзервациски значајни заради ендемизмот или малото подрачје на распространување.

Lemonnier-Darcemont et al. (2014) изработија црвена листа на правокирилците на Македонија според критериумите на IUCN. Во листата се вклучени 17 таксони (околу 10% од вкупната македонска фауна): еден критично загрозуван - CR (*Bradyporus macrogaster macrogaster*), четири загрозувани - EN (*Saga pedo*, *Bradyporus oniscus*, *Paracinema tricolor* и *Stethophyma grossum*), осум ранливи - VU, како и четири засегнати - NT. Дополнително, 10 таксони се категоризирани како „без доволно податоци“ - DD. Сите останати видови од фауната на правокирилците на Македонија се сметаат за незасегнати – LC.

И покрај законската обврска, национални црвени листи на засегнати видови растенија и животни сè уште не се донесени од страна на Владата на Република Македонија.

Строго заштитени и заштитени диви видови

Во 2011 година беа донесени Листите за утврдување на строго заштитени (вкупно 194 видови од кои 9 видови габи, 51 растенија и 134 видови животни) и заштитени диви видови растенија, габи и животни (вкупно 820 видови од кои 75 габи, 151 растенија и 594 животни) („Службен весник на Република Македонија“ бр. 139/2011). Листите за утврдување на строго заштитени и заштитени диви видови растенија, габи и животни беа донесени врз основа на изработениот компаративен преглед на диви видови од Република Македонија, вклучени на листите на меѓународните

конвенции од областа на заштитата на природата, ЕУ Директивата за зачувување на природните живеалишта и дивата флора и фауна, ЕУ Директивата за зачувување на дивите птици и на ИУЦН Глобалната Црвена листа на загрозени видови. Во отсуство на Национална Црвена листа, овие листи засега претставуваат акт со кој се обезбедува правна заштита на дивите видови. Потребно е да се спроведат дополнителни научни истражувања заради утврдување на степенот на засегнатост на видовите на национално ниво (односно донесување национални црвени листи), врз основа на што ќе може да се изврши ревидирање на Листите за утврдување на строго заштитени и заштитени диви видови растенија, габи и животни.

Заштита на економски значајни видови

- Собирање и промет со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи и животни

Собирањето и прометот со засегнати и заштитени диви видови растенија, габи и животни и нивни делови е пропишан во Законот за заштита на природата и се врши само по претходно прибавена дозвола за собирање (член 23) или дозвола (Д4) односно сертификат (ЦИТЕС) за промет (член 30), издадена од страна на Министерот за животна средина и просторно планирање. Во 2009 година беше воспоставен едношалтерскиот систем за увоз, извоз и транзит на стоки (ЕХИМ) преку кој преку кој се поврзани МЖСПП, Царинската управа, фирмите и други надлежни институции и агенции, Поднесувањето на барањата за дозволи за увоз, извоз и транзит од страна на деловната заедница како и издавањето дозволи од страна на надлежната институција (МЖСПП) се врши електронски.

Законот за заштита на природата пропишува можност за ограничувањето или забраната за употреба на одредени видови во случај на загрозеност на поволната состојба на зачуваност на видот или живеалиштето, поради несоодветното користење на природниот ресурс (член 14). Таков е случајот со донесената наредба за забрана за собирање и промет на видовите *Gentiana lutea* и *Gentiana punctata* во 2006 година за период од 5 години.

- Дивеч

Законот за ловството предвидува заштита на 133 видови означени како дивеч (110 птици и 23 цицачи) од кои само 14 видови се дивеч без заштита. Три начини на заштита се предвидени за дивечот под заштита: ловостој, привремена и трајна забрана. Неопходно е да се направи усогласување меѓу овој и Законот за заштита на природата со цел да се избегне дуплирање кое би можело да го загрози спроведувањето на двата закона.

Културно наследство

Република Македонија располага со богато недвижно културно наследство, со извонредни културни, историски и уметнички вредности, што го потврдува постоењето, континуитетот и идентитетот на македонскиот народ како и на граѓаните кои живеат во нејзините граници. Според службената евиденција, која се води во републичката организација надлежна за заштита на културното наследство и нејзините подрачни единици, во Република Македонија се регистрирани и евидентирани 11.200 недвижни споменици на културата. Најприсутното, од досега откриеното недвижно културно наследство, се археолошките локалитети 4.260, од кои на 88 локалитети од научен интерес во тек се археолошки ископувања. Регистрирани се и евидентирани 1.726 цркви и манастири со над 150.000 m² фреско-живопис, 1.213 објекти од старата градска и селска архитектура, 47 кули, тврдини и мостови, 1.026 споменици и спомен обележја, 126 објекти од исламската архитектура, 24 чаршии и други историски, урбанистичко-архитектонски целини, 32 стопански објекти и повеќе други видови на објекти и недвижности. Како најзначајни подрачја се издвојуваат:

- Охридско-струшкото подрачје со најголема концентрација на споменици на културата;
- Пелагонискиот регион со многубројно богатство на сите видови на културното наследство;
- Скопското споменично подрачје, со многубројни манастири, цркви, џамии, амами, анови, чаршии и тврдини и други споменици од средниот век;
- Долината на реката Вардар во која се наоѓаат најголем број на археолошки локалитети.

Голем дел од недвижното културно наследство, околу 45%, се наоѓа во руралните населби и ридско-планинските подрачја, кои се целосно или делумно напуштени што значително ја усложнува нивната заштита и користење. Инвентарот на евидентираниите недвижни споменици на културата содржи над 5.000 (5.328) недвижни добра, лоцирани во сите општини во Републиката, за кои основано се претпоставува дека имаат споменично својство. Најголем број на спомениците се евидентирани во општините: Берово, Битола, Велес, Винаца, Витолиште, Делчево, Демир Капија, Демир Хисар, Долнени, Кавадарци, Конопиште, Куманово, Македонски Брод, Неготино, Охрид, Прилеп, Радовиш, Ресен, Самоков, Св.Николе, Сопотница, Струга и Штип.

Слика 6 Културно наследство во Република Македонија

Материјални добра

- Управување со отпад

Според податоците на Државниот завод за статистика, вкупното годишно количество на собран комунален отпад во РМ, во 2012 година, изнесува 555 760 t. Количеството на создаден комунален отпад изнесува 786 909 t. Годишното количество на создаден комунален отпад по жител, за 2012 година, изнесува 382 kg или 1.04 kg на ден.

Најголемо количество комунален отпад е собрано во Скопскиот регион, а најмало количество во Југоисточниот регион.

Во Република Македонија, само скопската депонија „Дрисла“ исполнува минимум критериуми од стандардите на ЕУ пропишани во Директивата за депонии. Речиси секоја општина има своја депонија за отпад, односно вкупно има 47 општински депонии од кои најголем број (13) се во првата група со површина од 0 до 5000 (m²). Вкупното количество на депониран отпад, на сите депонии, во 2012 година изнесува 555 760 (тони), а вкупната површина што ја зафаќаат депониите изнесува околу 780 000 (m²). Особено е важно да се нагласи дека има околу 1 000 општински „диви“ депонии, особено во руралните области, кои не се опфатени со овој преглед.

- Водоснабдување

Во Република Македонија, постојат главно локални водоснабдителни системи за градови, населби и села. Многу од нив, првично конструирани за градовите или населбите, се проширени, со цел да се задоволат потребите за водата на локалните рурални области. Исто така има и регионални системи за водоснабдување.

Според Пописот од 2002 година, бројот на домаќинства кој е поврзан на јавни водоснабдителни системи изнесува 597.014, што претставува 86% од сите домаќинства, додека 7% од домаќинствата се поврзани на сопствен хидрофор или друг ресурс. Процентот водоснабдување во општинските урбани области е многу повисок од просекот, се движи од 82% (Берово, Куманово) до 100% во

Скопје-Општина Центар. Вкупниот број на население поврзан на јавните системи за водоснабдување изнесува 1 200 000 жители.

Кај руралните средини процентот на поврзаност на домаќинствата со јавните системи за водоснабдувања е доста различен, од 10% до 100%. Според расположливите податоци, просечниот процент е околу 70, додека вкупниот број на население поврзано на јавно водоснабдување е 250 000 жители.

- **Управување со отпадни води**⁸

Покрај трите пречистителни станици за отпадни води за заштита на Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро постојат пречистителни станици во Свети Николе (која не е во функција), Македонски Брод, Куманово и Берово. Според ERWRM⁹ изграден е мал број на пречистителни станици за третман на индустриските отпадни води и повеќето од нив имаат технологии само за механички третман. Некои од овие пречистителни станици се надвор од работа поради дефект, недостиг на резервни делови или затоа што нивното правилно одржување е доста скапо. Во отсуство на јасна стратегија за развој, многу е тешко да се предвидат идните потреби од вода за индустријата. ERWRM предвидува побарувањата на вода од индустријата во периодот 2010-2020 да се движи во опсегот од 287.014.000 m³/годишно. Постои директна врска помеѓу количеството на води кои и се испорачуваат на индустријата и количествата на отпадни води кои се испуштаат од неа. Предвидувањата за количините на испуштени отпадни води од страна на индустријата за периодот 2010-2020 година се движат во вредност од околу 229.611.200 m³/годишно.

- **Снабдување со енергија**

Податоците за годините од 2008 до 2012 покажуваат дека производството на лигнит има најголем удел во вкупното бруто-примарно производство на енергија. Лигнитот учествува со 84.9% во 2008 и 82.1% во 2012 година во вкупното бруто-примарно производство. Останатите енергенти кои припаѓаат на обновливите видови на енергија во вкупното бруто-примарно производство учествуваат со 15.1% во 2008 и 17.9% во 2012 година.

Од обновливите видови на енергија, во 2012 година најголемо учество има биомасата со 62.9%, а најмало биодизелот со 0.4% во однос на вкупното бруто-примарно производство

---

⁸ Извор: Национална Стратегија за води

⁹ Експертски извештај за управување со водните ресурси

КАРАКТЕРИСТИКИ НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ВО ПОДРАЧЈАТА КОИ БИ БИЛЕ ЗНАЧАЈНО ЗАСЕГНАТИ И СОСТОЈБА БЕЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА

Состојби, трендови и закани врз биолошката разновидност

Главните сектори со најголемо влијание врз биолошката разновидност во Македонија произлегуваат од анализата на заканиите. Сите идентификувани закани по биолошката разновидност во Македонија се групирани во 13 главни сектори/области. За секој од секторите е пресметан кумулативниот збир на оценки (од сите закани што потекнуваат од тој сектор). Прикажаните оценки по сектори може да дадат само индикација за влијанието, но не може да се искористат за апсолутна споредба на секторите. Може да се забележи дека најголемо влијание врз биолошката разновидност имаат областите J-модификацијата на природните системи, H-Загадување, G-Наметнување и вознемирување од страна на човекот и A-Земјоделство. Оценката на областа H-Загадување е висока бидејќи во оваа област влегуваат и закани кои произлегуваат од земјоделството, шумарство, а не само од индустријата, сообраќајот и сл. Она што е навистина релевантно е бројот на приоритетни закани кои се јавуваат по сектори. Најголем број приоритетни закани се јавуваат во областа J-модификацијата на природните системи (18), H-Загадување (15), по што следуваат E-Урбанизација, станбен и комерцијален развој (8), A-Земјоделство (7), G-Наметнување и вознемирување од страна на човекот (7) итн.

Табела 8 Анализа на заканиите по сектори/области

Сектор/област	Збир на оценки	Број на закани според приоритет			
		I	II	III	IV
A Земјоделство	155,5	2	5	13	12
B Силвикултура, шумарство	72,5	0	5	5	3
C Рударство, екстракција на материјали и производство на енергија	77,5	1	3	8	0
D Транспортни и услужни коридори	84	0	5	7	6
E Урбанизација, станбен и комерцијален развој	105,5	3	5	6	1
F Друго искористување на биолошките ресурси освен земјоделството и шумарството	103,5	1	4	8	8
G Наметнување и вознемирување од страна на човекот	175	1	6	20	6

Н Загадување	182,5	2	13	10	1
I Инвазивни, други проблематични видови и гени	23,5	0	1	2	1
J Модификација на природните системи	230,5	5	13	13	9
K Природни биотички и абиотички процеси (без катастрофи)	122	0	5	14	2
L Геолошки настани, природни катастрофи	26,5	0	2	2	4
M Климатски промени	50,5	2	0	4	4

Врз основа на направената анализа на заканите врз биолошката анализа, можат да се издвојат 17 закани со многу висок приоритет, 68 закани со висок приоритет, 114 закани со среден приоритет и останатите 57 закани имаат низок приоритет или не се релевантни за Македонија.

Ред. бр.	Закани врз биолошката разновидност	
1	Напуштање/недостаток на косење	Овие две закани се поврзани со секторот земјоделство, односно произлегуваат од <i>напуштањето на традиционалните начини на искористување на ливадите и пасиштата</i> преку косење и напасување, соодветно. Коренитите причини лежат во иселувањето од руралните јадра и ниската економска исплатливост на овие активности без субвенционирање. Големата миграција село-град доведе до значително намалување на сточниот фонд. Некогашните површини под ливади не се косат и тие се трансформираат во други типови живеалишта-брдски пасишта.
2	Напуштање на пасторални системи, недостаток на пасење	Оваа закана произлегува од секторот за искористување на минерални и неминерални сировини (рударство и каменоломи). Таа предизвикува трајна загуба на живеалиштата на голем број значајни видови поврзани со мермеризираните варовници, посебно меѓу растенијата („мермерна флора“) и без’рбетниците. Особено загрижувачка е состојбата со пошироката околина на Прилеп, каде што се издадени под концесија поголем број површини за експлоатација на мермер. Слична е состојбата и со локалитетот Алшар, на кој се развиваат неколку локални ендемични растенија (<i>Viola arsenica</i> , <i>Viola alchariensis</i> , <i>Thymus alsarensis</i> и други).
3	Површински рудници	Овие три закани се поврзани со урбанизацијата и водат кон директно зафаќање на живеалиштата и вознемирување на видовите на целата територија на Македонија. Особено на удар се неколку растителни заедници (посебно блатни) и претставници на флората (на пример, <i>Carex elata</i> , <i>Nuphar lutea</i>) и целата ендемична фауна на Охридското Езеро, а во помал размер проблемот е релевантен и за Преспанското и Дојранското Езеро, како и за сливот на р. Вардар. Заради раширеноста, интензитетот и иреверзибилноста на заканата, во оваа група се вбројува и <i>депонирањето на комунален отпад и градежен отпад</i> .
4	Континуирана урбанизација	Овие три закани се поврзани со урбанизацијата и водат кон директно зафаќање на живеалиштата и вознемирување на видовите на целата територија на Македонија. Особено на удар се неколку растителни заедници (посебно блатни) и претставници на флората (на пример, <i>Carex elata</i> , <i>Nuphar lutea</i>) и целата ендемична фауна на Охридското Езеро, а во помал размер проблемот е релевантен и за Преспанското и Дојранското Езеро, како и за сливот на р. Вардар. Заради раширеноста, интензитетот и иреверзибилноста на заканата, во оваа група се вбројува и <i>депонирањето на комунален отпад и градежен отпад</i> .
5	Одлагање на комунален отпад или отпад од рекреативни центри	
6	Одлагање на индустриски отпад	
7	Лов со замки, труење, криволов	Криволовот е една од приоритетните закани поврзана со ловството. Тој е причина за намалување на популациите на повеќе видови од интерес (срна, дивокоза), а директно (преку отстрел) или индиректно (преку намалување на бројноста на природниот плен) и на балканскиот рис. Ловот со примки и стапици резултира со редовни случаи на заловување мечки (три пријавени случаи во последните четири години). Од друга страна, нелегалното користење на отровни мамки доведе до исчезнување на брадестиот и црниот мршојадец, и до драстично намалување на популациите на египетскиот и белоглавиот мршојадец.
8	Недостаток или погрешно насочени мерки за зачувување	Еден од најголемите проблеми во заштитата на природата и биолошката разновидност во Македонија се несоодветното насочување на „малите“ расположливи финансиски средства и човечки капацитети. Тоа го покажува анализата на имплементацијата на акциониот план од првата стратегија за биолошка разновидност, но и редица други стратешки документи.

9	Загадување на подземните води од локации за одлагање отпад (WFD)	Заради раширената употреба на хемиски средства во земјоделството, како и непостоењето на санитарни депонии со водонепропустлив слој, влезот на отпадни и земјоделски води во подземните аквифери претставува раширен и иреверзибилен проблем, посебно по однос на ендегјската фауна, а со искористувањето на овие води (на пр. за наводнување) или заради нивната поврзаност со езерски басени (на пр., Преспанското Езеро), ризикот се пренесува на голем број акватични организми.
10	Дифузно загадување на подземни води од земјоделство и шумарство	
11	Палење вегетација	Дури пет од приоритетните закани (11-15) се однесуваат на модификација на природните екосистеми. Во оваа група се опфатени шумските пожари, кои во периодот 2003-2013 опустошија 115.240 ha шуми. Посебно на удар се термофилните дабови шуми и шибјаци, кои се одликуваат со висок диверзитет и присуство на видови карактеристични за медитеранскиот биом, како и иглолисните шуми. Овие пожари често пати претставуваат реален ризик за заштитените подрачја.
12	Вештачки езера	Изградбата на вештачки акумулации е сериозна закана, пред сè заради нејзината иреверзибилност. По правило, најпогодни места за нивна изградба се речните клисури, кои многу често претставуваат рефугиуми богати со ретка (реликтна), загрошена или ендемична флора и фауна (Треска, Црн Дрим). Во неколку случаи се градат мали хидроцентрали во граници на заштитени подрачја. Зафаќањето на површинските води за наводнување, преку изградба на акумулации, доведува до истиот проблем, а во некои случаи (на пример, во Дојранско и посебно Преспанско Езеро) присутно е и директно испумпување на водите за потребите на земјоделството, што доведува до намалување на количеството вода во езерата и сериозни проблеми со вегетацијата и фауната (Matzinger et al. 2006; Popovska & Bonacci 2008).
13	Зафаќање површински води за земјоделство (WFD, пр. наводнување)	
14	Зафаќање површински води за хидроенергија (WFD)	
15	Намалување на достапноста на плен (вклучително и лешини)	Малите популации или негативниот тренд на крупните хербивори (елен, срна, дивокоза) и намалувањето на сточниот фонд комбинирани водат до намалување на бројноста на предаторите (посебно балканскиот рис) и некрофагните видови (мршојадци и орли). Популациите на дел од овие видови се пред целосно исчезнување, што секако се должи и на други фактори.
16	Температурни промени	Приоритетна закана претставуваат и климатските промени, која се однесува на очекуваниот пораст на температурата и намалувањето на количеството на врнежи, кои ќе резултираат со исчезнување или намалување на ареалите на повеќе алпски и/или високопланински видови и живеалишта, како и со ширење на аридните површини, зголемиениот ризик од пожари и зголемената ерозија.
17	Суша и намалување на врнежи	

Состојби, трендови и закани во областите кои се предмет на СОЖС

СОЖС област	Карактеристики
Население и здравје на населението	<p>Во последните децении, државата се соочува со бројни проблеми врзани за населението, како и со бројни предизвици кои произлегуваат од постоечките економски и социјални состојби, кои имаат директно влијание врз демографските трендови во земјата, како:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Диференцираност по разни основи (географска, етничка, социјална) на населението во однос на демографските показатели (фертилитет, морталитет, миграции, возрастната структура) од аспект на регионална и етничка основа; - Регионални разлики во економскиот и социјалниот развој; - Зголемување на учеството на старите лица и намалување на учеството на младото население во вкупната популација; - Поизразени емиграциони движења; - Невработеност, сиромаштија и степен на животен стандард;

	<ul style="list-style-type: none"> - Социјална поларизација на населението; - Висока стапка на перинатална смртност и смртност на доенчињата кај одредени социјални групи; - Изразени внатрешни миграциони движења поттикнати од општествено-економските разлики (напуштање на руралните населби). <p>Стагнацијата на стопанството, лош квалитет на енергенти, недоволното користење или отсуство на системите за пречистување на отпадните гасови, отсуство или недоволна искористеност на системи за пречистување на комунални и индустриски отпадни води, како резултат на што се јавуваат емисии на загадувачки материји во воздухот и водите над дозволените вредности предизвикува загрозување на здравјето на популацијата.</p> <p>Зголемената густина на население во одредени подрачја во Државата, како и активностите на населението во различни области на делување предизвикуваат зголемен притисок врз природната средина, посебно врз биолошката разновидност на локално ниво.</p> <p>Урбанизацијата во Македонија во последните 20тина години се одвива со забрзано темпо и често пати нелегално, дури и надвор од урбанизираните зони. Оваа појава е широко распространета (иако со помал обем), има висок интензитет и предизвикува иреверзибилни последици.</p> <p>Урбанизацијата во простори, кои се дел од природата е широко распространета појава во Македонија и во голем број случаи станува за нелегална изградба на објекти, викендици, па дури и цели викенд населби. Примери за ваква урбанизација се среќаваат и во многу чувствителни подрачја за биолошката разновидност како што се Матка, Бабуна, Тиквешко Езеро, Охридско Езеро, Шар Планина, Галичица и на многу други места.</p>
<p>Воздух</p>	<p>На национално ниво, емисиите во воздухот на загадувачи и загадувачки супстанции се уште не се целосно идентификувани, но утврдено е дека загаденоста на воздухот е посебно загрижувачка во градските подрачја. Најголем удел во загадувањето имаат стационарните и мобилните извори на загадување и тоа: производство и трансформација на енергија, согорување на горива, производство на топлина за индустрија и затоплување на индивидуалните домови и административни установи.</p> <p>Проблемите, поврзани со квалитетот на воздухот се особено изразени околу подрачјата на поголемите градови (Скопје, Битола, Тетово и Куманово), со што е засегнато поголем број од населението.</p> <p>Енергетскиот сектор е несомнено еден од секторите коишто вршат најголеми притисоци врз животната средина, што е во директна врска и е последица од лошиот квалитет на енергенсот/горивото кој се употребува.</p> <p>Производството на енергија од термоцентралите (емисија на SO₂, NO_x, PM, CO) и постројките за производство на топлинска енергија, се сектори чиешто активности сериозно го загрозуваат квалитетот на воздухот.</p> <p>Нивото на емисии во воздухот од мобилните извори не зависи само од степенот на активности, туку постои и директна поврзаност со квалитетот на горивата што се користат, како и старосната структура на возниот парк.</p> <p>Учеството на индустријата во загадување на животната средина, веројатно како резултат од намалениот обем на производство, е ограничено. Сепак, некои инсталации, во услови кога работат без соодветни технолошки решенија, можат да предизвикаат значајни проблеми за животната средина и здравјето на луѓето во нивната околина.</p> <p>Согледувајќи ја состојбата со количините на емисии на загадувачки супстанции на ниво на држава, по поедините сектори/дејности, евидентно е дека секторите за производство на електрична енергија, производство на топлина и патничкиот сообраќај најмногу придонесуваат за загадувањето на воздухот. Од извршените мерења на квалитетот на воздухот во текот на 2013 година надминувања над граничните вредности се забележуваат за суспендираните честички со големина до 10 микрометри особено во зимскиот период. Во летниот период пак, има надминувања на целната вредност за озонот како резултат на повисоката сончева радијација.</p> <p>Зголемената концентрација на PM₁₀ предизвикува негативни ефекти врз растот и репродукцијата на растенијата, го намалува земјоделскиот принос, влијае на екосистемите преку промени во движењата на водата, циклусите на минералите/нутриентите и</p>

	<p>живеалиштата и предизвикува дезинтеграција на органските материјали.</p> <p>Испитувањата за присуството на тешките метали во воздухот покажуваат дека во одредени региони присуството на некои тешки метали е високо, најмногу како резултат на емисија на цврсти честички од индустриските објекти. Загадување на воздухот со тешки метали особено се забележува во Велес како резултат на емисија на цврсти честички од постојната депонија на отпадна згура од поранешната работа на топилницата за олово и цинк, а и од екстремното загадување на почвите во градот и неговата околина со олово и цинк, како и со арсен, кадмиум, бакар, жива, индиум, манган, талиум и антимон. Исто така, работата на топилницата за фероникел кај Кавадарци придонесува за емисија на прашина со висока содржина на никел.</p>
<p>Климатски промени</p>	<p>Како страна која не припаѓа кон Анекс I на Протоколот од Кјото, земја која не припаѓа во групата на високо индустријализирани земји, Република Македонија ги споделува заедничките заложби за одговор кон климатските промени преку воспоставување на инвентар на стакленички гасови (GHG) и национално известување за активностите преземени во согласност со Конвенцијата.</p> <p>Ваквата определба се изразува на повеќе нивоа: стратешко, правно, институционално, техничко и се разбира преку соработка на билатерално, регионално и глобално ниво.</p> <p>Емисиите на стакленички гасови од секторите енергетика, сообраќај, индустрија, земјоделство, отпад се идентификувани како најголеми емитери кои даваат допринос кон климатските промени.</p> <p>Најранливи сектори од климатските промени се: водните ресурси, земјоделство, биолошка разновидност, шумарство, човеково здравје, културно наследство и туризам.</p> <p>Врз основа на резултатите од моделирањето на сценаријата за климатски промени за периодот до 2100 година може да се заклучи следното:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Веројатно е дека ќе има постојано зголемување на температурата во периодот помеѓу 2025 и 2100 година; - Во споредба со периодот помеѓу 1961 и 1990, предвидените промени за периодот помеѓу 2025 и 2100 година ќе бидат најинтензивни во најтоплиот период од годината; - Можно е просечните месечни температури при преодот помеѓу зима и пролет да се израмнат во овој период; - За периодот помеѓу 2025 и 2100 година се предвидува пад во врнежите, во сите годишни времиња и на годишно ниво, а најголемо намалување ќе има во текот на летото; - Интензитетот на промените е најголем во најтоплиот дел од годината (во јули и август, можеби и воопшто нема да има врнежи); и - Во студениот период од годината, се предвидува намалување во врнежите од дури 40% од просечните месечни количества. <p>Климатските промени влијаат на сите нивоа на биолошката разновидност. Тие се сериозна закана за биолошката разновидност бидејќи видовите и екосистемите се приспособиле за живот на определена клима и честопати не можат да се адаптираат на повисоките температури, почестите суши и поекстремните временски настани.</p> <p>Зголемувањето на температурата влијае врз времето на репродукција и миграција на растенијата и животните, врз распространувањето на видовите, должината на сезоната на раст на културите како и врз појавите на болести и штетници.</p> <p>Со оценката за ранливоста, идентификувани се вкупно 18 ранливи живеалишта, 58 растителни и 224 животински видови. За сите живеалишта и видови се дадени експертски процени според кои може да се очекуваат промени во распространувањето (вертикално и хоризонтално преместување, промени во фенологијата, особено кај некои видови птици), па дури и исчезнување на некои живеалишта (низински блата) и видови (растителни и животински видови врзани за планински, блатни и крајречни живеалишта).</p>
<p>Води</p>	<p>Водите во Република Македонија се под силен антропоген притисок. Тие се загрозувани во однос на нивниот квалитет и квантитет, како резултат на сè поголемото искористување на вода за пиење, наводнување, енергетиката и индустријата, како и ранливоста и</p>

	<p>последниците од климатските промени.</p> <p>Намалувањето на квалитетот на водите е резултат на директно загадување (од индустријата, комуналните отпадни води, цврстиот комунален отпад), промени во сливните подрачја на водните екосистеми (деградација на вегетацијата, ерозија, хемиски препарати од земјоделството, депонии) и непочитувањето на биолошкиот минимум при нивно зафаќање и искористување.</p> <p>Од извршените анализи е утврдено дека најзагадени се водите на мерното место Скочивир на Црна Река. Што се однесува на кислородните показатели, нутриентите и тешките метали, може да се заклучи дека, не се забележани значителни надминувања во текот на годините, но сепак потребна е практична имплементација на законските обврски од Законот за води и усогласување со барањата од ЕУ со цел подобрување на квалитетот на водите.</p> <p>Во Република Македонија преземени се бројни мерки во речните сливови за подобрување на заштита од поплави, на пример, локални регулирање на речните корита во урбаните средини, систематски регулирање на реките на подолги делови и контролни насипи и брани. Без оглед на тој факт, проблематични поплави се уште се присутни во поедини делови.</p> <p>Линиите за заштита од поплави обично се изградени во комбинација со системите за наводнување и/или одводнување. Недоволното одржување на линиите за заштита од поплави е еден од главните проблеми во Република Македонија. Регулираните реки се обраснати со крајбрежна вегетација, која го намалува протокот на каналите, што е една од причините за поплави.</p> <p>Трендот на загадување на водите тешко може да утврди, заради фактот што нема континуирано ажурирање на катастарот на цела територија на Македонија.</p> <p>Во Република Македонија не постојат систематизирани и перманентни следења на влијанието на загадувањето врз компонентите на биолошката разновидност. Постојат бројни резултати од научни истражувања кои главно се однесуваат на водните екосистеми и нивната флора и фауна. Резултатите покажуваат дека во одредени региони, водите од реката Вардар и нејзините притоки како и водите од Дојранското Езеро се под големо негативно влијание и лош еколошки статус, како резултат на влијанието од големите населби (отсуство на пречистителни станици за комунални отпадни води и предтретман на отпадните индустриски води). Утврдено е дека главниот тек на реката Вардар е умерено загаден додека најзагадени се долниот тек на реката Брегалница и Црна Река (во јужниот дел на Пелагонија).</p> <p>Водните ресурси во Република Македонија се чувствителни на климатските промени и во однос на квантитетот и квалитетот. Вкупните просечни врнежи се очекува да се намалат за 8% во 2075 и за 13% во 2100 година. Намалувањето на достапните површински води за реката Вардар се оценува на 7,6% во 2025 и на 18,2% во 2100 година, а за Брегалница на 10% во 2025 и 23,8% во 2100 година. Постојано ќе се намалува и полнењето на подземните води во речниот слив на Вардар, а во 2100 година се очекува да има околу 57,6% од сегашното ниво. Генерален заклучок би бил дека достапноста до вода во Република Македонија во 2100 година може да се намали за 18%. Речниот слив на Струмица (1,649 km², или 6,4% од територијата на Република Македонија), кој е релативно сиромашен со водни ресурси, се очекува да има 34% помалку вода до 2025 г.</p>
<p>Почви</p>	<p>Заштитата на почвите во Македонија е често занемарена што доведува до нејзино загадување. Извори на загадување на почвите најчесто се комуналните депонии, индустриските депонии, отпадните води и гасови, вештачки ѓубрива и др. Покрај континуираното загадување на почвите, во Македонија отсуствува и организиран редовен мониторинг на степенот на загадување на почвите. Важно е да се напомене и отсуството на регулатива во која подетално ќе се утврдат максимално дозволените концентрации на штетните супстанции во почвите. Поради отсуство на систематски мониторинг на квалитетот на почвите во Македонија, единствени информации од овој вид може да се најдат во публикациите од студиите реализирани во рамките на некои научно-истражувачки проекти (Stafilov et al., 2008,a 2008b, 2010, 2011, 2014). Студиите од изготвување на геохемиски атласи на почвите во одредени региони во Македонија покажаа дека почвите во градот Велес и неговата околина се интензивно загадени со тешки метали (и после повеќе од 10 години неработење на Топилничарскиот комплекс). Слични состојби со загаденоста</p>

	<p>на почвите со тешки метали е утврдена исто така и во околината на депониите на јаловина од флотациите на олово-цинкова руда во Пробиштип, Саса и Тораница. Во околината, пак на рудникот и флотацијата на бакарна руда “Бучим” кај Радовиш утврдена е зголемена содржина на бакар и арсен во почвите. Во почвите во околината на ОХИС е утврдена висока содржина на некои тешки метали (олови и жива), но исто толку загадувачки е констатираното присуство на токсични органски загадувачки материи како што се некои пестициди (линдан, дихлородифенилдихлороетилен, дихлородифенилдихлороетан), растворувачи и сировини за производство на пластика (CHCl₃, CHBr₃) и сл. кои порано се употребувале во технолошкиот процес или се произведувале во фабриката ОХИС во Скопје (CARDS, 2005).</p> <p>Сите овие состојби налагаат преземање итни мерки за ремедијација на овие почви поради загадувањето и на другите медиуми на животната средина и континуираната закана за луѓето и живиот свет.</p> <p>Во однос на почвеното и атмосферското загадување постојат ретки податоци за степенот на оштетување на некои растителни видови околу градот Велес или пак парковни растенија во Скопје или други урбани или рурални простори.</p> <p>Деградацијата на земјиштето значи намалување или негово губење како природни ресурс. Таа е често предизвикана од несоодветно користење на земјиштето, со комбинација на процеси, вклучувајќи ги и оние кои произлегуваат од човековите активности како што се: ерозија, влошување на физичките, хемиските и биолошките својства на земјиштето и долгорочно губење на природната вегетација. Деградацијата на земјиштето во суви, полусуви и суви субхумидни области, која е резултат на различни фактори на влијание, вклучувајќи ги климатските фактори и влијанието на човекот, води до опустинување. Опустинувањето и деградацијата на земјиштето, се идентификувани како основни проблеми кои влијаат врз економските и социјалните проблеми и сите заедно имаат влијание врз животната средина.</p> <p>Главните процеси, кои придонесуваат за деградација на земјиштето, се следните: ерозија, осиромашување со органски материи, контаминација, салинизација, набивање, губење на биолошката разновидност во почвата, пломбирање, свлечишта и поплави. Досегашните истражувања покажуваат дека со ерозија се зафатени околу 96% од територијата на Македонија при што ерозијата од вода е доминантна.</p>
<p>Културно наследство</p>	<p>Недвижното културно наследство, со кое располага РМ, во голем дел е лоцирано во руралните населби и ридско-планинските предели, а истите се целосно или делумно напуштени.</p> <p>Недостатокот на знаење за вредноста на културното наследство, нелегалните ископувања, незаконската урбанизација, дивите депонии, итн. се главните закани за културното наследство.</p>

Состојба во животната средина без имплементација на Стратегијата

Без имплементација на Стратегијата, состојбите со биолошката разновидност ќе останат на сегашно ниво. Без Стратегијата, Република Македонија нема да одговори на барањата на Конвенцијата за биолошка разновидност (како нејзина земја членка), нема да се преземат директни акции за подобрување на состојбата со биолошката разновидност, односно ќе продолжат трендовите и заканите врз биолошката разновидност и останатите медиуми и области во животната средина кои влијаат врз неа, како резултат на:

- Надмината временска рамка за исполнување на целите и приоритетите за заштита и подобрување на состојбите на биолошката разновидност, дефинирана во првата Стратегија за биолошка разновидност,
- Недостатокот од знаење, информации и свесност за вредноста и ранливоста на биолошката разновидност,
- Забавени постапки за валоризација и понатамошна заштита на вредни делови од биолошката разновидност и живеалиштата заради некомплетна база на податоци и недоволно истраги на терен, со кои би се постигнале барањата на ЕУ директивите и меѓународните договори;

- Неусогласена законската регулатива,
- Отсуство на координиран и одржлив систем за користење на екосистемските услуги;
- Неусогласеност на секторските стратегии донесени во Република Македонија во однос на активностите за заштита и унапредување на биолошката разновидност;
- Недефинирани мерки и активности за намалување на загадувањата во медиумите и областите од животната средина,
- Недефинирани надлежности и одговорности за имплементација на акциите за заштита на биолошката разновидност,
- Недостаток на институционални, финансиски и техничките капацитети за ефикасна имплементација на акциите.

ОБЛАСТИ КОИ СЕ ОД ПОСЕБНО ЗНАЧЕЊЕ ЗА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА, ОД АСПЕКТ НА ЗАШТИТА НА ДИВИТЕ ПТИЦИ И ХАБИТАТИТЕ

Заштитени подрачја

Национална мрежа на заштитени подрачја

Во моментот, мрежата на заштитени подрачја брои 86 подрачја вклучувајќи подрачја кои се прогласени според старата категоризација, според новата категоризација и ре-прогласени подрачја. Мрежата на заштитени подрачја покрива околу 9 % од вкупната територија на Република Македонија.

Табела 9 Број и површина на заштитени подрачја по категории на заштита (извор: ЦДДА 2014, МЖСПП)

Категорија на заштита според IUCN	Број на подрачја	Површина (ha)	% од територијата на РМ
Ia. Строг природен резерват	2	7787	0,3
Ib. Подрачје на дивина	-	-	-
II. Национален парк	3	114870	4,5
III. Споменик на природа	67	78967,49	3,07
IV. Парк на природа	12	3045	0,11
V. Заштитен предел	1	108	0,01
VI. Повеќенаменско подрачје	1	25305	0.98
Вкупно	86	230083	8.97

- Природни реткости

Прогласувањето на природни реткости беше воведено во 2010 година како дополнителна форма на заштита со Измените и дополнувањата на Законот за заштита на природата.

Во рамки на ГЕФ/УНДП/МЖСПП проектот „Зајакнување на еколошката, институционалната и финансиската одржливост на системот на заштитени подрачја во Република Македонија“ предложени се 91 подрачје за природни реткости но истите сè уште не се прогласени. Главно се работи за поединечни или група на стебла (платан, блатен даб, даб благун, даб плоскач и др.), спелеолошки објекти, мали локалитети со геоморфолошко (Вулкански бомби, Пилав Тепе и др.), хидролошко (Студенчица, Извор Пополжани) или палеонтолошко значење (Стамер, Белушка, Дечки Камен и др.), или мали шумски состоини (Голем Козјак – резерват од бел бор, Горњани – резерват од дабот цер и др.).

- Репрезентативна национална мрежа на заштитени подрачја

Репрезентативната национална мрежа на заштитени подрачја содржи 99 подрачја, од кои 34 веќе заштитени, 42 предложени според Просторниот план на РМ и 23 ново идентификувани подрачја. Таа зафаќа површина околу 20% од територијата на земјата, и е во согласност со целите на Конвенцијата за биолошка разновидност до 2020 година. Уште поважно, мрежата содржи подрачја со различни природни вредности (блата, планински области, алпски, шумски површини, низински, па дури и полу-природни екосистеми) за разлика од стариот систем на заштитени подрачја (законски сеуште постоечки) кој бил повеќе насочен кон шумските, алпските и езерските екосистеми.

Табела 10 Репрезентативна мрежа на заштитени подрачја

	Категорија	Број на подрачја по категории	Вкупна површина (ha)	% од територијата на РМ
Заштитени подрачја	СПР	2	470,76	
	НП	3	115713,21	
	СП	20	85517,03	

	ПП	7	3164,11	
	ПНП	2	31529,39	
Вкупно		34	236394,5	9,19
Предложени подрачја за заштита (според Просторен план на РМ)	НП	2	85116,98	
	СП	21	17951,12	
	ПП	17	18696,42	
	ЗП	2	30006,27	
Вкупно		42	151770,79	5,90
Новопредложени подрачја за заштита	НП	1	16767,09	
	СП	10	15361,82	
	ПП	8	10689,72	
	ЗП	4	89649,76	
Вкупно		23	132468,39	5,15
Вкупно		99	511265,36	20,25

Информација за статусот на природното наследство во Република Македонија и потребата од востановување систем на заштитени подрачја со репрезентативна национална мрежа на заштитени подрачја беше доставена до Владата на Република Македонија во текот на 2013 година и истата е разгледана како материјал за информирање, но истата сè уште не се користи како основа во процесот на прогласување на заштитените подрачја.

Меѓународни заштитени и прогласени подрачја

Неколку подрачја во Република Македонија се со меѓународен статус на заштита, а поголем број подрачја значајни за заштита на птиците, растенијата и пеперутките се идентификувани и назначени согласно меѓународните критериуми.

- Рамсарски подрачја

Конвенцијата за водни живеалишта од меѓународно значење (Рамсар, 1971) креира мрежа за меѓународна соработка за заштита и одржливо користење на водните живеалишта.

Во Република Македонија на светската рамсарска листа на водни живеалишта од меѓународно значење вклучени се две подрачја – Преспанското Езеро во 1995 година и Дојранското Езеро во 2007 година. Национална програма за зачувување на водните живеалишта (што е обврска за земјите членки на Рамсарската конвенција) не е изработена, мерки за нивна заштита и одржливо користење не се вклучени во националните просторни планови, туку само во некои планови за управување со заштитените подрачја (пр. за Паркот на природа Езерани).

- УНЕСКО подрачја

Охридското Езеро во 1979 година беше внесено во листата на светско наследство, според критериумот за природа, а подоцна (во 1980 година) проширено со вклучување на културно-историското подрачје, според критериумите за култура, така што подрачјето зафаќа површина од 83,350 ha. Изработен е нацрт Закон за управување со светското културно и природно наследство во охридскиот регион, но истиот се уште не е донесен.

Во 2004 година, уште две други подрачја, со исклучителни природни вредности–пештерата Слатински Извор (уникатен природен феномен и најголема од сите досега истражувани пештери во Република Македонија) и карпестиот предел Маркови Кули (кој се состои од бројни, разнообразни мали денудациони форми кои образуваат исклучителен рељеф со претставителни скулптури), се вклучени на листата на чекање на УНЕСКО.

Во 2014 година прогласен е првиот биосферен резерват Охрид-Преспа според критериумите на програмата на УНЕСКО „Човек и биосфера“. Во тек е изработка на предлог за воспоставување на биосферен резерват „Осогово“.

- Значајни растителни подрачја

Идентификацијата на ЗРП во Република Македонија беше спроведена во периодот од 2003-2009 година при што беа идентификувани 42 ЗРП, кои заземаат околу 459,425 ha, односно речиси 18 % од територијата на државата. Некои од овие значајни растителни подрачја покриваат големи површини (планински масиви), а некои имаат релативно мали површини (подрачја со влажни живеалишта и подрачјата со степолика вегетација). Дванаесет ЗРП се прекугранични, односно значајни растителни подрачја што се на граница со соседните држави. Пет подрачја се карактеризираат со глобално засегнати видови, но во Македонија дополнително треба да се изврши анализа на многу ендемични и субендемични видови. Шумите и тревестите живеалишта претставуваат најчести ЗРП во Македонија, зафаќајќи 85% и 67% од идентификуваните ЗРП соодветно, каде ваквите живеалишта често претставуваат доминантни вегетационски типови, особено на 18-те планински ЗРП. Од тревестите живеалишта, сувите пасишта се најчести (на 20 ЗРП), потоа алпските и субалпските пасишта (12 ЗРП). Ретките или живеалиштата со слаба вегетација се, исто така, чести на ЗРП во Македонија и опфаќаат 60% од вкупните ЗРП подрачја.

Заштитата на овие подрачја на национално ниво е недоволна-само 13 ЗРП (целосно или дел) се заштитени на национално ниво..

- Значајни подрачја за птици

Дваесет и четири локалитети ги исполнуваат критериумите за глобално значајни подрачја - три локалитети (Охридското, Преспанското и Дојранското Езеро) го исполнуваат критериумот А4 – конгрегација (преку 1% од светската популација на водни птици или преку 20.000 единки водни птици), осум подрачја поддржуваат значајни популации на видови карактеристични за медитеранскиот биом, а други три подрачја значајни популации на видови карактеристични за европскиот високопланински биом. Мрежата на ЗПП вклучува 80-100% од националните популации на глобално засегнати видови, а покривањето на другите видови варира помеѓу 7% и 100%, а е над 40% за најголемиот дел на видовите.

Заштитата на овие подрачја на национално ниво е недоволна, само неколку подрачја се целосно заштитени (Преспанско Езеро, Тиквешко езеро, Демир Капија и слив на р. Радика), а повеќето се без било какви мерки за заштита. Мрежата на ЗПП се преклопува со мрежата на заштитени подрачја само околу 10%, што е недоволно за зачувување на приоритетните видови птици. Дополнителен предизвик е потребна за прецизно определување на ЗПП за шумските видови птици.

- Значајни подрачја за пеперутки

Во Македонија се среќаваат пет целни видови пеперутки, според кои се идентификуваат Значајните подрачја за пеперутки: *Euphydryas aurinia*, *Euphydryas maturna*, *Lycaena ottomana*, *Maculinea arion* и *Parnassius apollo*. Земајќи го предвид распространувањето на овие видови, на територијата на Македонија се идентификувани осум значајни подрачја за пеперутки. Три од осумте подрачја веќе имаат одредена заштита на национално ниво (дел од планината Баба, Галичица и клисурата на реката Радика се во рамките на постојните национални паркови). Во тек на 2007 година беше спроведена проектна активност за идентификација на нови значајни подрачја за пеперутки во граничните подрачја со Србија и Бугарија (Micevski & Micevski 2008).

Еколошки мрежи

Национална еколошка мрежа (МАК-НЕН)

Изработената картата на МАК-НЕН вклучува 13 јадрови подрачја (клучни за одржување стабилна популација на мечката), 26 коридори (12 линиски, 11 пределски и 3 коридори со премини), а определени се и заштитни појаси околу повеќето јадрови подрачја со различна широчина во зависност од природните релјефни карактеристики и влијанието на човекот, како и повеќе подрачја за ревитализација. Исто така, беа идентификувани дваесет и три потенцијални „тесни грла“ главно поврзани со развојот на сообраќајната и енергетската инфраструктура, кои во иднина би можеле да прераснат во непремостлива бариера за движење на крупните сверови.

Емералд мрежа/Натура 2000

Емералд мрежата претставува мрежа на подрачја од посебен интерес за зачувување назначени со цел зачувување на мрежата на природни живеалишта и се развива на територијата на земјите членки на Бернска конвенција. Главниот мотив за развивањето на оваа мрежа е да даде придонес кон еколошката мрежа Натура 2000 во земјите кои не се членки на Европската унија, користејќи што е можно посличен методолошки пристап. Активностите за развој на националната Емералд мрежа во Република Македонија започнаа уште во 2002 година, а целосната идентификација заврши во 2008 година. Вкупно 35 подрачја се вклучени во националната Емералд мрежата кои зафаќаат вкупна површина од 752,223 ha, што претставува околу 29% од територијата на Република Македонија (МЖСПП 2008). Дваесет од овие подрачја се наоѓаат во алпскиот биогеографски регион (западна Македонија), а останатите 15 во континенталниот регион (источна Македонија). Дванаесет Емералд подрачја се целосно, а две други делумно заштитени на национално ниво во рамките на постоечките заштитени подрачја, додека останатите се надвор од мрежата на заштитени подрачја.

Балкански зелен појас

Република Македонија е дел од Балканскиот зелен појас, заедно со Романија, Србија, Црна Гора, Бугарија, Грција, Албанија и Турција, кои иако не биле директно зафатени од студената војна, исто така, биле чувани под строга контрола, така што пограничните подрачја биле изолирани предели со природни зачувани живеалишта без човекови активности. Зелениот појас во Македонија се протега долж трите државни граници кон Бугарија, Грција и Албанија, со различна ширина, и зафаќа површина од 5125 km² (околу 20% од територијата на земјата). Во него се опфатени 11 заштитени подрачја (трите национални паркови, трите природни езера и други пониски категории заштитени подрачја) и повеќе предложени подрачја за заштита. Во рамки на оваа иницијатива во изминатите години беа реализирани неколку проектни активности поврзани со валоризација и изработка на предлог за заштита на неколку подрачја вклучени во Балканскиот зелен појас-Осоговските Планини и Јабланица. Во 2013 година, Заедничката декларација за намера за Европскиот зелен појас беше потпишана од страна на МЖСПП.

ЦЕЛИ НА ЗАШТИТА НА ЖИВОТНАТА СРЕДИНА ОДРЕДЕНИ НА НАЦИОНАЛНО ИЛИ МЕЃУНАРОДНО НИВО

Еден од најголемите предизвици за политиката на животната средина е постигнување на рамнотежа меѓу економската и социјалната димензија на развој, од една страна и заштита на животната средина (вклучително и биолошката разновидност) од друга страна, кој предвидува зголемена употреба на економски инструменти во насока на заштита на животната средина.

Основните принципи за заштита на животната средина во државата се поставени со Уставот на Република Македонија („Службен весник на Република Македонија“ бр. 52/91, 1/92 (Амандман I и II); 31/98 (Амандман III); 91/01 (Амандман IV-XVIII); 84/03 (Амандман XIX); 107/05 (Амандман XX-XXX) и 3/09 (Амандман XXXI)), како највисок правен документ во земјата. Уставот пропишува дека еден од основните принципи на фундаменталните вредности е регулација и хуманизација на просторот и заштитата и унапредувањето на животната средина и природата. Исто така, една од основните слободи и човекови права е правото на чиста и здрава животна средина, но тоа е исто така, обврска на граѓаните да ја унапредуваат и заштитуваат животната средина, додека земјата е должна да обезбеди услови за остварување на ова загарантирано право на граѓаните (Член 43).

Водена од овие уставни одредби, Република Македонија воспоставува функционален и ефикасен национален систем за управување со животната средина, поврзан со:

- Продолжување на процесот на приближување кон политиките на ЕУ во областа на животната средина;
- Зајакнување на административните капацитети, потребни за ефикасно управување со заштита на животната средина;
- Обезбедување платформа за ефикасна имплементација и спроведување на барањата за заштита на животната средина преку зајакнување на капацитетите за ефикасно управување со животната средина на сите нивоа на управување и преку обезбедување на тесна соработка помеѓу надлежните органи на хоризонтално и вертикално ниво;
- Интеграција на политиката за заштита на животната средина во другите секторски политики;
- Поттикнување на индустријата, давателите на услуги и другите субјекти во областа на животната средина, кон поголема одговорност за заштитата на животната средина;
- Решавање на проблемите на животната средина кои се од национално значење;
- Зголемување на степенот на исполнување на обврските, кои произлегуваат од регионалните и глобалните договори во областа на животната средина;
- Последно, но не и најмалку важно, е зголемување на нивото на инвестиции во животната средина за постигнување на стандардите на ЕУ.

Специфични цели за заштита на животната средина:

- Подобрување на квалитетот на животот и здравјето и зголемување на животниот стандард;
- Подобрување на квалитетот на воздухот и намалување на емисиите на стакленички гасови;
- Заштита и подобрување на квалитетот на водата и на почвата;
- Заштита и унапредување на биолошката разновидност и природното наследство;
- Заштита на карактеристиките на пределот;
- Заштита на материјалните добра;
- Заштита и унапредувањена културното наследство.

Стратегијата за биолошка разновидност посочува дека биолошката разновидност е широк поим кој според Конвенцијата за биолошка разновидност (КБР) опфаќа три различни компоненти: интраспецифички гени (генетска разновидност), интерспецифички гени (видова разновидност) и екосистеми (еколошка разновидност). Во последните две децении, покрај официјалната

дефиниција за биолошка разновидност особено актуелни се и оние што ја опишуваат нејзината поврзаност со благосостојбата на луѓето. Една од тие дефиниции е: „биолошката разновидност претставува темел на широк спектар екосистемски услуги кои придонесуваат кон благосостојбата на луѓето“ (MEA 2005). Ова укажува на фактот дека биолошката разновидност е подеднакво важна како за природните екосистеми, така и за оние управувани од човекот. Следствено, одлуките што ги носи човекот во врска со биолошката разновидност, меѓу другото, влијаат и на благосостојбата на човештвото. Биолошката разновидност игра клучна улога во одржување на функционалноста на екосистемите со што се обезбедуваат конкретни добра и услуги од пресудно значење за човекот.

Разбирањето на вредноста на екосистемите, односно презентирањето на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги пред економскиот сектор во државата може да резултира со нивно подобро управување и поинакви одлуки на политиките. Нагласувањето на врската меѓу биолошката разновидност и човековата благосостојба, најверојатно, ќе ја промени сегашната (не)перцепција за итноста од преземањето мерки и решавањето на проблемот со заштитата на биолошката разновидност во Република Македонија.

Прашањата за заштита на биолошката разновидност, обезбедувањето чиста и здрава животна средина и целите за заштита на животната средина се дефинирани во согласност со националната и меѓународната легислатива и истите се земени предвид при изработка на Извештајот за стратегиска оцена, а опфатени се и број други стратешки, плански и програмски документи.

Една од клучните меѓународни конвенции на кои Република Македонија е потписничка е Конвенцијата за биолошка разновидност, ратификувана и објавена во „Службен весник на Република Македонија“ бр. 54/97. Конвенцијата има три главни цели:

- Зачувување на биолошката разновидност;
- Одржливо користење на компонентите на биолошката разновидност; и
- Праведна и еднаква распределба на придобивките кои произлегуваат од користењето на генетските ресурси.

Други конвенции и протоколи, ратификувани од страна на Република Македонија, како и други меѓународни документи поврзани со заштита на биолошката разновидност се:

- Картагенски Протокол за биосигурност кон Конвенцијата за биолошка разновидност („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/05);
- Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење за заштита на водните птици (Рамсар) („Службен лист на СФРЈ“ бр. 9/77);
- Бонска Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/99) и Договор за заштита на лилјаците во Европа („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/99 и 13/02);
- Бернска Конвенција за заштита на дивиот растителен и животински свет и природните живеалишта („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/97);
- Париска Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство („Службен лист на СФРЈ“ бр. 56/74);
- Рамковна Конвенција на ОН за климатски промени (Њујорк) („Службен весник на Република Македонија“ бр. 6/97) и Кјото Протокол кон Рамковната Конвенција на ОН за климатски промени („Службен весник на Република Македонија“ бр. 49/04);
- Еспо Конвенција за оцена на влијанието врз животната средина во прекуграничен контекст („Службен весник на Република Македонија“ бр. 44/99);
- Архуска Конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во донесување на одлуки и правна заштита за прашања од областа на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/99);

- Конвенција на Обединетите Нации за борба против опустинувањето во земјите што се соочуваат со сериозни суши и/или опустинување, особено во Африка („Службен весник на Република Македонија“ бр. 13/02).

Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Целите на заштита на животната средина се изразени преку целите на стратегиската оцена на животната средина. Целите на Стратегиската оцена на животната средина се прикажани преку статусот на: население, здравјето на населението, биолошката разновидност, водата, почвата, воздухот, климатските промени, материјалните добра и интеракцијата помеѓу нив.

Табела 11 Поврзаност на целите на СОЖС со целите на Стратегијата

СОЖС област	Цели на СОЖС	Специфични цели на СОЖС	Поврзаност на целите на СОЖС со целите и насоките на Стратегијата	Индикатори на СОЖС
Биолошка разновидност	Заштита и унапредување на биолошката разновидност	<ul style="list-style-type: none"> - Зголемување на јавната свест за вредностите на биолошката разновидност, одржливото користење и придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Подобрување на состојбата со биолошката разновидност преку заштита на екосистемите/живеалиштата, видовите и генетската разновидност, - Подобрување на постојните деградирани живеалишта и нивна ревитализација, - Намалување на притисоците и заканите врз биолошката разновидност, - Интегрирање на биолошката разновидност во општите и секторските политики на државата, - Воспоставување на комплексен мониторинг на биолошката разновидност (видови, живеалишта, екосистеми, значајни подрачја). 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се надминат основните причини за загуба на биолошката разновидност преку нејзино интегрирање во целото општество, - Да се намалат директните и индиректните притисоци врз екосистемите и биолошката разновидност, - Да се подобри статусот на компонентите на биолошката разновидност, заради зголемување на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Да се подобри знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност. 	<ul style="list-style-type: none"> - Подобрено ниво на јавна свест и пристап на населението и на приватниот сектор кои ги користат биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Трендови во интегрирање на вредностите на биолошката разновидност и екосистемските услуги во секторските и развојните политики на државата, - Трендови во заштитата на загрозени и значајни видови и живеалишта, - Број и површина на ЗП, - Трендови на емисии на загадувачки материји во животната средина кои влијаат на поволната состојба на зачуваност на живеалиштата и видовите, - Број на планови за контрола и превенција на ширењето на инвазивните алохтони видови (вклучување во политики), - Трендови на одгледувани растенија и домашни животни, - Воспоставен мониторинг врз биолошката разновидност.

<p>Население и здравје на луѓето</p>	<p>Унапредување на животните услови на населението</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Подобрување и заштита на здравјето на луѓето, - Подобрување на квалитетот на живот на луѓето. 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се подигне јавната свест на повисоко ниво за вредностите на биолошката разновидност, за услугите кои ги даваат екосистемите и за чекорите што треба да се преземат за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност, - Вредностите на биолошката разновидност постепено да се вградат во политиките за економски развој на национално и локално ниво (намалување на сиромаштија, еколошко сметководство, национални и локални планови за развој итн.), - Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството кои придонесуваат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, - Да се изработат и спроведуваат планови за одржливо производство и одржлива потрошувачка, со цел природните ресурси да се користат во рамките на безбедни еколошки граници, - Да се зачува и промовира традиционалното знаење, иновации и практики за заштита и одржливо користење на природните ресурси, - Да се подобри состојбата со значајните екосистеми, од аспект на обезбедување основни екосистемски услуги. 	<ul style="list-style-type: none"> - Ниво на јавна свест и ставови на населението за биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Тренд на општествено одговорни компании, - Тренд во површините со земјоделски и шумски екосистеми коишто одржливо се управуваат, - Број на изработени планови за одржливо користење на природните ресурси, - Број на повторно заживеани села, - Стапка на вработување и приходи кои се постигнуваат со искористување на екосистемските услуги.
---	--	--	---	--

<p>Вода</p>	<p>Заштита и унапредување на состојбата со водите</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Одржливо управување и користење на водните ресурси, - Заштита, зачувување и подобрување на состојбата на крајбрежното земјиште, водните екосистеми и на екосистемите зависни од вода, - Намалување на штетните испуштања и постепено елиминирање на емисиите на опасни материи и супстанции во водите, - Зачувување на биолошката разновидност во рамките на интегрираното управување со водите. 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството кои придонесуваат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, - Загадувањето на медиумите на животната средина да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемски услуги, - Да се изработат и спроведуваат планови за одржливо производство и одржлива потрошувачка со цел природните ресурси да се користат во рамките на безбедни еколошки граници. 	<ul style="list-style-type: none"> - Трендови на применети добри практики во земјоделството, шумарството и користењето на вода, - Број на отстранети и ревитализирани депонии од речните сливови и текови или од крајбрежните појаси, - Број на поставени системи за пречистување води, - Број на изработени планови за управување со речните сливови до 2019 година, - Ревидирана методологија и нови принципи за утврдување биолошкиот минимум во водотеците.
<p>Почва</p>	<p>Заштита и подобрување на квалитетот на почвата</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Заштита на почвата од деградација и губење на нејзината плодност; - Заштита на геоморфолошките вредности на почвата; - Заштита од загадување. 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството кои придонесуваат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, - Загадувањето на медиумите на животната средина да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемски услуги, - Интегрирање на мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени и борба против опустинувањето. 	<ul style="list-style-type: none"> - Тренд на вградување на прашањата за биолошката разновидност во различните секторски политики и нивна конкретна реализација со што ќе се постигне заштита на почвите. - Трендови на применети добри практики во земјоделството, шумарството и користењето на вода, - Број на затворени, санирани и новоизградени санитарни депонии, - Број на поставени системи за пречистување води,

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

				- Воспоставена мрежа на мерни места на кои се следи состојбата на почвите и (издадени извештаи за трендови на деградација на почвите).
Воздух и клима	Подобрување на квалитетот на воздухот и намалување на емисиите на стакленички гасови	<ul style="list-style-type: none"> - Одржување и подобрување на квалитетот на воздухот, - Ограничување на загадувањето на воздухот до нивоа кои не ги загрозуваат природните системи, - Ограничување на емисиите на воздух во согласност со стандардите за квалитет на воздухот, - Намалување на емисиите на стакленички гасови и зголемено искористување на обновливи извори на енергија; - Намалување на причините и последиците од климатските промени. 	<ul style="list-style-type: none"> - Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството кои придонесуваат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, - Загадувањето на медиумите од животната средина да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемски услуги, - Интегрирање на мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени и борба против опустинувањето. 	<ul style="list-style-type: none"> - Трендови на применети добри практики во земјоделството, шумарството и користењето на вода, - Трендови на изградба на санитарни депонии, во согласност со барањата на националното законодавство и ревитализација на постојните депонии, - Тренд на шумски пожари, - Број на одржани предавања за едукација на локалното население за штетните последици од намерно палење на стрништа и шуми, - Тренд на производство на енергија од обновливи извори кои се најмалку штетни за биолошката разновидност, - Трендови на популациите на видовите зависни од екосистемите што се под закана на климатските промени.
Материјални добра	Заштита на материјалните добра	<ul style="list-style-type: none"> - Одржливо управување со отпадот (користење на природните ресурси и материјални добра), - Изградба, заштита и подобрување или санација на системите за 	<ul style="list-style-type: none"> - Загадувањето на медиумите од животната средина да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските 	<ul style="list-style-type: none"> - Број на ревитализирани депонии, - Број на поставени системи за водоснабдување и пречистување на отпадни води,

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

		<p>водоснабдување, третман на отпадни води,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Подобрување и ефикасно користење на постојната транспортна инфраструктура, - Поставување на инфраструктура на локации кои не располагаат со богата биолошка разновидност. 	<p>услуги,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Да се намалат директните и индиректните притисоци врз екосистемите и биолошката разновидност. 	<ul style="list-style-type: none"> - Тренд на одржливо искористување на природните ресурси, - Тренд на изградена инфраструктура и имплементирани мерки за заштита на биолошката разновидност.
Културно наследство	<p>Заштита и унапредување на културното наследство</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Зачувување и подобрување на историските градби, археолошки наоѓалишта и други важни културни локалитети. 	<ul style="list-style-type: none"> - Номинирање и прогласување на нови меѓународни заштитени подрачја (УНЕСКО подрачја). - Во Стратегијата не се предвидени директни акции за заштита и унапредување на културното наследство. Со имплементација на мерките за подобрување на состојбата со воздухот, водите и отпадот ублажувањето на ефектите од климатските промени ќе се постигне заштита на културното наследство, кое е ранливо на ефектите од климатските промени. 	<ul style="list-style-type: none"> - Број на археолошки наоѓалишта или други културни локалитети вклучени во заштитените подрачја и под друг вид заштита според меѓународни иницијативи, - Тренд на имплементација на мерки за ублажување на климатските промени.

АНАЛИЗА НА АЛТЕРНАТИВИ

При изработката на плански и програмски документи, со кои се планира изведување на проекти, треба да се земе предвид и анализата на алтернативи, која се прави од аспект на избор за најдобро решение од аспект на економска оправданост и заштита на животната средина.

Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план содржи точно дефинирани цели од кои произлегуваат конкретни мерки, односно акции кои треба да се реализираат во периодот од 2015-2020 година.

Во Стратегијата не се разгледувани алтернативни решенија за заштита на биолошката разновидност, туку предложените мерки се базираат на утврдените недостатоци, трендови, состојби и закани врз биолошката разновидност и истите се усогласени со глобалните стратешки цели за заштита на биолошката разновидност дефинирани на меѓународно ниво, како и целите, потребите и барањата на национално ниво.

Како резултат на погоре наведеното, во ова поглавје се разгледуваат две алтернативи, односно состојби без и со имплементација на Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план.

Алтернатива 0: Состојба без имплементација на Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план

Врз основа на извршената ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план (НСБРАП), заедно со процената на состојбата со биолошката разновидност (за периодот 2003-2013 година), утврдено е дека во првиот акциски план за постигнување на главната цел и општите цели за заштита на биолошка разновидност предвидени се 217 акции, групирани во 11 стратешки определби, од кои се реализирани само 64 акции (29%), делумно реализирани 56 (26%), а нереализирани се 44% или 96 акции.

Без имплементација на Стратегијата со акцискиот план и понатаму ќе продолжат пречките за заштита на биолошката разновидност кои се идентификувани во првиот акциски план, како резултат на недостиг на финансиски средства, невостановени приоритети за заштитата на биолошката разновидност (акцентот се става на економскиот развој), недостиг на капацитети во МЖСПП и други институции, недоволна координираност и соработка меѓу секторите во МЖСПП, како и со другите релевантни министерства, агенции и организации, неусогласени законски решенија, непочитување на законската регулатива, бавни процедури за прогласување и неусвоени изработени документи. Врз основа на наброените пречки и закани може да се заклучи дека без имплементација на Стратегијата, состојбите со биолошката разновидност ќе останат на сегашно незадоволително ниво, без воспоставени механизми за надминување на истите, без точно дефинирани акции, начин на обезбедување финансиски средства, делегирање одговорности, временска рамка за реализација на активноста и сл.

Без имплементација на Стратегијата ќе постои недостатокот од информации, знаење и свесност за вредноста и ранливоста на биолошката разновидност што ќе води кон преземање соодветни мерки за заштита на биолошката разновидност во стратешките плански и проектни документи на национално, регионално и локално ниво во сите области кои предизвикуваат директна или индиректна закана за биолошката разновидност.

Алтернатива 1: Состојба со имплементација на Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план

Со имплементација на мерките од Стратегијата, кои претставуваат и главни цели на истата, се очекува имплементација на обврските кои ги има РМ како рамноправен член на Конвенцијата за биолошка разновидност и обврските кои произлегуваат од домашното законодавство и законодавството на ЕУ за заштита на природата (Директивите за птици и живеалишта). Целта е да се спречи понатамошна загуба на биолошката разновидност; подобра заштита на екосистемите и одржување на екосистемските услуги преку воспоставување на зелената инфраструктура, и ревитализација на барем 15% од деградираните екосистеми; зголемување на придонесот на земјоделството и шумарството кон одржувањето и унапредувањето на

биолошката разновидност, подобро управување со рибните ресурси и постигнување максимален одржлив улов, зголемена контрола на инвазивните алохтони видови, поголем придонес на ЕУ за спречување на загубата на биолошката разновидност на светско ниво.

Со имплементацијата на мерките, кои произлегуваат од целите на Стратегијата, се очекува да се преземат активности за намалување на притисоците/загубата на екосистемите и биолошката разновидност преку интегрирање на биолошката разновидност во другите секторски политики, да се намалат директните и индиректните притисоци врз екосистемите и биолошката разновидност, да се подобри статусот на биолошката разновидност преку зачувување на екосистемите, видовите и генетската разновидност заради зголемување на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги за сите, да се подобри знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност. Примената на мерките од Стратегијата за биолошката разновидност ќе допринесат за директно или индиректно намалување на притисоците и заканите не само врз биолошката разновидност, туку и подобрување на состојбата на квалитетот на воздухот, здравјето на населението, водите, квалитетот на почвата, начинот на управување со отпад и сл.

Имплементацијата на Стратегијата ќе предизвика промена во другите секторски политики и донесени стратегии, кои треба да се прилагодат во функција на обезбедување соодветна заштита на биолошката разновидност.

Заклучок: Разгледуваната алтернатива да се имплементира Стратегијата е прифатлива алтернатива.

ВЕРОЈАТНИ ЗНАЧАЈНИ ВЛИЈАНИЈА ВРЗ ЖИВОТНАТА СРЕДИНА И МЕРКИ ЗА НАМАЛУВАЊЕ

Потенцијалните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти кои може да бидат предизвикани со имплементација на Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план ќе потекнуваат од имплементацијата на акциите содржани во акцискиот план, со кои треба да се постигнат националните цели за заштита на биолошката разновидност.

Влијанијата се разгледуваат од аспект на негативни влијанија и од аспект на идни бенефиции, односно позитивни влијанија.

Извештајот за стратегиска оцена на животната средина ги зема предвид влијанијата врз сите медиуми и состојби на животната средина и социо-економските придобивки, но од генерален аспект.

Евидентно е дека имплементацијата на акциите ќе допринесат за намалување на законите и подобрување на состојбата со биолошката разновидност. Треба да се истакне дека голем број од акциите имаат индикативен карактер и даваат насоки за подготовка на стратегии, планови, програми и проекти. Дел од нив имаат регулаторен карактер, пред се заради динамиката на релевантните случувања на национално и меѓународно ниво и процесот на приближувањето до ЕУ.

За дел од планираните акции, дополнително ќе се води постапка за подетална оцена на влијанијата врз животната средина во извештаите за стратегиска оцена на ниво на конкретна планска документација или на ниво на проект низ студиите за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборатите за заштита на животната средина за секој проект/објект поединечно, како и преку дозволите за интегрирано спречување и контрола на загадувањата.

Влијанијата врз специфичните медиуми од животната средина и социо-економските аспекти ќе бидат елиминирани или ефективно подобрени, доколку при имплементација на Стратегијата и предложените акции, од кои дополнително ќе произлезат конкретни проекти, бидат земени предвид мерките за намалување на влијанијата дефинирани во Извештајот за Стратегиска оцена на животната средина, како и мерките кои ќе бидат дадени во поединечните извештаи за СОЖС на ниво на пониска планска документација или на ниво на проекти, низ студиите за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборатите за заштита на животната средина.

Влијанијата врз медиуми од животната средина и социо-економските аспекти кои ќе произлезат со имплементација на акциите за исполнување на целите за заштита на биолошката разновидност и мерките за намалување на влијанијата се прикажани во следните табели.

Влијанија, предизвикани со имплементација на акциите за заштита на биолошката разновидност, дефинирани во националните цели и мерки за намалување

Стратешка цел А								
Да се надминат основните причини за загуба на биолошката разновидност преку нејзино интегрирање во целото општество								
Национални цели	Национална цел 1 „Да се подигне јавната свест на повисоко ниво за вредностите на биолошката разновидност, за услугите кои ги даваат екосистемите и за чекорите што треба да се преземат за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>За постигнување на оваа цел, во НСБРАП предвидени се акции за утврдување на нивото на познавање и свест за вредностите на биолошката разновидност на Република Македонија за различни целни групи, спроведување активности за подигнување на јавната свест кај одредени целни групи, спроведување едукативни активности, унапредување на соработката со граѓанскиот сектор и ЕЛС за учество во постапките според СОЖС и ОВЖС процедурите.</p> <p>Имплементацијата на акциите за постигнување на целта ќе предизвика директни позитивни влијанија кај населението, односно ќе допринесе за работно ангажирање и можност за заработка на соодветно обучен кадар, кој ќе го утврдува нивото на познавање на биолошката разновидност кај населението, ќе врши едукација и ќе спроведува активности за подигање на јавната свест за вредноста на биолошката разновидност и екосистемските услуги. Исто така едукацијата предвидува поголемо и поактивно вклучување на граѓанскиот сектор во постапките на СОЖС и ОВЖС, што ќе допринесе за навремено вклучување на јавноста во процесот на подготовка на планските и проектни документи, ќе се зголеми транспарентноста во процесот на подготовка на документите, навремено согледување на проблемите кои може да настанат при имплементацијата на планските/проектните решенија, а исто така ќе помогне во донесувањето одлуки за усвојување на планските/проектните решенија.</p> <p>Со реализација на овие цели ќе се постигне зголемување на едуцираноста и свеста кај населението што ќе допринесе за подобрување на состојбата со биолошката разновидност, а индиректно ќе се подобри и состојбата со останатите медиуми и области од животната средина.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Подигнување на јавната свест за вредноста на биолошката разновидност и за учество на јавноста во донесување одлуки во областа на животната средина, - Активно вклучување на сите заинтересирани страни во постапката на изработка на стратешки и плански документи, како и во постапките на СОЖС и ОВЖС (на ниво на конкретни проектни активности). 							
Национални цели	Национална цел 2 „Вредностите на биолошката разновидност постепено да се вградат во политиките за економски развој на национално и локално ниво (намалување на сиромаштија, еколошко сметководство, национални и локални планови за развој итн.)“							

Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+/-	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>За постигнување на оваа цел, предвидени се следните акции: Изработка на студија за економските вредности на екосистемските услуги, воведување процедури за проценка на екосистемските услуги во рамките на одделните сектори и нивна имплементација при донесување стратегии, планови и програми, вградување на целите за заштита на биолошката разновидност во секторските стратегии, програми и планови (енергетика, води, земјоделство, рурален развој, шумарство, борба против сиромаштија итн.) со вклучување на алтернативни решенија, спроведување на интерсекторска анализа на постојниот Просторен план на РМ и подготовки за изработка на новиот Просторен план, вклопување на аспектите на заштита на биолошката разновидност при подготовка на стратегии за локален економски развој (ЛЕР) и други стратешки и плански документи на локално и регионално ниво, вградување на постапката за оцена на влијанијата врз природата (во согласност со чл. 6 од Директивата за живеалишта) за развојни проекти и планови во идни Натура 2000 и/или Емералд подрачја, зголемување на ефектите од имплементација на обврските за ОВЖС во зачувувањето на биолошката разновидност, одржливо искористување на природните ресурси во насока на намалување на сиромаштијата, поттикнување на имплементација на средствата за рурален развој кон намалување на напуштањето на традиционалните практики (напуштање на косење, деградација на руралниот предел) во ридско-планинските подрачја.</p> <p>Имплементацијата на акциите за постигнување на националната цел ќе има директни позитивни влијанија врз сите медиуми и области од животната средина и здравјето на населението.</p> <p>Имплементацијата на акциите ќе отвори можности за вработување и подобрување на социјалниот статус на населението. Меѓутоа, истите може да предизвикаат и негативни влијанија од социокономски аспект. Со интервенциите во секторските политики можни се негативни влијанија врз стратешкото планирање и економскиот развој на државата, а исто така и во приватниот сектор, заради фактот што постои можност да се намалат или воопшто да не се користат површините каде може да се реализираат активности (изградба на отворени копови, хидроенергетски објекти (големи и мали електрани), издавање земја под концесија, давање субвенции за одредени земјоделски активности итн.) во простори каде постојат екосистеми или видови, вредни за заштита од различни аспекти, а истите во досегашните плански и стратешки документи се планирани како активности кои може да допринесат за социокономски развој на државата.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Подготовка на сеопфатна анализа за вредноста на екосистемските услуги на национално ниво, - Финансиска анализа за придобивките и загубите од вградување на мерките за заштита на биолошката разновидност во сите сектори кои најмногу допринесуваат за состојбата со биолошката разновидност, - Детална анализа на законските обврски, како и обврските кои потекнуваат од потпишаните национални и меѓународни договори во сите секторски политики и нивно усогласување, - Националниот Комитет за биолошка разновидност и Националниот совет за одржлив развој на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбедат усогласеност на мерките за заштита на биолошката разновидност предложени во Стратегијата, со секторските стратешки и планските активности кои ја опфаќаат истата временска рамка, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови, - Широка меѓусекторска соработка, дискусија и усогласување, 							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	<ul style="list-style-type: none"> - Да се обезбеди институционална поддршка на спроведување на мерките од Стратегијата на хоризонтално и вертикално ниво, преку изградба на адекватна административна структура и да се воспостави систем за контрола над спроведување на мерките во ресорните институции, јавни претпријатија и приватниот сектор, - Имплементација на Законот за заштита на животна средина, особено поглавјата кои се однесуваат на СОЖС и ОВЖС за локациите кои располагаат со богата биолошка разновидност, а особено локациите кои се дел од Емералд подрачјата и Натура 2000, - Едукација на населението и приватниот сектор за искористување на алтернативни практики, методи и стопански дејности со кои ќе се постигнат социо-економски придобивки. 							
Национални цели	Национална цел 3							
„Да се воведат позитивни стимулации за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност во согласност со Конвенцијата и обврските од ЕУ и да се идентификуваат и коригираат стимулациите кои се штетни за засегнатите компоненти на биолошката разновидност“								
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+/-	+/-	+	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-	+/-
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>Предвидените акции во НСБРАП за зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност преку кои ќе се постигне националната цел, предвидуваат активности за приближување на политиката на субвенционирање на економските сектори (земјоделство, рурален развој, енергетика) кон поддршка на биолошката разновидност, изработка на студија за користа од субвенциите за електрична енергија од обновливи извори кои се во конфликт со биолошката разновидност и евентуално ревидирање на постојните шеми, изработка на студија за користа од субвенциите за масовен туризам и стимулирање субвенционирање на алтернативните форми туризам (евентуално ревидирање на постојните шеми), подготвување анализа за потенцијалните еколошки, економски и социјални трошоци и добивки од справување со штетните стимулации, поддршка за расадничко производство на автохтони дрвенести видови.</p> <p>Имплементацијата на акциите ќе допринесе за подобрување на состојбата со биолошката разновидност, здравјето на населението, подобрување на состојбата во медиумите и областите од животната средина, а исто така ќе допринесе за социо-економски придобивки за населението.</p> <p>Меѓутоа, дел од акциите се насочени кон ревидирање или преиспитување на веќе постоечките практики и стимулации кои не се во согласност со Конвенцијата и обврските на ЕУ за заштита на биолошката разновидност. Реализацијата на овие активности може да предизвика негативни економски последици како резултат на укинување или намалување на субвенциите и стимулациите (особено за производство на енергија од обновливи извори), како и во земјоделието кои се во конфликт со заштитата на биолошката разновидност. Исто така со имплементација на овие акции дел од производството на електрична енергија ќе се насочи кон искористување на друг тип енергетски ресурси, кои можат да го нарушат здравјето на населението и медиумите од животната средина.</p>							
Мерки за намалување на	<ul style="list-style-type: none"> - Националниот Комитет за биолошка разновидност и Националниот совет за одржлив развој на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбедат усогласеност на мерките за заштита на биолошката разновидност предложени во Стратегијата, со секторските стратешки и планските активности кои ја опфаќаат истата временска рамка, а уште 							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

влијанијата	<p>повеќе и со идните секторски стратегии и планови,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Преиспитување на субвенциите и нивно пренасочување кон други форми на користење со што ќе се избегнат загуби од социо-економски аспект, - Едукација на различните групи корисници за искористување на алтернативни практики, методи и стопански дејности со кои ќе се постигнат социо-економски придобивки. 							
Национални цели	<p>Национална цел 4 „Да се зголеми степенот на инвестиции и финансирање за зачувување на биолошката разновидност од буџетски средства на централно и локално ниво и други извори“</p>							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>За исполнување на оваа цел во НСБРАП предвидени се акции за обезбедување основни средства за заштитените подрачја од Буџетот на Република Македонија, поттикнување на даночни и царинските олеснувања за примена на технологии кои се во согласност со принципите за заштита на биолошката разновидност, воспоставување Завод/Агенција за заштита на природа, изработка на програма за заштита на природа од страна на МЖСПП и обезбедување средства за спроведување (со вредност 20% од средствата за спроведување на НСБРАП), воведување механизам за стимулирање и реинвестирање на средствата за заштита на биолошката разновидност, воспоставување на самоодржлив финансиски систем за управување со заштитените подрачја, воведување даночни олеснувања и субвенции за услуги и производи во заштитените подрачја и поттик на механизмот на самоодржливост, воспоставување механизми за финансирање на заштитата на биолошката разновидност од буџетите на локалните самоуправи, организирање донаторски конференции за проблематиката за заштита на биолошката разновидност, поттикнување на општествена одговорност кај компаниите да поддржуваат проектни активности кои се однесуваат на зачувување на биолошката разновидност, зајакнување на капацитети за аплицирање на проекти за фондовите на Европската унија и други меѓународни донатори и механизми кај МЖСПП, ЕЛС, субјектите за управување со ЗП, здруженија на граѓани и други релевантни субјекти, анализа на можностите за пренамена на процент од персоналниот данок за проекти и програми од општ интерес, каде влегува и заштитата на биолошката разновидност.</p> <p>Исполнувањето на оваа цел ќе допринесе за зачувување на биолошката разновидност и екосистемските услуги, зајакнување на институционалните капацитети, како и директно и индиректно подобрување на состојбата на медиумите и областите во животната средина.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Воспоставување финансиска алатка за финансирање на акциите за постигнување на целите за заштита на биолошката разновидност, - Приоритетизацијата на буџетските и донаторски финансиски текови да го вклучува и индикаторот за тоа дали предвидената акција придонесува за зачувување на биолошката разновидност, - Воспоставување ставка во буџетот за заштита на биолошката разновидност, - Воведување даночни и царински олеснувања во насока на заштита на биолошката разновидност, - Воведување даночни олеснувања и субвенции за услуги и производи од заштитени подрачја, 							

	<ul style="list-style-type: none"> - Разгледување можности за пренамена на процент од персоналниот данок за заштита на биолошката разновидност, - Зајакнување на институционалните капацитети и механизми на национално и локално ниво за подготовка и аплицирање за проекти од фондовите на Европската унија и други меѓународни донатори.
--	---

Стратешка цел Б

Да се намалат директните и индиректните притисоци врз екосистемите и останатите компоненти на биолошката разновидност

Национални цели	Национална цел 5 „Да се воспостават практики за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството кои придонесуваат за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги“
------------------------	---

Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти

Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+0	+	+	+	+	+	+	+	+

Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>За исполнување на оваа цел во НСБРАП предвидени се акции за усогласување на законската регулатива за заштита на природата со законите за шуми, ловство, рибарство, земјоделство и рурален развој, пасишта, земјоделско земјиште, сточарство и води, зајакнување на капацитетите на судството за справување со еколошки криминал, зајакнување на капацитетите за дијагностика на нелегално користење отрови, поттикнување на интегрирањето на компонентите на биолошката разновидност (особено засегнатите видови и живеалишта) во шумарските практики, поддршка за управување со шуми со висока биолошка разновидност (Biodiversity rich forests или HNV Forest), вклучително и близу-девствени шуми, поддршка за обнова на фондот за пошумување на голини и ерозивни површини, зајакнување капацитети на институциите и управителите на ловиштата за заштита на дивечот од криволов и контрола на неселективни методи и средства за лов, поддршка за зајакнување на капацитетите на Инспекторатот за шумарство и ловство, изработка на студија за идентификација на земјоделски подрачја со висока биолошка вредност (HNV Farmland подрачјата) и нивно интегрирање во политиките за земјоделство, поттикнување на модернизирањето на постоечките системи за наводнување преку задолжително воведување на системот „капка по капка“ и други мерки (наплата по потрошена вода), минимизирање на загаѓање на отворени води за потребите на земјоделството и преоѓање кон користење на други извори (бунари и пумпи), изработка на студија за последиците од прекумерното напасување на одредени подрачја, изработка на студија за влијанието на рибниците врз биолошката разновидност. Исто така се дава поддршка кон спроведувањето на акциите од Програмата за унапредување на рибарството и аквакултурата, кои се однесуваат на унапредување на статусот на автохтоните рибни популации, заштита на нивните водни живеалишта, и помош во воспоставувањето методологии за мониторинг на успешноста на мерките за заштита.</p> <p>Реализацијата на овие активности ќе придонесе за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, а исто така ќе допринесе за позитивни влијанија во заштитата на медиумите и областите од животната средина, здравјето на населението и социо-економски придобивки. Примената на современи практики во земјоделието и шумарството ќе ги намали притисоците врз животната средина, во однос на искористувањето и загадувањето на водните ресурси, деградацијата на почвите, намалување на емисиите во воздух и емисиите на стакленички гасови и ќе допринесе за ублажување на влијанијата и адаптација кон климатските промени.</p>
--	--

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	<p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување на населението во државниот и приватниот сектор. Но, реализацијата на дел од акциите може да предизвика и негативни влијанија од економски аспект, бидејќи вклучуваат редуцирање на сеча, дополнителни трошоци за земјоделците за имплементација на современите техники за наводнување, рестрикција во обавување на некои веќе применувани практики и сл.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности, - Националниот Комитет за биолошка разновидност и Националниот совет за одржлив развој на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбедат усогласеност на мерките за заштита на биолошката разновидност предложени во Стратегијата, со секторските стратешки и планските активности кои ја опфаќаат истата временска рамка, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови, - Преиспитување на субвенциите и концесиите за искористување на природните ресурси кои значително би ги нарушиле вредностите на биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Воспоставување капацитети и механизми за одржливо управување со шумите, - Идентификација на шумите богати со биолошка разновидност, спроведување инвентаризација и сертификација на шумите, - Поттикнување на практиката за одржливо стопанисување на шумите, водите и земјиштето, - Доделување субвенции или олеснителни давачки со цел поттикнување и примена на модерни практики во управувањето со шумарството, земјоделството, ловството, рибарството и сл. 							
Национални цели	<p>Национална цел 6 „Загадувањето, вклучително и отпадот и прекумерниот внес на нутриенти, да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските услуги“</p>							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+/-	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>За исполнување на оваа цел во НСБРАП предвидени се акции за зајакнување на Интегрираниот систем на контрола на загадувањето (ИСКЗ), спроведување пилот студии за влијанието на загадувањето врз копнените екосистеми и биолошката разновидност, зајакнување на капацитетите за мониторинг на загадувањето на животната средина, подобрување на мониторингот на површинските и подземните води, подобрување на мониторингот на амбиентниот воздух, воспоставување мониторинг на почвите, изградба на канализациони мрежи и системи за пречистување на комуналните и индустриските отпадни води, спроведување на серија мерки за ублажување на ефектот од постоечките депониите врз биолошката разновидност.</p> <p>Покрај примарната цел, заштита на биолошката разновидност и екосистемските услуги, овие акции ќе допринесат за подобрување на состојбите во животната средина и здравјето на населението.</p> <p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во државниот и приватниот сектор.</p> <p>Но, реализацијата на дел од акциите може да предизвика и негативни влијанија од економски аспект на ниво на проектна активност, изразени преку финансиски издатоци во бизнис секторот за редуција на емисиите и загадувањата и постигнување на законски поставените</p>							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	гранични вредности, како и кај населението изразени преку зголемени давачки/такса за третман на отпадните води, интегриран систем за управување со отпад и сл.							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Подготовка на планови за управување со отпадот на регионално и локално ниво и нивна имплементација; - Подготовка и имплементација на планови за управување на сливни подрачја; - Имплементација на Законот за заштита на животна средина, особено поглавјата кои се однесуваат на СОЖС, ОВЖС и ИСКЗ, - Зајакнување на институционалните и техничките капацитети за ефикасно воспоставување на мониторинг на површински и подземни води, почва и воздух, - Воспоставување на ефективна институционална и организациона поставеност на централно и локално ниво за имплементација на предвидените акции. 							
Национални цели	Национална цел 7 „Да се изработат и спроведуваат планови за одржливо производство и одржлива потрошувачка со цел природните ресурси да се користат во рамките на безбедни еколошки граници“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>Предвидените акции во НСБРАП за постигнување на оваа цел вклучуваат: промоција и примена на методологијата за определување на еколошки отпечаток во државните институции и корпорациите (бизнис секторот) и предлагање активности за намалување на истиот, одредување безбедни одржливи граници (квоти) за користење на компонентите на биолошката разновидност и природните ресурси воопшто.</p> <p>Овие акции ќе допринесат за одржлива потрошувачка на природните ресурси и одржливо искористување на екосистемските услуги, подобрување на состојбите во животната средина и здравјето на населението. Воспоставувањето квоти и систем на лиценцирани собирачи на диви видови ќе допринесе за избегнување на незаконското и неодржливо користење на природните ресурси. Искористувањето на природните ресурси ќе допринесе за социоекономски придобивки кај населението, преку отворање можности за работно ангажирање и обезбедување приходи. На краткорочно ниво (првата година) акциите за исполнување на оваа цел може да предизвикаат и одредени негативни влијанија, заради обврзувачките квоти и лиценци, кои во прво време може да ги засегнат ранливите групи, кои во голем дел својата егзистенција ја обезбедуваат преку собирање диви видови од природата.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Спроведување на истражувачки активности, кои ќе резултираат со проценка на потенцијалот за искористување на природните ресурси (пасишта, дивеч, лековити и прехранбени растенија) заради нивно одржливо користење; - Да се обезбеди широка меѓусекторска дискусија, усогласеност на мерките за заштита на биолошката разновидност предложени во Стратегијата со секторските стратешки и планските активности, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови и нивно усогласување, - Преиспитување на субвенциите, концесии и други форми на доделување земјиште или ресурс за користење, - Едукација на различните групи корисници, 							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	- Воспоставување на финансиска рамка за исполнување на целите и мерките со одредени бенефиции за ранливите категории на корисници.							
Национални цели	Национална цел 8 „Да се изгради и воспостави соодветна политика за евиденција, контрола и заштита од алохтони и инвазивни видови“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Предвидените акции во НСБРАП за постигнување на оваа цел вклучуваат: идентификација, мониторинг и контрола на алохтоните видови, а посебно инвазивните, следење на појава на инвазивни видови како резултат на климатските промени (вклучително и вектори на болести), поттикнување активности за искоренување на алохтони видови во крајречната вегетација и нивно заменување со автохтони видови, поддршка на мониторинг мрежата за инвазивни видови ESENIAS. Исполнувањето на оваа цел ќе допринесе за определување на приоритетите за спречување на ширењето или искоренување на инвазивните видови, односно контрола на патиштата на нивно внесување, заштита на биолошката разновидност и подобрување на здравјето на населението.							
Мерки за намалување на влијанијата	Самата цел е мерка, која ќе резултира со заштита на биолошката разновидност.							
Национални цели	Национална цел 9 „Да се интегрираат мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатски промени и борба против опустинувањето“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Предвидените акции за постигнување на оваа цел вклучуваат обезбедување континуирана координација на активностите за заштита на биолошката разновидност со активностите за борба против климатски промени, изработка на студија за загубите на биолошката разновидност и економските придобивки од системите за производство на енергија кои се засновани на користење на алтернативни извори на енергија (хидролошки системи, соларна енергија, ветер), идентификување на можни рути (биокоридори) за движење и миграција на животинските и растителните видови под закана од климатските промени, утврдување на еколошки проток за планинските водни екосистеми, изработка на хидролошка студија за загрозеноста на блатата во низините, планинските блата и глацијалните езера, проценка на ефектите од периодичните природни и наметнати хидролошки флукуации врз биолошката разновидност во глацијалните езера и низинските мочуришта и блата, во контекст на климатските промени, изработка на студија на историската и сегашна горна шумска граница и моделирање на идните промени предизвикани од климата, детално картирање и моделирање на промените кај некои планински пасишта,							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	<p>како пилот студија за климатски промени, дополнување на мрежата на заштитени подрачја во Македонија на начин кој би овозможил полесна адаптацијата на компонентите на биолошката разновидност кон климатските промени, изработка на пилот модели за влијанието на климатските промени врз биолошката разновидност, примена на мерки за адаптација кон климатските промени на заштитените подрачја при изработка на планови за управување, како и преземање мерки за спречување целосна деградација (опустинување) на некои екосистеми кои се под силен антропоген притисок согласно мерките во Националната акциска програма за борба против опустинување.</p> <p>Предвидените акции ќе допринесат за намалување на загубите на биолошката разновидност и подобрување на продуктивноста на постојните екосистеми. Овие акции за заштита на биолошката разновидност ќе предизвикаат позитивни влијанија кај населението, бидејќи индиректно ќе се подобрат и екосистемските услуги, а исто така активностите кои ќе произлезат од имплементација на акциите ќе допринесат за директно или индиректно подобрување на состојбата на медиумите и областите од животната средина.</p>
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности согласно барањата утврдени во Националниот план за климатски промени и Националната акциска програма за борба против опустинување.

Стратешка цел В

Да се подобри статусот на компонентите на биолошката разновидност заради зголемување на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги

Национални цели	<p>Национална цел 10 „Да се спречи загубата, деградацијата и фрагментацијата на природните живеалишта од национално и европско значење“</p>
------------------------	--

Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти

Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+/-	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел се поврзани со: идентификација и картирање на живеалишта, пропишување мерки за зачувување на типовите живеалишта во поволна состојба на зачуваност (член 50, ЗЗП), изработка на акциски план за зачувување на екстензивните ливади (идентификација, картирање на површините под ливади, валоризација, мерки за заштита итн.), заштита и ревитализација на блатните/водните живеалишта, усвојување на националната еколошка мрежа МАК-НЕН и нејзина имплементација во планските документи, изработка на акциски план за управување со спелеолошките објекти заради зачувување на биолошката разновидност, обезбедување заштита на шумите од шумски пожари.</p> <p>Со реализација на овие акции ќе се постигне заштита на природните живеалишта од национално и европско значење.</p> <p>Спроведувањето на акциите за подобрување на земјоделските практики и начинот на наводнување, како мерки за заштита од пожари ќе допринесе за подобрување на состојбата во сите медиуми и области од животната средина, како и подобрување на здравјето на населението.</p> <p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во државниот и приватниот сектор, во делот на изработка на плански документи, картирање, едукација на населението и сл., како и вработување на населението за техничка реализација</p>							

	<p>на акциите кои се однесуваат на подобрување на земјоделската пракса, промена на системот на наводнување.</p> <p>Но, реализацијата на дел од акциите може да предизвика и негативни влијанија од економски аспект, изразени преку дополнителни финансиски издатоци за земјоделците и сл. Со усвојувањето на националната еколошка мрежа и нејзина имплементација во планските документи може да дојде до промени на националните стратешки документи и промени во начинот на користење на површините и ресурсите, што може да предизвика негативни влијанија од социо - економски аспект.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности, - Анализа на обврските кои потекнуваат од потпишаните национални и меѓународни договори во релевантните секторски политики и нивно усогласување, - Националниот совет за одржлив развој во Владата на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбеди усогласеност на мерките за зачувување на биолошката разновидност со секторските стратешки и планските активности кои ја опфаќаат истата временска рамка за имплементација, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови, - Преиспитување на субвенциите и концесиите за искористување на природните ресурси кои значително би ги нарушиле вредностите на биолошката разновидниот и екосистемските услуги; - Едукација на различните групи корисници; - Доделување субвенции или олеснителни давачки со цел поттикнување и примена на модерни практики во управувањето со земјоделството, шумарството. 							
Национални цели	<p>Национална цел 11</p> <p>„Да се зголеми површината на заштитени подрачја до 15% и да се обезбеди нивно функционално поврзување како еколошка мрежа, и да се воспостави ефективно управување со заштитените подрачја во соработка со локалните заедници“</p>							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+/-	+	+	+	+	+	+	+	+

<p>Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти</p>	<p>За исполнување на оваа цел во НСБРАП предвидени се акции кои вклучуваат: развивање на системот на заштитени подрачја, идентификација на Посебни подрачја за зачувување (ППЗ) и Посебни заштитени подрачја (ПЗП) во рамки на процесот за воспоставување на Натура 2000, номинирање и назначување на нови меѓународни заштитени подрачја, воспоставување ефективно управување со заштитените подрачја, следење на состојбата на зачуваност на приоритетните видови и живеалиштата надвор од системот на заштитени подрачја идентификувани во рамките на Значајните подрачја за птици, Значајните растителни подрачја и Значајните подрачја за пеперутки.</p> <p>Со реализација на овие акции ќе се постигне зголемување на површината на заштитените подрачја во РМ до 15% и ќе се постигне целосна заштита на биолошката разновидност, вредна за зачувување на национално и меѓународно ниво.</p> <p>Зголемувањето на површините под заштита ќе допринесат не само за заштита на биолошката разновидност и подобрување на екосистемските услуги, туку ќе допринесат и за подобрување на состојбите во останатите медиуми и области во животната средина и здравјето на населението, бидејќи заштитата и управувањето со овие подрачја ќе наметне нов начин на користење на земјиштето, контрола на постојните загадувачи и забрана за вршење дејности кои може негативно да влијаат врз биолошката разновидност и да го променат статусот на заштита.</p> <p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во делот на изработка на плански документи, законска легислатива, субјекти за управување со подрачјата, обуки за подигнување на јавната свест и сл.</p> <p>Но, разгледувано од друг аспект реализацијата на оваа цел ќе допринесе за намалување или избегнување на одредени локации за градба или искористување на расположливите природни ресурси карактеристични за подрачјата, кои ќе бидат под режим на заштита, што ќе резултира со негативни влијанија од социо-економски аспект.</p> <p>Прогласувањето на нови заштитени подрачја ќе наметнат промени во правната рамка, ревизија и измени на националните и локалните плански документи, во кои треба да се вградат содржините и начинот на користење на новите заштитени подрачја и да се предвиди идниот економски развој на локално и национално ниво, односно користењето на земјиштето и ресурсите да се врши во согласност со плановите за управување со заштитените подрачја. Голем дел од подрачјата кои располагаат со богата биолошка разновидност вредна за заштита, располагаат и со воден потенцијал, минерални сировини и сл. кои се од голем интерес на државата за социо-економски развој. Имплементацијата на оваа цел особено може да го засегне економски развој на државата.</p> <p>Исто така реализацијата на оваа цел може да го засегне и локалното население, заради можно зафаќање на приватен имот, промена на тековните животни навики, економски губитоци за заедницата предизвикани од имплементација на активностите и сл.</p>
<p>Мерки за намалување на влијанијата</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности, - Детална анализа на обврските кои потекнуваат од националното законодавство и законодавството на ЕУ, глобалните обврски односно обврските кои потекнуваат од потпишаните меѓународни договори за заштита на биолошката разновидност и нивна имплементација, - Националниот комитет за биолошка разновидност, Националниот совет за одржлив развој во Владата на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбедат усогласеност на мерките за зачувување на биолошката разновидност со секторските стратешки и планските активности кои ја опфаќаат истата временска рамка за имплементација, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови, - Широка меѓусекторска соработка, дискусија и усогласување на правната рамка и стратешките определби со секторите, - Преиспитување на предвидените концесии и други форми на доделување земјиште или ресурс за користење во подрачја кои се или се предвидуваат да бидат под режим на заштита, како и опсежна анализа на природните вредности на просторот, очекуваните

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	придобивки и можните ризици, - Во постапката на доделување концесии за користење на земјиштето или ресурсите, задолжително да се избегнуваат локации кои се под режим на заштита или се во предлог фаза за заштита.							
Национални цели	Национална цел 12 „Да се одреди степенот на засегнатост на дивите видови, да се спречи намалувањето на популациите и исчезнувањето на засегнатите видови и да се подобри и одржи статус на заштита, особено на видовите чии популации се во опаѓање“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	0	+	0	0	0	0	0	0
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел се поврзани со изработка на црвени листи и црвени книги, ревидирање на Листите за строго заштитени и заштитени диви видови, дополнување на законската регулатива со обврска за изработка на акциски планови за клучни видови и живеалишта, инвазивни видови и др., изработка и спроведување на акциски планови за зачувување на засегнати видови идентификувани во црвените листи, проценка на статусот и изработка на мерки за зачувување за видовите од Анекс V од Директивата за живеалишта, спроведување активности за реинтродукција на исчезнати автохтони видови, спроведување <i>Ex-situ</i> заштита на автохтони диви видови. Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во делот на истражувања и изработка на документи, законска легислатива, имплементација на конкретни активности на реинтродукција на автохтони видови, мерките за заштита, изградба на прифатилиште за повредени/ болни диви видови животни и сл.							
Мерки за намалување на влијанијата	- Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности, - На ниво на проектна документација да се преземат мерки за заштита на медиумите и областите од животната средина.							
Национални цели	Национална цел 13 „Да се подобри in-situ и ex-situ заштита на генетските ресурси на автохтоните култивирани растенија и домашни животни“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	0	0	0	0	0	0
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел се поврзани со активности за унапредување на ex situ заштитата на автохтоните видови и сорти земјоделски култури, воспоставување на систем за <i>on-farm</i> и <i>on-garden (in-situ)</i> конзервација на земјоделски култури и склучување договори со заинтересирани земјоделци, оформување каталози и семенски изложбени колекции од автохтони земјоделски култури во подрачните единици на МЗШВ, за полесна дистрибуција и ширење на одредени автохтони сорти, како и унапредување на ex situ заштитата на автохтоните видови домашни животни (пропишани во Програмата за заштита на биолошката разновидност во сточарството и други							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

	мерки). Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во делот на собирање податоци, инвентаризација, изработка на документација и сл. и подобрување на здравјето на населението преку заштита на земјоделски видови и сорти.							
Мерки за намалување на влијанијата	- Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности.							
Национални цели	Национална цел 14 „Да се воспостави мониторинг на биолошката разновидност и природните процеси“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	0	+	0	0	0	0	0	0
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел се поврзани со активности за донесување подзаконски акти за воспоставување мониторинг, проценка и унапредување на капацитетите (индивидуални, институционални, технички итн.) за спроведување мониторинг, воспоставување мониторинг систем на биолошката разновидност во Македонија, развој на национални индикатори за биолошката разновидност, поддршка за реструктурирањето на постоечкиот мониторинг на водните екосистеми во согласност со Рамковната директива за води, воспоставување на единствена база на податоци од сите видови мониторинг што се спроведуваат во Македонија. Овие активности ќе допринесат за следење на состојбата со биолошката разновидност и навремено преземање мерки за намалување на заканите. Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во делот на изработка на документација, воспоставување мониторинг систем, обработка на податоци и сл.							
Мерки за намалување на влијанијата	- Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности, - Зајакнување на институционалните и техничките капацитети за ефикасно воспоставување на мониторинг на биолошката разновидност, - Зајакнување на институционалните капацитети на централно и локално ниво за воспоставување единствена база на податоци, управување со податоци и известување.							
Национални цели	Национална цел 15 „Да се унапреди заштитата на видовите и екосистемите во прекуграничен контекст преку преземање заеднички мерки/акции“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

<p>Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти</p>	<p>Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел се поврзани со изработка на национални акциони планови за видови кои произлегуваат од обврски од меѓународни договори (пр. птици и лилјаци според Бонска конвенција), изработка на национални акциски планови за заштита на видови кои произлегуваат како обврска од постојни регионални или европски иницијативи или планови (мршојадци, рис, иницијатива за заштита на крупни ѕверови во Европа, итн.), спроведување на обврските поврзани со управувањето на прекуграничниот парк Преспа, вклучително и акциските планови за планински чај, преспанска мрена, преспанска пастрмка, шуми од фоја, појаси на трска, кафеава мечка и пештери и лилјаци, изработка на план за управување со прекуграничниот биосферен резерват Охрид-Преспа, спроведување мерки за заштита на биолошката разновидност во рамки на Европскиот зелен појас, потпишување билатерални договори за прекугранично управување со водите, назначување прекугранични заштитени подрачја за кои постојат меѓународни иницијативи и зајакнување на соработката и размена на информации/искуства со земјите од Западен Балкан заради ефикасна заштита и одржливо користење на биолошката разновидност.</p> <p>Реализацијата на овие активности ќе придонесе за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, а исто така ќе допринесе за позитивни влијанија во заштитата на медиумите и областите од животната средина, здравјето на населението и социо-економски придобивки.</p> <p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во делот на изработка на документација, планови, реализација на активности од акционите планови и сл.</p>							
<p>Мерки за намалување на влијанијата</p>	<p>- Воспоставување на ефективна институционална и техничка поставеност на централно и локално ниво за имплементација на предвидените активности.</p>							
<p>Национални цели</p>	<p>Национална цел 16 „Да се подобри состојбата со значајните екосистеми, од аспект на обезбедување основни екосистемски услуги“</p>							
<p>Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти</p>								
<p>Население</p>	<p>Здравје на население</p>	<p>Биолошка разновидност</p>	<p>Вода</p>	<p>Почва</p>	<p>Воздух</p>	<p>Климатски промени</p>	<p>Материјални добра</p>	<p>Културно наследство</p>
<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>	<p>+</p>
<p>Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти</p>	<p>Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел се поврзани со активности за спроведување активности насочени за идентификација и картирање на екосистемите и процена на нивниот статус, идентификација на значајните екосистемски услуги на национално ниво и нивно картирање, односно картирање на побарувачката за одделни екосистемски услуги, изготвување на планови и програми за ревитализација на клучните екосистеми во државата, идентификација на приоритетите за обновување на функциите на деградираните екосистеми односно нивниот капацитет да обезбедуваат услуги за луѓето.</p> <p>Реализацијата на овие акции на ниво на конкретни проектни активности ќе допринесе за подобрување и одржување на екосистемските услуги, што ќе резултира со позитивни влијанија врз животната средина, како и со социо-економски придобивки.</p> <p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување и подобрување на социјалниот статус.</p>							
<p>Мерки за намалување на</p>	<p>- Воспоставување на ефективна институционална и техничка поставеност на централно и локално ниво за имплементација на предвидените активности.</p>							

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

влијанијата								
Национални цели	Национална цел 17 „Да се вградат барањата на Протоколот од Нагоја за пристап до генетските ресурси во националното законодавство до 2018 година“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	0	+	0	0	0	0	0	0
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел вклучуваат активности се спроведување анализа на законодавството и потребни измени и дополнувања заради усогласување со Протоколот, анализа на придобивките, потребните капацитети и обврските од Протоколот, подигнување на јавната свест и едукација за спроведување на Протоколот. Реализацијата на овие акции ќе допринесе за отворање можности за вработување во делот на подготовка на законската рамка, изработка на документација, активности за подигнување на јавната свест и сл.							
Мерки за намалување на влијанијата	- Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности.							

Стратешка цел Г Да се подобри знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност								
Национални цели	Национална цел 18 „Да се поттикне и финансиски да се поддржи истражувањето на компонентите на биолошката разновидност, да се воспостави и дополнува база на податоци на национално ниво, заради споделување и подобро искористување на информациите за биолошката разновидност“							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел вклучуваат активности за поттикнување устручување на кадри поврзани со проучувањето и заштитата на биолошката разновидности обезбедување нивно соодветно вклучување во сите нивоа на државна администрација и научни и образовни институции, воспоставување и одржување на механизам за размена на информации за биолошка разновидност (СНМ), ажурирање и одржување на националниот информативен систем со база на податоци за биолошка разновидност и надградба за вклучување на податоците од мониторинзите, изготвување национални регистри на природно наследство и катастар на заштитени подрачја, согласно закон, давање приорет на истражувањата, финансирање и спроведување проекти за научни истражувања од областа на биолошката разновидност.							

	<p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за едукација на млад кадар кој ќе може на соодветен начин да допринесе за имплементација на мерките за заштита на биолошката разновидност во научно образовните и административните институции, што ќе резултира со отворање можности за вработување и подобрување на социјалниот статус на младиот кадар во државата. Отворањето можности за вработување ќе допринесе за задржување на младиот едуциран кадар во државата и намалување на трендот на миграција.</p> <p>Ажурирањето и одржувањето на националниот информативен систем за биолошка разновидност и воспоставување на регистар на природно наследство и катастар на заштитени подрачја ќе допринесе за поголема информираност за состојбите и трендовите со биолошката разновидност и нивно вградување во секторските политики на државата, што индиректно ќе допринесе за подобрување на состојбите и областите во медиумите од животната средина и здравјето на населението.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Воспоставување на ефективна институционална и техничка поставеност на централно и локално ниво за имплементација на предвидените активности. 							
Национални цели	<p>Национална цел 19 „Да се зачува и промовира традиционалното знаење, иновации и практики за заштита и одржливо користење на природните ресурси“</p>							
Оцена на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти								
Население	Здравје на население	Биолошка разновидност	Вода	Почва	Воздух	Климатски промени	Материјални добра	Културно наследство
+	+	+	+	+	+	+	+	+
Опис на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти	<p>Акциите во НСБРАП за исполнување на оваа цел вклучуваат поттикнување истражување и документирање најдобри практики за традиционално користење на биолошката разновидност, промовирање и субвенционирање на традиционалното користење на биолошката разновидност.</p> <p>Реализацијата на овие акции ќе допринесе за директна заштита на биолошката разновидност преку создавање база на податоци за традиционалното знаење за биолошката разновидност и практики за зачувување на биолошката разновидност, развивање шеми за традиционалниот начин на одгледување земјоделски култури и добиток, како и можности за субвенционирање на истите. Покрај заштитата на биолошката разновидност, овие акции ќе допринесат и за индиректно подобрување на медиумите и областите од животната средина и здравјето на населението. Исто така реализацијата акциите ќе отвори можности за работно ангажирање на едуциран кадар кој ќе врши едукација на засегнатите страни за придобивките од традиционалното користење на биолошката разновидност, ќе врши истражувања и ќе ги документира наодите од истите. Воведувањето субвенции за традиционално користење на биолошката разновидност ќе допринесе населението да покаже поголем интерес за занимавање со оваа дејност и на овој начин да ја обезбеди својата егзистенција.</p>							
Мерки за намалување на влијанијата	<ul style="list-style-type: none"> - Воспоставување на ефективна институционална и техничка поставеност на централно и локално ниво за имплементација на предвидените активности. 							

ПЛАН ЗА МОНИТОРИНГ ВРЗ ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА НА СТРАТЕГИЈАТА ОД АСПЕКТ НА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Стратегиската оцена на животната средина вклучува мониторинг над реализација на планскиот документ, Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план и сите значителни идентификувани позитивни и негативни влијанија, кои би настанале од реализација на акциите за заштита на биолошката разновидност предвидени во акцискиот план.

Планот за мониторинг на животната средина дава можност за систематско набљудување, испитување и оценување на состојбите во медиумите и областите од животната средина и социоекономските аспекти.

Планот овозможува воспоставување на интерактивна врска помеѓу сите вклучени страни и претставува основа за надлежните институции, да го контролираат процесот на спроведување на законската регулатива и да донесуваат правилни одлуки. Основните придобивки од мониторингот над имплементација на Планот се:

- Потврдување дека договорените услови при одобрувањето на Стратегијата се соодветно спроведени;
- Обезбедување податоци за понатамошно следење на состојбите во животната средина;
- Обезбедување поголем увид во промените на животната средина на одредени локации;
- Потврдување дека влијанијата се во рамките на предвидените или дозволените гранични вредности;
- Следење на состојбата во животната средина со цел навремено согледување на непредвидените влијанија од имплементацијата на Стратегијата и управување со истите;
- Потврдување дека со примена на мерките за ублажување се зголемуваат придобивките во однос на заштитата на животната средина;
- Утврдување кои активности треба да бидат преземени за редуцирање на влијанијата врз животната средина.

Со цел да се изврши мониторинг на ефективноста на Стратегијата, потребно е следење на поставените индикатори и нивниот развој, при што треба да се земат предвид и податоците за тековната состојба на животната средина.

Со следењето на состојбата на животната средина ќе се потврди оправданоста и примената на предложените мерки за ублажување и нивната функционалност, што претставува голема придобивка во однос на заштитата на животната средина.

Следењето на состојбата на медиумите, во конструктивната фаза, ќе се реализира низ спроведување на посебните проектни активности, со дефинирани параметри за следење на секој медиум и со дефинирана фреквенција за секоја проектна активност, поединечно.

Имплементацијата на Стратегијата, примената на предложените мерки за ублажување на влијанија и нивната функционалност, оправданоста на целите на Стратегијата и на стратегиската оцена на животната средина ќе се потврдат преку следење на следните индикатори:

Табела 12 План за мониторинг

Цели	Мониторинг	СОЖС индикатори	Извори на верификација
Заштита и унапредување на биолошката разновидност	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на усогласувањето на целите за заштита на биолошката разновидност со целите на другите секторски стратегии, - Следење на процесот на усогласување на законската регулатива со барањата од Нагоја Протоколот, - Следење на мерките за подигнување на јавната свест и едукација на населението за значењето на биолошката разновидност и екосистемските услуги, како и за јакнење на капацитети на различни нивоа, - Следење на заштитата на значајни видови и живеалишта, - Следење на истражувањата на биолошката разновидност и нивото на знаење, - Следење на воспоставувањето бази на податоци и механизам за размена на податоци, - Следење на проширувањето на мрежата на заштитени подрачја (национални и меѓународни), нејзиното поврзување со еколошки коридори и ефикасноста на управувањето, - Следење на имплементација на плановите за контрола и превенција на ширењето на инвазивните алохтони видови, - Следење на in situ и ex situ заштитата на генетските ресурси на автохтоните култивирани растенија и домашни животни, - Следење на развојот на законските и 	<ul style="list-style-type: none"> - Тренд на меѓусекторска соработка за заштита на биолошката разновидност, - Процент на ревидирана законска регулатива во согласност со барањата од Нагоја Протоколот, - Подобрено ниво на јавна свест и пристап на населението и на приватниот сектор кои ги користат биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Трендови во интегрирање на вредностите на биолошката разновидност и екосистемските услуги во секторските и развојните политики на државата, - Индекс на засегнатост на видови, - Тренд на мрежата на заштитени подрачја (број и површина на ЗП), - Тренд на состојбата со блатните/водните живеалишта - Трендови во заштитата на видовите и екосистемите на прекугранично ниво, Изградени објекти за ex-situ заштита на ретки видови, - Број на планови за контрола и превенција на ширењето на инвазивните алохтони видови (вклучување во политики), - Број на изработени планови за управување со заштитени подрачја, - Трендови во управувањето на шумите, - Тренд на имплементација на мерките за адаптација кон климатските промени. 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за животна средина и просторно планирање; - Национален комитет за биолошка разновидност;¹⁰ - Национален совет за одржлив развој во РМ; - Единици на локална самоуправа; - Биро за регионален развој; - УХМР.

¹⁰ Сите релевантни институции и организации (министерства, научни институции, субјекти за управување со заштитени подрачја, невладини организации и др.) се предвидува да бидат вклучени во Националниот Комитет за биолошка разновидност

Цели	Мониторинг	СОЖС индикатори	Извори на верификација
	<p>институционалните решенија и воспоставувањето на одредени регулативи или процедури,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Следење на вградувањето на прашањата за биолошката разновидност во различните секторски политики, - Следење на спроведувањето на процедурите за ОВЖС и СОЖС, - Следење на практиките за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството и нивниот придонес за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, - Следење на процесите на подготовка на планови за управувањето со речните сливови, - Следење на примената на мерките за адаптација кон климатските промени. 	<ul style="list-style-type: none"> - Трендови на генетската разновидност на одгледувани растенија и домашни животни, - Тренд на површините со земјоделски и шумски екосистеми кои што одржливо се управуваат, - Трендови на популациите на видовите зависни од екосистемите што се под закана на климатските промени, - Воспоставен мониторинг врз биолошката разновидност. 	
<p>Унапредување на животните услови на населението</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на мерките за подигнување на јавната свест и едукација на населението за значењето на биолошката разновидност и екосистемските услуги и превремените чекори за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност, - Следење на практиките за управување во шумарството, земјоделството, ловството и рибарството и нивниот придонес за зачувување на биолошката разновидност и одржување на екосистемските услуги, - Следење на состојбата на значајните екосистеми, од аспект на обезбедување основни екосистемски услуги, 	<ul style="list-style-type: none"> - Ниво на јавна свест и ставови на населението за биолошката разновидност и екосистемските услуги, - Тренд на издвоени средства за научни истражувања во областа на биолошката разновидност, - Тренд на општествено одговорни компании; - Тренд на површините со земјоделски и шумски екосистеми кои што одржливо се управуваат, - Тренд на загадување во медиумите од животната средина, - Број на изработени планови за одржливо 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за животна средина и просторно планирање; - Национален комитет за биолошка разновидност; - Национален совет за одржлив развој во РМ; - Единици на локална самоуправа; - Министерство за труд и социјална политика; - Министерство за здравство; - Центри за социјална работа; - Агенција за вработување на РМ; - Центар за управување со кризи;

Цели	Мониторинг	СОЖС индикатори	Извори на верификација
	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на искористувањето на потенцијалите на природните ресурси во насока на одржлив развој и намалување на сиромаштијата, - Следење на имплементацијата на средствата за рурален развој кои водат кон намалување на напуштањето на традиционалните практики (напуштање на косење, деградација на руралниот предел) во ридско-планинските подрачја, - Следење на институционалните капацитети за имплементација на мерките, - Следење на состојбата на медиумите во животната средина; - Следење на здравствената состојба на населението; - Следење на демографската состојба; - Следење на не/-вработеноста; - Следење на буџетот и приходите на локално и национално ниво. 	<p>користење на природните ресурси,</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тренд на зајакнати институционални капацитети на централно и локално ниво, - Број на повторно заживевани села, - Трендови во практикување на традиционалните занимања на локалното население, - Трендови на финансиска и економска поддршка за одржување на традиционалните практики, - Стапка на вработување и приходи кои се постигнуваат со искористување на екосистемските услуги. 	<ul style="list-style-type: none"> - Биро за регионален развој; - Јавни комунални претпријатија; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл.
<p>Подобрување на квалитетот на воздухот и намалување на стакленичките гасови</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на практиките за управување во шумарството и земјоделството, - Следење на имплементацијата на мерките за подобрување на состојбата во медиумите од животната средина; - Следење на медиумите од животната средина и нивното влијание врз биолошката разновидност, екосистемите и екосистемски услуги; - Следење на интегрирањето на мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени и борба против 	<ul style="list-style-type: none"> - Трендови на применети добри практики во земјоделството и шумарството, - Трендови на изградба на санитарни депонии, во согласност со барањата на националното законодавство и ревитализација на постојните депонии, - Тренд на шумски пожари, - Број на одржани предавања за едукација на локалното население за штетните последици од намерно палење на стрништа и шуми, - Трендови на емисии на загадувачки 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за животна средина и просторно планирање; - Национален комитет за биолошка разновидност; - Национален совет за одржлив развој во РМ; - Единици на локална самоуправа; - Министерство за здравство; - Центар за управување со кризи; - УХМР; - Биро за регионален развој;

Цели	Мониторинг	СОЖС индикатори	Извори на верификација
	опустинувањето.	материи во воздухот релевантни за биолошката разновидност, - Тренд на производство на енергија од обновливи извори кои се најмалку штетни за биолошката разновидност, - Трендови на популациите на видовите зависни од екосистемите што се под закана на климатските промени.	- Јавни комунални претпријатија; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл.
Заштита и подобрување на квалитетот на водата и почвите	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на практиките за управување во шумарството и земјоделството; - Следење на медиумите од животната средина и нивното влијание врз биолошката разновидност, екосистемите и екосистемски услуги; - Следење на изработката и имплементацијата на плановите за управување со речните сливови; - Следење на системите за третман на водите; - Следење на состојбата на водните екосистеми; - Следење на имплементацијата на плановите за затворање на депонии од речните сливови; - Следење на изработката и имплементацијата на плановите за одржливо производство и одржлива потрошувачка на природните ресурси; - Следење на интегрирањето на мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени и борба против опустинувањето. 	<ul style="list-style-type: none"> - Трендови на применети добри практики во земјоделството, шумарството и користењето на вода, - Број на отстранети и ревитализирани депонии од речните сливови и текови или од крајбрежните појаси, - Број на поставени системи за пречистување води, - Број на изработени планови за управување со речните сливови до 2019 година, - Ревидирана методологија и нови принципи за утврдување биолошкиот минимум во водотеците. 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за животна средина и просторно планирање; - Национален комитет за биолошка разновидност; - Национален совет за одржлив развој во РМ; - Единици на локална самоуправа; - Министерство за здравство; - УХМР; - Јавни комунални претпријатија; - Центар за управување со кризи; - Единици на локална самоуправа; - Биро за регионален развој; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл.

Цели	Мониторинг	СОЖС индикатори	Извори на верификација
Заштита на материјалните добра	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на изработката и имплементацијата на плановите за управување со речните сливови; - Следење на системите за водоснабдување и третман на водите; - Следење на имплементацијата на плановите за затворање на депонии од речните сливови; - Следење на изработката и имплементацијата на плановите за одржливо производство и одржлива потрошувачка на природните ресурси. 	<ul style="list-style-type: none"> - Број на ревитализирани депонии, - Број на поставени системи за водоснабдување и пречистување на отпадни води, - Тренд на одржливо искористување на природните ресурси, 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за животна средина и просторно планирање; - Национален комитет за биолошка разновидност; - Биро за регионален развој; - Единици на локална самоуправа; - Јавни комунални претпријатија; - УХМР; - Извештаи, проектни/плански документи, дозволи, одобренија, мислења и сл.
Заштита на културните добра	<ul style="list-style-type: none"> - Следење на номинирање и прогласување на нови меѓународни заштитени подрачја (УНЕСКО подрачја). - Следење на интегрирањето на мерките за адаптација и ублажување на ефектите од климатските промени 	<ul style="list-style-type: none"> - Број на археолошки наоѓалишта или други културни локалитети вклучени во заштитените подрачја и под друг вид заштита според меѓународни иницијативи, -Тренд на имплементација на мерки за ублажување на климатските промени. 	<ul style="list-style-type: none"> - Министерство за животна средина и просторно планирање; - Национален комитет за биолошка разновидност; - Музеи и конзерваторски институции; - Национален комитет за програмата на УНЕСКО „Човек и биосфера“; - Комисија за УНЕСКО.

ЗАКЛУЧОЦИ И ПРЕПОРАКИ

Заклучоци:

- Република Македонија е потписничка на Конвенцијата за биолошка разновидност и истата ја ратификуваше во декември 1997 година, а со тоа се обврза и заложи да ги спроведе преземените обврски.
- Во согласност со член 6 од Законот за ратификација на Конвенцијата за биолошка разновидност, сите земји потписнички имаат обврска да изработат национални стратегии, а во согласност со член 26 редовно да испраќаат национални извештаи во кои ќе се содржат информации за мерките кои се преземени за спроведување на Конвенцијата и нивната ефективност.
- Во 2004 година е донесена Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план на Република Македонија. Акцискиот план беше со важност до 2008 година. Во 2009 година беше изработен извештај за спроведување на акцискиот план за периодот јуни 2004 - јули 2009 година. Владата на Република Македонија го разгледа извештајот како материјал за информирање. Бидејќи периодот за имплементација на акцискиот план е поминат и врз основа на ревизијата и анализата на спроведувањето на активностите од првиот акциски план за биолошка разновидност, како и проценка на состојбата со биолошката разновидност (за периодот 2003-2013 година) се изработи втора Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план за период до 2020 година, со визија до 2050 година.
- Обврската за ревизија на НСБРАП произлегува и од донесениот Глобален стратешки план за биолошка разновидност (2011-2020), од страна на Конвенцијата за биолошка разновидност, според кој сите земји членки треба да ги усогласат своите национални стратегии, во согласност со поставените цели од Аичи за биолошка разновидност.
- Република Македонија располага со богата биолошка разновидност која поседува интристичка вредност (внатрешна или вредност сама по себе) и поддржува екосистеми кои се значајни за економското, општественото и културно живеење.
- Политиките и програмите, кои се однесуваат на други сектори од општественото живеење, со цел да се подобри благосостојбата на граѓаните, често пати не успеваат да ги препознаат вредностите на биолошката разновидност. Имплементацијата на политиките и програмите кои резултираат со промени во користење на земјиштето или развој на физичка инфраструктура, допринесуваат за нанесување штети на биолошката разновидност и нарушување на состојбата на екосистемите од кои зависи благосостојбата на населението. Идентификувани се 13 главни сектори/области кои влијаат врз состојбата на биолошката разновидност.
- Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план е релевантна за спроведување на меѓународните договори од областа на заштита на природата кои даваат значителен придонес за одржливо управување и користење на биолошката разновидност.
- Ревизијата на првиот акциски план покажа дека за постигнување на главната цел и општите цели во првиот акциски план за биолошка разновидност предвидени се 217 акции, групирани во 11 стратешки определби. Врз основа на спроведената анализа реализирани се само 64 акции (29%), делумно реализирани 56 (26%), а нереализирани се 44% или 96 акции.
- Од извршената анализа е утврдено дека главни пречки за реализација на првиот акциски план за биолошка разновидност се: недостаток на финансиски средства за заштита на природата; недостаток на капацитети во МЖСПП и други институции, кои се насочени во зачувување на биолошката разновидност; некомплетна законска регулатива, дел од предвидените подзаконските акти со Законот за заштита на природата не се изработени и донесени; непостоење на посебна стручна институција на национално ниво за заштита на природа; недостиг на податоци за состојбата со

биолошката разновидност (не е воспоставен систем за мониторинг на биолошката разновидност); националниот информативен систем за биолошка разновидност не е оперативен; недоволен капацитет на локално ниво (особено општините кои се номинирани како субјекти за управување со заштитени подрачја) за спроведување активности за заштита на природата; недоволно човечки капацитети кај субјектите задолжени за управување со заштитените подрачја за спроведување на мерки и активности за заштита; недоволна меѓуинституционална соработка во однос на користење на природните ресурси; неусогласени законски решенија, непочитување на законската регулатива (криволов, нелегален риболов, нелегална сеча, итн.); бавни и сложени процедури за спроведување на процесот на повторно прогласување на постојните заштитени подрачја и прогласување на нови заштитени подрачја изработените документи/планови не се донесени.

- Врз основа за состојбата со биолошката разновидност, утврдените закани и причини за нереализација на целите и активностите од првиот акциски план, подготвен е нов акциски план за биолошка разновидност. Акцискиот план содржи специфични акции поврзани со зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност кои треба да се реализираат заради постигнување на поставените национални цели. Тој ќе послужи како рамка и насока за сите активности кои Република Македонија треба да ги преземе за зачувување на биолошката разновидност до 2020 година, а со тоа да придонесе кон постигнување на глобалните цели за биолошка разновидност (Целите од Аичи).
- Во Акцискиот план за биолошка разновидност се предвидени акции кои се однесуваат на: подигнување на јавната свест и едукација за значењето на биолошката разновидност и екосистемските услуги, како и јакнење капацитети на различни нивоа, заштита на одредени значајни видови и живеалишта, спроведување истражувања на биолошката разновидност и зголемување на знаењето, воспоставување бази на податоци и механизам за размена на податоци (СНМ), проширување на мрежата на заштитени подрачја (национални и меѓународни), нејзино поврзување со еколошки коридори, и подобрување на ефикасноста на управувањето, развивање и дополнување соодветни законски и институционални решенија, воспоставување на одредени регулативи или процедури, користење различни приоди и алатки заради ефикасна заштита на биолошката разновидност, како што се ОВЖС и СОЖС, вградување на прашањата за биолошката разновидност во различните секторски политики.
- Секоја акција од акцискиот план вклучува податоци за нејзината поврзаност со други акции, приоритет, одговорна институција за спроведување, период на имплементација, предлог индикатор(и) за следење на прогресот во нејзиното постигнување.

Препораки:

- Детална анализа на законските обврски, како и обврските кои потекнуваат од потпишаните национални и меѓународни договори во сите секторски политики и нивно усогласување.
- Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности.
- Националниот Комитет за биолошка разновидност и Националниот совет за одржлив развој на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбедат усогласеност на мерките за заштита на биолошката разновидност предложени во Стратегијата со секторските стратешки и плански активности кои ја опфаќаат истата временска рамка, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови.
- Да се обезбеди широка меѓусекторска соработка, дискусија и усогласување на текстови на плански документи, кои опфаќаат повеќе сектори.

- Обезбедување институционална поддршка за спроведување на мерките од Стратегијата на хоризонтално и вертикално ниво, преку изградба на адекватна административна структура и воспоставување систем за контрола над спроведувањето на мерките во ресорните институции, јавни претпријатија и приватниот сектор.
- Подигнување на јавната свест за вредноста на биолошката разновидност и за учество на јавноста во донесување одлуки во областа на животната средина.
- Подготовка на сеопфатна анализа за вредноста на екосистемските услуги на национално ниво.
- Финансиска анализа за придобивките и загубите од вградување на мерките за заштита на биолошката разновидност во сите сектори кои најмногу допринесуваат за состојбата со биолошката разновидност.
- Усогласување на одредбите во Законот за заштита на животна средина, кои се однесуваат на постапките за СОЖС и ОВЖС со барањата на Законот за заштита на природата, особено во однос на простори кои се дел од Емералд подрачјата и идни Натура 2000.
- Измени и дополнувања на Законот за заштита на природата и изготвување на подзаконски акти, заради понатамошно транспонирање на одредбите од ЕУ Директивата за зачувување на живеалиштата и дивата флора и фауна и ЕУ Директивата за зачувување на дивите птици.
- Преиспитување на субвенциите и издадените концесии за искористување на природните ресурси кои значително би ги нарушиле вредностите на биолошката разновидниот и екосистемските услуги.
- Едукација на населението и приватниот сектор за искористување на алтернативни практики, методи и стопански дејности со кои ќе се постигнат социо-економски придобивки.
- Воспоставување на финансиски модели и алатки за финансирање на акциите за постигнување на целите за заштита на биолошката разновидност.
- Приоритетизацијата на буџетските и донаторски финансиски текови да го вклучуваат и индикаторот за тоа дали предвидената акција придонесува за зачувување на биолошката разновидност.
- Воспоставување ставка во Буџетот на РМ за заштита на биолошката разновидност.
- Воведување даночни и царински олеснувања во насока на заштита на биолошката разновидност.
- Воведување даночни олеснувања и субвенции за услуги и производи од заштитени подрачја.
- Доделување субвенции или олеснителни давачки со цел поттикнување и примена на модерни практики во управувањето со земјоделството и шумарството.
- Воспоставување капацитети и механизми за одржливо управување со шумите.
- Идентификација на шумите богати со биолошка разновидност, спроведување инвентаризација и сертификација на шумите.
- Поттикнување на практиката за одржливо стопанисување на шумите, водите и земјиштето.
- Комплетирање на плановите за управување со отпадот на регионално и локално ниво и нивна имплементација.
- Комплетирање на плановите за управување на сливни подрачја и нивна имплементација.
- Зајакнување на институционалните капацитети на централно и локално ниво за воспоставување мониторинг на биолошката разновидност, единствена база на податоци, управување со податоци и известување.

- Доусогласување на податоците на НСБРАП со податоци со кои располага Министерството за животна средина и просторно планирање-Сектор природа.

НЕТЕХНИЧКО РЕЗИМЕ

Вовед

Република Македонија е потписничка на Конвенцијата за биолошка разновидност и истата ја ратификуваше во декември 1997 година, а со тоа се обврза и заложи да ги спроведе преземените обврски.

Во согласност со член 6 од Законот за ратификација на Конвенцијата за биолошка разновидност, сите земји потписнички имаат обврска да изработат национални стратегии, а во согласност со член 26 редовно да испраќаат национални извештаи во кои ќе се содржат

информации за мерките кои се преземени за спроведување на Конвенцијата и нивната ефективност.

Во 2004 година е донесена Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план на Република Македонија. Акцискиот план беше со важност до 2008 година. Во 2009 година беше изработен извештај за спроведување на акцискиот план за периодот јуни 2004 - јули 2009 година. Владата на Република Македонија го разгледа извештајот како материјал за информирање. Бидејќи периодот за имплементација на акцискиот план е поминат и врз основа на ревизијата и анализата на спроведувањето на активностите од првиот акциски план за биолошка разновидност, како и проценка на состојбата со биолошката разновидност (за периодот 2003-2013 година) се изработи втора Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план за период до 2020 година, со визија до 2050 година.

Обврската за ревизија на НСБРАП произлегува и од донесениот Глобален стратешки план за биолошка разновидност (2011-2020), од страна на Конвенцијата за биолошка разновидност, според кој сите земји членки треба да ги усогласат своите национални стратегии, во согласност со поставените цели од Аичи за биолошка разновидност.

Република Македонија располага со богата биолошка разновидност која поседува интристичка вредност (внатрешна или вредност сама по себе) и поддржува екосистеми кои се значајни за економското, општественото и културно живеење.

Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план е релевантна за спроведување на меѓународните договори од областа на заштита на природата кои даваат значителен придонес за одржливо управување и користење на биолошката разновидност.

Директивата за стратегиска оцена на животната средина (2001/42/ЕС) и Законот за животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13 и 42/14), бараат одредени планови, програми и стратегии, за кои постои веројатност дека би можеле да имаат значително влијание врз животната средина, да бидат предмет на Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС).

Извештајот за Стратегиска оцена на животната средина (СОЖС) се изработува за предложената Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план.

Вовед во стратегиската оцена на животната средина (СОЖС)

Стратегиската оцена на животната средина (СОЖС) е систематски процес во кој се земаат предвид одредени превентивни мерки, кои овозможуваат заштита на животната средина од сите можни аспекти, во процесот на планирање или донесување на одлуки на ниво на „стратегиски акции“ или политики, планови и програми.

Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Целта на СОЖС е да се осигура дека информациите за значајните влијанија врз животната средина од планскиот документ се собрани и се достапни до донесувачите на одлуките, во текот на подготовката на планскиот документ и пред неговото донесување.

Главни цели на СОЖС се:

- Да обезбеди информации за Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план;
- Да ги идентификува, опише и оцени значајните влијанија од имплементација на планскиот документ;
- Да обезбеди ефективна можност на надлежните институции и јавноста во рана фаза да ги дадат своите мислења, сугестии и забелешки во однос на Извештајот за СОЖС и Стратегијата;
- Да се подигне транспарентноста во процесот на донесување на одлуките.

Правна рамка со која се регулира СОЖС постапката

Постапката за спроведување стратегиска оцена на животната средина е дефинирана во **поглавје X од Законот за животната средина** („Службен весник на Република Македонија“ бр. 53/05, 81/05, 24/07, 159/08, 83/09, 48/10, 124/10, 51/11, 123/12, 93/13, 187/13 и 42/14).

Подзаконски акти кои ја регулираат постапката за СОЖС се:

- Уредба за стратегиите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/07 и 45/11);
- Уредба за критериумите врз основа на кои се донесуваат одлуките дали определени плански документи би можеле да имаат значително влијание врз животната средина и здравјето на луѓето („Службен весник на Република Македонија“ бр. 144/07);
- Уредба за содржината на извештајот за стратегиска оцена на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 153/07);
- Уредба за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми од областа на животната средина („Службен весник на Република Македонија“ бр. 147/08 и 45/11);
- Правилник за формата, содржината и образецот на Одлуката за спроведување, односно неспроведување на стратегиска оцена и на формуларите за потребата од спроведување, односно неспроведување на стратегиска оцена („Службен весник на Република Македонија“ бр.122/11).

Интегрирање на постапките за подготовка на планскиот документ и СОЖС

Постапката за СОЖС се спроведува како дел од постапката за подготовка на планскиот документ, што од своја страна овозможува идентификација на можни влијанија врз животната средина уште во раната фаза и имплементација на идентификуваните мерки. Интегрирањето на двата процеси се постигнува преку блиска соработка со договорните органи и одговорните тела за техничка имплементација и мониторинг на Стратегијата во сите фази, преку преглед на литература, разгледување на технички и политички опции, преглед на состојбата во животната средина и оцена на акциите/активностите, утврдување на потребата и обемот на СОЖС, консултации со јавноста и сл.

Определување на потребата и обемот на СОЖС и учество на јавноста

Иако со Уредбата за стратегиите, плановите и програмите, вклучувајќи ги и промените на тие стратегии, планови и програми, за кои задолжително се спроведува постапка за оцена на нивното влијание врз животната средина и врз животот и здравјето на луѓето, не е прецизно дефинирано дека за стратешки документ кој се однесува на управување и заштита на биолошката разновидност треба да се спроведе стратегиска оцена на животната средина, имајќи предвид дека Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план во својата содржина вклучува и обработува повеќе теми од биолошката разновидност како шумарство и рибарство, а исто така вклучува мерки во акцискиот план кои се однесуваат на областите вклучени во оваа Уредба како земјоделство, управување со отпад, управување со водите, туризам, планирање на просторот и користење на земјиштето и сл. и истите ќе придонесат за одржливо управување со биолошката разновидност, се утврди дека за оваа Стратегија е потребно спроведување на постапка за стратегиска оцена на животната средина.

Во согласност со барањата дефинирани со Законот за животната средина и Уредбата за учество на јавноста во текот на изработката на прописи и други акти, како и планови и програми кои се однесуваат на животната средина, фазите на СОЖС за определување на потребата и обемот, изразени преку подготовка на Формуларите и Одлуката за спроведување на постапката за СОЖС и обемот на Извештајот за СОЖС, се изготвени во консултација со засегнатите органи.

Подготвената Одлука за спроведување на постапката за СОЖС, Формуларот и Документот за главните цели на Стратегијата со целите на релевантни национални плански документи беа објавени на веб страната на МЖСПП на 18.12.2014 година и беа јавно достапни за увид во период од 15 дена. Во овој период, не беа поднесени коментари, предлози, ниту жалби на објавената одлука и придружните документи.

Резиме/краток преглед на содржината, главните цели на планскиот документ и врската со другите релевантни планови и програми/плански документи

Краток преглед на содржината на Стратегијата

Првата Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план е изработена 2004 година со важност на акцискиот план до 2008 година. Во 2009 година беше изработен извештај за спроведувањето на акцискиот план за периодот јуни 2004 - јули 2009 година.

Со изминување на периодот за имплементација направена е оцена/ревизија на статусот на имплементација (целосно/делумно реализирана или нереализирана активност) на мерките и акциите од Планот на активности на Првата стратегија за биолошка разновидност, врз основа на што како и врз основа на новите потреби и барања пред кои е исправена Република Македонија, како членка на Конвенцијата за биолошка разновидност, се подготви нова генерација на стратешки документ - Национална стратегија за биолошка разновидност за период до 2020 година, со визија до 2050 година.

Националната стратегија за биолошка разновидност, со акциски план за период до 2020 година, со визија до 2050 содржи: а) вовед, б) основни карактеристики на Македонија, в) состојба со биолошката разновидност, г) загуба на биолошката разновидност, д) екосистемски услуги, е) институционална, правна и финансиска рамка за зачувување на биолошката разновидност, е) правна заштита на биолошката разновидност, ж) истражувања и мониторинг, з) едукација и јавна свест, с) анализа на спроведувањето на првиот акциски план за биолошка разновидност-научени лекции, и) Стратегија и акциски план за за биолошка разновидност.

Анализата на спроведувањето на првиот акциски план за биолошка разновидност (за периодот 2003-2013 година) беше направена како прв чекор во процесот на ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план (НСБРАП), низ кој процес се направи проценка на состојбата со биолошката разновидност.

За постигнување на главната цел и општите цели, дефинирани во првиот акциски план за биолошка разновидност, предвидени се 217 акции, групирани во 11 стратешки определби. Врз основа на спроведената анализа реализирани се само 64 акции (29%), делумно реализирани 56 (26%), а нереализирани се 44% или 96 акции.

Од извршената анализа утврдено е дека главни пречки за реализација на првиот акциски план за биолошка разновидност се:

- Недостаток на финансиски средства за заштита на природата,
- Недостаток на капацитети во МЖСПП и други институции, кои се насочени во зачувување на биолошката разновидност,
- Некомплетна законска регулатива - дел од предвидените подзаконски акти со Законот за заштита на природата не се изработени и донесени,
- Непостоење на посебна стручна институција на национално ниво за заштита на природата,
- Недостиг на податоци за состојбата со биолошката разновидност (не е воспоставен национален систем за мониторинг на биолошката разновидност),
- Националниот информативен систем за биолошка разновидност не е оперативен,
- Недоволен капацитет на локално ниво (особено општините кои се номинирани како субјекти за управување со заштитени подрачја) за спроведување активности за заштита на природата,

- Недоволно човечки капацитети кај субјектите задолжени за управување со заштитените подрачја за спроведување на мерки и активности за заштита,
- Недоволна меѓуинституционална соработка во однос на користење на природните ресурси,
- Неусогласени законски решенија, непочитување на законската регулатива (криволов, нелегален риболов, нелегална сеча, итн.),
- Бавни и сложени процедури за спроведување на процесот на повторно прогласување на постојните заштитени подрачја и прогласување на нови заштитени подрачја и
- Изработените документи/планови не се донесени.

Врз основа на состојбата со биолошката разновидност, утврдените закани и причини за нереализација на целите и активностите од првиот Акциски план за биолошка разновидност, како дел од ревидираната Стратегија за биолошка разновидност, подготвен е нов Акциски план за биолошка разновидност до 2020 година

Акцискиот план содржи специфични акции, поврзани со зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност, кои треба да се реализираат заради постигнување на поставените национални цели. Тој ќе послужи како рамка и насока за сите активности кои Република Македонија треба да ги преземе за зачувување на биолошката разновидност до 2020 година, а со тоа да придонесе кон постигнување на глобалните цели за биолошка разновидност (Целите од Аичи).

Во Акцискиот план за биолошка разновидност се предвидени акции кои се однесуваат на:

- Подигнување на јавната свест и едукација за значењето на биолошката разновидност и екосистемските услуги, како и јакнење капацитети на различни нивоа,
- Заштита на одредени значајни видови и живеалишта,
- Спроведување истражувања на биолошката разновидност и зголемување на знаењето,
- Воспоставување бази на податоци и механизам за размена на податоци (СНМ),
- Проширување на мрежата на заштитени подрачја (национални и меѓународни), нејзино поврзување со еколошки коридори, и подобрување на ефикасноста на управувањето,
- Зајакнување на соработката со земјите во регионот и преземање заеднички активности за зачувување на биолошката разновидност на прекугранично ниво
- Развивање и дополнување соодветни законски и институционални решенија,
- Воспоставување на одредени регулативи или процедури,
- Користење различни приоди и алатки заради ефикасна заштита на биолошката разновидност, како што се ОВЖС и СОЖС,
- Вградување на прашањата за биолошката разновидност во различните секторски политики.

Секоја акција од акцискиот план вклучува податоци за нејзината поврзаност со други акции, приоритет, одговорна институција за спроведување, период на имплементација, предлог индикатор(и) за следење на прогресот во нејзиното постигнување.

Предмет и главни цели на Стратегијата

Главната цел на првата Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план донесена во 2004 година, беше насочена кон „заштита на биолошката разновидност и обезбедување на нејзино одржливо користење заради благосостојба на луѓето, водејќи сметка за уникатните природни вредности и богатата традиција на Република Македонија“, и истата потсетува на долгорочната визија на земјата која е дефинирана во нацрт НСБРАП до 2050 година.

- Визија

Во процесот на ревизија на првата НСБРАП, имајќи ги предвид глобалната визија и визијата на Европската унија за биолошка разновидност, како и националните потреби, преку процес на

вклучување на релевантните засеганти страни е поставена долгорочна визија за состојбата со биолошката разновидност до 2050 година, која гласи:

„Биолошката разновидност, уникатните природни богатства и традиционалните врски на луѓето со природата во Република Македонија се зачувани, вреднувани и обезбедуваат екосистемски услуги кои придонесуваат за благосостојбата на луѓето“.

- Национални цели

За дефинирање на националните цели беше спроведен процес на консултации со релевантните засеганти страни, при што беа разгледани целите од првата НСБРАП, потоа статусот и трендовите на биолошката разновидност и идентификуваните закани врз биолошката разновидност во земјата, како и упатствата на Конвенцијата за биолошка разновидност за спроведување на глобално поставените цели од Аичи. Исто така, беше направена анализа на идентификуваните закани од многу висок и висок приоритет, усогласени со Целите од Аичи. Потоа, беше направено доуредување и групирање на целите во соработка со експертскиот тим и МЖСПП.

Како резултат од тој процес се идентификувани 19 национални цели групирани во 4 стратешки цели:

- (1) надминување на основните причини за загуба на биолошката разновидност, преку нејзино интегрирање во целото општество,
- (2) намалување на директните и индиректните притисоци врз биолошката разновидност,
- (3) подобрување на статусот на биолошката разновидност преку зачувување на екосистемите, видовите и генетската разновидност, заради зголемување на придобивките од биолошката разновидност и екосистемските услуги, и
- (4) подобрување на знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност.

Корелација на целите на планскиот документ со други релевантни планови, програми/плански документи

За потребите на овој документ, анализирани се бројни национални стратегии, планови и програми, односно нивните цели во корелација со целите на НСБРАП и акциите кои ќе придонесат за имплементација на поставените цели. Исто така, во Извештајот за СОЖС даден е преглед на целите на други релевантни национални плански документи, релевантните ЕУ Директивите и обврските кои произлегуваат за Република Македонија од некои меѓународни договори, во корелација со целите и акциите кои ги предвидува НСБРАП.

Релевантни аспекти за моменталната состојба во животната средина

Во ова поглавје во Извештајот е даден приказ на релевантните аспекти на моменталната состојба на животната средина од аспект на демографска состојба, здравје на население, климатски карактеристики и квалитет на воздухот, состојба со климатските промени, состојба со бучавата, водите (хидрологија, квалитет на водите, управување со водните ресурси), почвата и користење на земјиштето, биолошка разновидност, природно и културно наследство, состојба со материјалните добра (управување со отпад, водоснабдување, управување со отпадни води, снабдување со енергија).

Карактеристики на животната средина во подрачјата кои би биле значително засегнати и состојба без имплементација на Стратегијата

Во ова поглавје во Извештајот е даден приказ на состојбите, трендовите и заканиите врз биолошката разновидност, населението и здравјето на населението, воздухот, климатските промени, води, почви, културно наследство како и состојба без имплементација на Стратегијата.

Идентификувани се 13 главни сектори/области кои влијаат врз состојбата на биолошката разновидност.

Врз основа на моменталните состојби во медиумите и областите од животната средина и анализата на акциите предвидени со Стратегијата констатирано е дека без имплементација на Стратегијата, состојбите со биолошката разновидност ќе останат на сегашно ниво. Без Стратегијата, Република Македонија нема да одговори на барањата на Конвекцијата за биолошка разновидност (како нејзина земја членка), нема да се преземат директни акции за подобрување на состојбата со биолошката разновидност, односно ќе продолжат трендовите и заканите врз биолошката разновидност и останатите медиуми и области во животната средина кои влијаат врз неа, како резултат на:

- Надмината временска рамка за исполнување на целите и приоритетите за заштита и подобрување на состојбите на биолошката разновидност, дефинирана во првата Стратегија за биолошка разновидност,
- Недостатокот од знаење, информации и свесност за вредноста и ранливоста на биолошката разновидност,
- Забавени постапки за валоризација и понатамошна заштита на вредни делови од биолошката разновидност и живеалиштата заради некомплетна база на податоци и недоволно истраги на терен, со кои би се постигнале барањата на ЕУ директивите и меѓународните договори;
- Неусогласена законската регулатива,
- Отсуство на координиран и одржлив систем за користење на екосистемските услуги;
- Неусогласеност на секторските стратегии донесени во Република Македонија во однос на активностите за заштита и унапредување на биолошката разновидност;
- Недефинирани мерки и активности за намалување на загадувањата во медиумите и областите од животната средина,
- Недефинирани надлежности и одговорности за имплементација на акциите за заштита на биолошката разновидност,
- Недостаток на институционални, финансиски и техничките капацитети за ефикасна имплементација на акциите.

Области кои се од особено значење за животната средина од аспект на заштита на дивите птици и хабитатите

- Национална мрежа на заштитени подрачја

Во моментот, мрежата на заштитени подрачја брои 86 подрачја вклучувајќи подрачја кои се прогласени според старата категоризација, според новата категоризација и ре-прогласени подрачја. Мрежата на заштитени подрачја покрива околу 9 % од вкупната територија на Република Македонија.

- Природни реткости

Прогласувањето на природни реткости беше воведено во 2010 година како дополнителна форма на заштита со Измените и дополнувањата на Законот за заштита на природата.

Во рамки на ГЕФ/УНДП/МЖСПП проектот „Зајакнување на еколошката, институционалната и финансиската одржливост на системот на заштитени подрачја во Република Македонија“ предложени се 91 подрачје за природни реткости, но истите сè уште не се прогласени..

- Репрезентативна национална мрежа на заштитени подрачја

Репрезентативната национална мрежа на заштитени подрачја содржи 99 подрачја, од кои 34 веќе заштитени, 42 предложени според Просторниот план на РМ и 23 ново идентификувани подрачја. Таа зафаќа површина околу 20% од територијата на земјата, и е во согласност со целите на Конвенцијата за биолошка разновидност до 2020 година.

- Меѓународни заштитени и прогласени подрачја

Неколку подрачја во Република Македонија се со меѓународен статус на заштита, а поголем број подрачја значајни за заштита на птиците, растенијата и пеперутките се идентификувани и назначени согласно меѓународните критериуми, односно Рамсарски подрачја, УНЕСКО подрачја, Значајни растителни подрачја, Значајни подрачја за птици, Значајни подрачја за пеперутки.

- Еколошки мрежи

Изработената картата на МАК-НЕН вклучува 13 јадрови подрачја (клучни за одржување стабилна популација на мечката), 26 коридори (12 линиски, 11 пределски и 3 коридори со премини), а определени се и заштитни појаси околу повеќето јадрови подрачја со различна широчина во зависност од природните релјефни карактеристики и влијанието на човекот, како и повеќе подрачја за ревитализација. Исто така, беа идентификувани дваесет и три потенцијални „тесни грла“ главно поврзани со развојот на сообраќајната и енергетската инфраструктура, кои во иднина би можеле да прераснат во непремостлива бариера за движење на крупните сверови.

- Емералд мрежа/Натура 2000

Активностите за развој на националната Емералд мрежа во Република Македонија започнаа уште во 2002 година, а целосната идентификација заврши во 2008 година. Вкупно 35 подрачја се вклучени во националната Емералд мрежата кои зафаќаат вкупна површина од 752,223 ha, што претставува околу 29% од територијата на Република Македонија (МЖСПП 2008). Дваесет од овие подрачја се наоѓаат во алпскиот биогеографски регион (западна Македонија), а останатите 15 во континенталниот регион (источна Македонија). Дванаесет Емералд подрачја се целосно, а две други делумно заштитени на национално ниво во рамките на постоечките заштитени подрачја, додека останатите се надвор од мрежата на заштитени подрачја.

- Балкански зелен појас

Зелениот појас во Македонија се протега долж трите државни граници кон Бугарија, Грција и Албанија, со различна ширина, и зафаќа површина од 5125 km² (околу 20% од територијата на земјата). Во него се опфатени 11 заштитени подрачја (трите национални паркови, трите природни езера и други пониски категории заштитени подрачја) и повеќе предложени подрачја за заштита. Во рамки на оваа иницијатива во изминатите години беа реализирани неколку проектни активности поврзани со валоризација и изработка на предлог за заштита на неколку подрачја вклучени во Балканскиот зелен појас-Осоговските Планини и Јабланица. Во 2013 година, заедничката декларација за намера за Европскиот зелен појас беше потпишана од страна на МЖСПП.

Цели на заштита на животната средина утврдени на национално и меѓународно ниво

Еден од најголемите предизвици за политиката на животната средина е постигнување на рамнотежа меѓу економската и социјалната димензија на развој, од една страна и заштита на животната средина (вклучително и биолошката разновидност) од друга страна, кој предвидува зголемена употреба на економски инструменти во насока на заштита на животната средина.

Основните принципи за заштита на животната средина во државата се поставени со Уставот на Република Македонија, како највисок правен документ во земјата. Уставот пропишува дека еден од основните принципи на фундаменталните вредности е регулација и хуманизација на просторот и заштитата и унапредувањето на животната средина и природата. Исто така, една од основните слободи и човекови права е правото на чиста и здрава животна средина, но тоа е исто така, обврска на граѓаните да ја унапредуваат и заштитуваат животната средина, додека земјата е должна да обезбеди услови за остварување на ова загарантирано право на граѓаните (Член 43).

Основните цели на воспоставување на функционален и ефикасен национален систем за управување со животната средина се поврзани со:

- Продолжување на процесот на приближување кон политиките на ЕУ во областа на животната средина;
- Зајакнување на административните капацитети, потребни за ефикасно управување со заштита на животната средина;
- Обезбедување платформа за ефикасна имплементација и спроведување на барањата за заштита на животната средина преку зајакнување на капацитетите за ефикасно управување со животната средина на сите нивоа на управување и преку обезбедување на тесна соработка помеѓу надлежните органи на хоризонтално и вертикално ниво;
- Интеграција на политиката за заштита на животната средина во другите секторски политики;
- Поттикнување на индустријата, давателите на услуги и другите субјекти во областа на животната средина, кон поголема одговорност за заштитата на животната средина;
- Решавање на проблемите на животната средина кои се од национално значење;
- Зголемување на степенот на исполнување на обврските, кои произлегуваат од регионалните и глобалните договори во областа на животната средина;
- Последно, но не и најмалку важно, е зголемување на нивото на инвестиции во животната средина за постигнување на стандардите на ЕУ.

Цели на Стратегиската оцена на животната средина

Целите на заштита на животната средина се изразени преку целите на стратегиската оцена на животната средина. Целите на Стратегиската оцена на животната средина се прикажани преку статусот на: биолошката разновидност, население и здравје на луѓето, водата, почвата, воздухот и климатските промени, материјалните добра, културното наследство и интеракцијата помеѓу нив.

Цели на СОЖС се: заштита и унапредување на биолошката разновидност, унапредување на животните услови на населението, заштита и унапредување на состојбата со водите, заштита и подобрување на квалитетот на почвата, подобрување на квалитетот на воздухот и намалување на емисиите на стакленички гасови, заштита на материјалните добра, заштита и унапредување на културното наследство.

Покрај главните цели на СОЖС во Извештајот се прикажани и специфичните цели на СОЖС, поврзаноста на целите на СОЖС со целите и насоките на Стратегијата и индикатори со кои ќе се потврди дека се постигнати целите на СОЖС.

Анализа на алтернативи

При изработката на плански и програмски документи, со кои се планира изведување на проекти, треба да се земе во предвид и анализата на алтернативи, која се прави од аспект на избор за најдобро решение од аспект на економска оправданост и заштита на животната средина.

Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план содржи точно дефинирани цели од кои произлегуваат конкретни мерки, односно акции кои треба да се реализираат во периодот од 2015-2020 година.

Во Стратегијата не се разгледувани алтернативни решенија за заштита на биолошката разновидност, туку предложените мерки се базираат на утврдените недостатоци, трендови, состојби и закани врз биолошката разновидност и истите се усогласени со глобалните стратешки цели за заштита на биолошката разновидност дефинирани на меѓународно ниво, како и целите, потребите и барањата на национално ниво.

Како резултат на погоре наведеното, во ова поглавје се разгледуваат две алтернативи, односно состојби без и со имплементација на Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план.

Врз основа на оценката на влијанијата врз животната средина и социјалните аспекти, констатирано е дека алтернативата да се имплементира Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план е прифатлива.

Веројатни значајни влијанија врз животната средина и мерки за намалување

Потенцијалните влијанија врз животната средина и социјалните аспекти кои може да бидат предизвикани со имплементација на Националната Стратегија за биолошка разновидност со акциски план ќе потекнуваат од имплементацијата на акциите содржани во акцискиот план, со кои треба да се постигнат националните цели за заштита на биолошката разновидност.

Влијанијата се разгледуваат од аспект на негативни влијанија и од аспект на идни бенефиции, односно позитивни влијанија.

Извештајот за стратегиска оцена на животната средина ги зема предвид влијанијата врз сите медиуми и состојби на животната средина и социо-економските придобивки, но од генерален аспект.

Евидентно е дека имплементацијата на акциите ќе допринесат за намалување на закани и подобрување на состојбата со биолошката разновидност. Треба да се истакне дека голем број од акциите имаат индикативен карактер и даваат насоки за подготовка на стратегии, планови, програми и проекти. Дел од нив имаат регулаторен карактер, пред се заради динамиката на релевантните случувања на национално и меѓународно ниво и процесот на приближување до ЕУ.

Имплементацијата на акциите за постигнување на националната цел ќе има позитивни влијанија врз сите медиуми и области од животната средина и здравјето на населението. Исто така имплементацијата на акциите ќе отвори можности за вработување и подобрување на социјалниот статус на населението. Меѓутоа, истите може да предизвикаат и негативни влијанија од социо-економски аспект врз бизнис секторот и населението, изразени преку зголемени давачки, надоместоци, трошоци, промена на воспоставени практики и техники на оперирање, забрана за вршење дејности, укинување на субвенции, можно зафаќање на приватен имот, промена на тековните животни навики и традиции и сл.

За дел од планираните акции, дополнително ќе се води постапка за подетална оцена на влијанијата врз животната средина во извештаите за стратегиска оцена на ниво на конкретна планска документација или на ниво на проект низ студиите за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборатите за заштита на животната средина за секој проект/објект поединечно, како и преку дозволите за интегрирано спречување и контрола на загадувањата.

Влијанијата врз специфичните медиуми од животната средина и социо-економските аспекти ќе бидат елиминирани или ефективно подобрени, доколку при имплементација на Стратегијата и предложените акции, од кои дополнително ќе произлезат конкретни проекти, бидат земен предвид мерките за намалување на влијанијата дефинирани во Извештајот за Стратегиска оцена на животната средина, како и мерките кои ќе бидат дадени во поединечните извештаи за СОЖС на ниво на пониска планска документација или на ниво на проекти, низ студиите за оцена на влијанијата врз животната средина или елаборатите за заштита на животната средина. За намалување на влијанијата предвидени се мерки за намалување.

План за мониторинг врз имплементацијата на Стратегијата од аспект на животна средина

Извештајот за Стратегиската оцена на животната средина вклучува мониторинг над реализација на планскиот документ, Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план, и сите значителни идентификувани позитивни и негативни влијанија, кои би

настанале од реализација на акциите за заштита на биолошката разновидност предвидени во акцискиот план.

Планот за мониторинг на животната средина дава можност за систематско набљудување, испитување и оценување на состојбите во медиумите и областите од животната средина и социоeкономските аспекти.

Планот овозможува воспоставување на интерактивна врска помеѓу сите вклучени страни и претставува основа за надлежните институции, да го контролираат процесот на спроведување на законската регулатива и да донесуваат правилни одлуки.

Заклучоци и препораки

Заклучоци

- Република Македонија е потписничка на Конвенцијата за биолошка разновидност и истата ја ратификуваше во декември 1997 година, а со тоа се обврза и заложи да ги спроведе преземените обврски.
- Во согласност со член 6 од Законот за ратификација на Конвенцијата за биолошка разновидност, сите земји потписнички имаат обврска да изработат национални стратегии, а во согласност со член 26 редовно да испраќаат национални извештаи во кои ќе се содржат информации за мерките кои се преземени за спроведување на Конвенцијата и нивната ефективност.
- Во 2004 година е донесена Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план на Република Македонија. Акцискиот план беше со важност до 2008 година. Во 2009 година беше изработен извештај за спроведувањето на акцискиот план за периодот јуни 2004 - јули 2009 година. Бидејќи периодот за имплементација на акцискиот план е поминат и врз основа на ревизијата и анализата на спроведувањето на активностите од првиот акциски план за биолошка разновидност, како и проценка на состојбата со биолошката разновидност (за периодот 2003-2013 година) се изработи втора Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план за период до 2020 година, со визија до 2050 година.
- Обврската за ревизија на НСБРАП произлегува и од донесениот Глобален стратешки план за биолошка разновидност (2011-2020), од страна на Конвенцијата за биолошка разновидност, според кој сите земји членки треба да ги усогласат своите национални стратегии, во согласност со поставените цели од Аичи за биолошка разновидност.
- Република Македонија располага со богата биолошка разновидност која поседува интристичка вредност (внатрешна или вредност сама по себе) и поддржува екосистеми кои се значајни за економското, општественото и културно живеење.
- Политиките и програмите, кои се однесуваат на други сектори од општественото живеење, со цел да се подобри благосостојбата на граѓаните, често пати не успеваат да ги препознаат вредностите на биолошката разновидност. Имплементацијата на политиките и програмите кои резултираат со промени во користење на земјиштето или развој на физичка инфраструктура, допринесуваат за нанесување штети на биолошката разновидност и нарушување на состојбата на екосистемите од кои зависи благосостојбата на населението. Идентификувани се 13 главни сектори/области кои влијаат врз состојбата на биолошката разновидност.
- Националната стратегија за биолошка разновидност со акциски план е релевантна за спроведување на меѓународните договори од областа на заштита на природата кои даваат значителен придонес за одржливо управување и користење на биолошката разновидност.
- Ревизијата на првиот акциски план покажа дека за постигнување на главната цел и општите цели во првиот акциски план за биолошка разновидност предвидени се 217 акции, групирани во 11 стратешки определби. Врз основа на спроведената анализа

реализирани се само 64 акции (29%), делумно реализирани 56 (26%), а нереализирани се 44% или 96 акции.

- Од извршената анализа е утврдено дека главни пречки за реализација на првиот акциски план за биолошка разновидност се: недостаток на финансиски средства за заштита на природата; недостаток на капацитети во МЖСПП и други институции, кои се насочени во зачувување на биолошката разновидност; некомплетна законска регулатива, дел од предвидените подзаконските акти со Законот за заштита на природата не се изработени и донесени; непостоење на посебна стручна институција на национално ниво за заштита на природата; недостиг на податоци за состојбата со биолошката разновидност (не е воспоставен систем за мониторинг на биолошката разновидност); националниот информативен систем за биолошка разновидност не е оперативен;недоволен капацитет на локално ниво (особено општините кои се номинирани како субјекти за управување со заштитени подрачја) за спроведување активности за заштита на природата; недовољно човечки капацитети кај субјектите задолжени за управување со заштитените подрачја за спроведување на мерки и активности за заштита; недовољна меѓуинституционална соработка во однос на користење на природните ресурси; неусогласени законски решенија, непочитување на законската регулатива (криволов, нелегален риболов, нелегална сеча, итн.); бавни и сложени процедури за спроведување на процесот на повторно прогласување на постојните заштитени подрачја и прогласување на нови заштитени подрачја изработените документи/планови не се донесени.
- Врз основа за состојбата со биолошката разновидност, утврдените закани и причини за нереализација на целите и активностите од првиот акциски план, подготвен е нов акциски план за биолошка разновидност. Акцискиот план содржи специфични акции поврзани со зачувување и одржливо користење на биолошката разновидност кои треба да се реализираат заради постигнување на поставените национални цели. Тој ќе послужи како рамка и насока за сите активности кои Република Македонија треба да ги преземе за зачувување на биолошката разновидност до 2020 година, а со тоа да придонесе кон постигнување на глобалните цели за биолошка разновидност (Целите од Аичи).
- Во Акцискиот план за биолошка разновидност се предвидени акции кои се однесуваат на: подигнување на јавната свест и едукација за значењето на биолошката разновидност и екосистемските услуги, како и јакнење капацитети на различни нивоа, заштита на одредени значајни видови и живеалишта,спроведување истражувања на биолошката разновидност и зголемување на знаењето, воспоставување бази на податоци и механизам за размена на податоци (СНМ), проширување на мрежата на заштитени подрачја (национални и меѓународни), нејзино поврзување со еколошки коридори, и подобрување на ефикасноста на управувањето, развивање и дополнување соодветни законски и институционални решенија, воспоставување на одредени регулативи или процедури, користење различни приоди и алатки заради ефикасна заштита на биолошката разновидност, како што се ОВЖС и СОЖС, вградување на прашањата за биолошката разновидност во различните секторски политики.
- Секоја акција од акцискиот план вклучува податоци за нејзината поврзаност со други акции, приоритет, одговорна институција за спроведување, период на имплементација, предлог индикатор(и) за следење на прогресот во нејзиното постигнување.

Препораки

- Детална анализа на законските обврски, како и обврските кои потекнуваат од потпишаните национални и меѓународни договори во сите секторски политики и нивно усогласување.
- Креирање правни и институционални капацитети за имплементација на предвидените активности.

- Националниот Комитет за биолошка разновидност и Националниот совет за одржлив развој на Република Македонија, во соработка со ресорните министерства и институции, да обезбедат усогласеност на мерките за заштита на биолошката разновидност предложени во Стратегијата со секторските стратешки и плански активности кои ја опфаќаат истата временска рамка, а уште повеќе и со идните секторски стратегии и планови.
- Да се обезбеди широка меѓусекторска соработка, дискусија и усогласување на текстови на плански документи, кои опфаќаат повеќе сектори.
- Обезбедување институционална поддршка за спроведување на мерките од Стратегијата на хоризонтално и вертикално ниво, преку изградба на адекватна административна структура и воспоставување систем за контрола над спроведувањето на мерките во ресорните институции, јавни претпријатија и приватниот сектор.
- Подигнување на јавната свест за вредноста на биолошката разновидност и за учество на јавноста во донесување одлуки во областа на животната средина.
- Подготовка на сеопфатна анализа за вредноста на екосистемските услуги на национално ниво.
- Финансиска анализа за придобивките и загубите од вградување на мерките за заштита на биолошката разновидност во сите сектори кои најмногу допринесуваат за состојбата со биолошката разновидност.
- Усогласување на одредбите во Законот за заштита на животна средина, кои се однесуваат на постапките за СОЖС и ОВЖС со барањата на Законот за заштита на природата, особено во однос на простори кои се дел од Емералд подрачјата и идни Натура 2000.
- Измени и дополнувања на Законот за заштита на природата и изготвување на подзаконски акти, заради понатамошно транспонирање на одредбите од ЕУ Директивата за зачувување на живеалиштата и дивата флора и фауна и ЕУ Директивата за зачувување на дивите птици.
- Преиспитување на субвенциите и издадените концесии за искористување на природните ресурси кои значително би ги нарушиле вредностите на биолошката разновидниот и екосистемските услуги.
- Едукација на населението и приватниот сектор за искористување на алтернативни практики, методи и стопански дејности со кои ќе се постигнат социо-економски придобивки.
- Воспоставување на финансиски модели и алатки за финасирање на акциите за постигнување на целите за заштита на биолошката разновидност.
- Приоритетизацијата на буџетските и донаторски финансиски текови да го вклучуваат и индикаторот за тоа дали предвидената акција придонесува за зачувување на биолошката разновидност.
- Воспоставување ставка во Буџетот на РМ за заштита на биолошката разновидност.
- Воведување даночни и царински олеснувања во насока на заштита на биолошката разновидност.
- Воведување даночни олеснувања и субвенции за услуги и производи од заштитени подрачја.
- Доделување субвенции или олеснителни давачки со цел поттикнување и примена на модерни практики во управувањето со земјоделството и шумарството.
- Воспоставување капацитети и механизми за одржливо управување со шумите.
- Идентификација на шумите богати со биолошка разновидност, спроведување инвентаризација и сертификација на шумите.

- Поттикнување на практиката за одржливо стопанисување на шумите, водите и земјиштето.
- Комплетирање на плановите за управување со отпадот на регионално и локално ниво и нивна имплементација.
- Комплетирање на плановите за управување на сливни подрачја и нивна имплементација.
- Зајакнување на институционалните капацитети на централно и локално ниво за воспоставување мониторинг на биолошката разновидност, единствена база на податоци, управување со податоци и известување.
- Доусогласување на податоците на НСБРАП со податоци со кои располага Министерството за животна средина и просторно планирање-Сектор природа.

Додаток 1

Мислења од надлежни институции

Република Македонија
Министерство за животна средина
и просторно планирање

Архивски бр. 15-11706/2

Дата: 25. 11. 2014

До: Министерство за животна средина
и просторно планирање

Управа за животна средина
Булевар Гоце Делчев б.б.
1000 Скопје

Република Македонија
Министерство за
животна средина
и просторно планирање

Бул "Гоце Делчев" бб
1000 Скопје,
Република Македонија
Тел. (02) 3251 400
Факс. (02) 3220 165
Е-пошта: infoeko@moepp.gov.mk
Сајт: www. moepp.gov.mk

Предмет: Известување
Врска бр.15-11706/1 од 20.11.2014 год.
Почитувани,

Во врска со Вашето барање поврзано со Постапка за Стратегиска оцена за Национална Стратегија за биолошка разновидност со акциски план (2011-2020), Ве известуваме дека согласно Законот за животната средина („Службен весник“ бр: 53/5, 81/5, 24/7, 159/8, 83/09, 48/10, 124/10 51/11, 123/12, и 93/13), Вашата Одлука за спроведување на Стратегиска оцена за влијание на животната средина и формуларот, Министерството за животна средина и просторно планирање ги **прифаќа**. Одлуката заедно со формуларите задолжително се објавуваат на веб страната на органот кој го подготвува и носи планскиот документ.

Со почит,

Изготвил: Бајрам Цамик
Контролирал: Милева Тагасовска
Согласен: Сашо Апостолов

Одобрил: Неби Рецепи

Додаток 2

Национална и меѓународна правна рамка од областа на животната средина

Национални планови, програми и стратегии	Цели и барања на плановите/програмите и стратегиите на национално ниво	Како целите и барањата на плановите/програмите и стратегиите се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
<p>Втор Национален Еколошки Акционен План на Република Македонија (2005-2011)</p>	<p>-Дефинирање на проблемите на животната средина, како и мерки и активности за нивно надминување за шест годишен период;</p> <p>-Создавање флексибилна рамка за продолжување на процесот на приближување кон политиката на ЕУ во областа на животната средина, вклучувајќи ги и целите на животната средина во секторските политики и насоките за еколошки одржлив пристап;</p> <p>-Зголемување на степенот на исполнување на обврските од регионалните и глобални договори и отворање нови перспективи и</p> <p>-Вклучување во меѓународните системи за заштита на животната средина.</p>	<p>Главните цели на НСБРАП се во корелација со мерки и активности на НЕАП 2. Дел од активностите кои се идентификувани со Стратегијата се:</p> <p>-Вредностите на биолошката разновидност постепено да се вградат во политиките за економски развој на национално и локално ниво,</p> <p>- Да се изготват Црвената листа и Црвената книга,</p> <p>-Да се воспостави мониторинг на биолошката разновидност,</p> <p>- Да се воспостави Национална еколошка мрежа,</p> <p>- Да се ревалоризира и категоризира природното наследство,</p> <p>-Да се унапреди заштитата на видовите и екосистемите во прекуграничен контекст преку преземање заеднички мерки/акции;</p> <p>-Да се подобри знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност.</p>
<p>Стратегија за мониторинг на животната средина (2004)</p>	<p>-Следење и информирање во врска со условите на сите медиуми од животната средина.</p>	<p>Секторот за природа во МЖСПП е одговорен за спроведување мониторинг на состојбата на биолошката разновидност и геонаследството и презема мерки на заштита и зачувување. За мониторинг на акватичните екосистеми и нивната биолошка разновидност, надлежна институција е Управата за хидрометеоролошки работи (УХМР). Покрај нив, во мониторингот на биолошката разновидност би требало да се вклучени и заштитените подрачја, а експертска помош би требало да овозможат факултетите, институтите и музеите.</p> <p>Вистински мониторинг активности на компоненти од биолошката разновидност се спроведуваат во рамките на различни проекти, спроведувани од различни организации. Податоците од мониторингот не се собираат во една интегрална база.</p> <p>Една од националните цели утврдени со НЦБРАП е воспоставување мониторинг на биолошката разновидност и природните процеси. Во рамките оваа цел предвидено е:</p> <p>-Донесување подзаконски акти за воспоставување мониторинг;</p> <p>-Изработка на план со методологија за мониторинг на биолошката</p>

Национални планови, програми и стратегии	Цели и барања на плановите/програмите и стратегиите на национално ниво	Како целите и барањата на плановите/програмите и стратегиите се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
		<p>разновидност;</p> <p>-Определување на видовите и живеалиштата за кои ќе се врши мониторинг вклучително и видови и живеалишта од Натура 2000;</p> <p>-Донесување подзаконски акти за акредитација на субјекти за спроведување мониторинг (во врска со член 148, ЗЗП);</p> <p>-Проценка и унапредување на капацитетите (индивидуални, институционални, технички итн.) за спроведување мониторинг;</p> <p>-Воспоставување на единствен мониторинг систем на биолошката разновидност во Република Македонија.</p>
<p>Стратегија за подигнување на јавната свест во областа на животната средина (2003)</p>	<p>Главна цел на Стратегијата е подигнување на јавната свест за животната средина и подобрување на комуникацијата во секторот-животна средина.</p>	<p>Една од националните цели утврдени со НСБРАП е да се подигне јавната свест на повисоко ниво за вредностите на биолошката разновидност, за услугите кои ги даваат екосистемите и за чекорите што треба да се преземат за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност.</p> <p>На државно ниво, потребен е развој на насоки, стратегии и закони, но исто така значајно е истите да бидат прифатени и имплементирани од сите останати сектори, пред се: бизнис секторот, индустријата, земјоделскиот, шумарскиот и енергетскиот сектор, како и пошироката јавност. Покрај овие сектори, треба паралелно да се работи на едукација и на младата популација за значењето и потребата од зачувување на биолошката разновидност.</p>
<p>Стратегија за управување со податоци во областа на животната средина (2005)</p>	<p>Основни стратешки цели:</p> <p>-Обезбедување на структури за сместување податоци од повеќе регулаторни програми-сектори, како што се контрола на загадување на воздухот, водата и почвата, бучавата и управувањето со опасниот отпад; и</p> <p>-Обезбедување на интегриран (меѓу -секторски) пристап до податоците.</p> <p>Оваа Стратегија исто така го опфаќа човечкиот фактор, односно како да се избегнат спорови помеѓу вклучените</p>	<p>Во Република Македонија е изработена, инсталирана и тестирана софтверска апликација на централната база на податоци на „националниот информативен систем за биолошка разновидност“ (НИСБР). Меѓутоа, системот има потреба од хардверско и софтверско надградување, донесување на потребните подзаконски акти и обука на соодветен кадар за негово одржување.</p> <p>Нормативното и практично воспоставување на НИСБР ќе овозможи водење на административните постапки и носење одлуки од страна на органите на државната управа и локалните власти за ефикасна</p>

Национални планови, програми и стратегии	Цели и барања на плановите/програмите и стратегиите на национално ниво	Како целите и барањата на плановите/програмите и стратегиите се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
	<p>страни и да се изгради соработка, а во исто време да се мотивираат корисниците на податоците.</p>	<p>заштита на природното наследство, прибирање на податоци за биолошката разновидност и фокусирање на научните истражувања на видови и живеалишта. Исто така, ќе се овозможи и промоција на природните вредности на државата, поттикнување развој на различни форми алтернативен туризам и ќе придонесе за зајакнување на руралната економија.</p>
<p>Стратегија и акционен план за имплементација на Архуската конвенција (2005)</p>	<p>Владината политика за оваа Стратегија е да спроведе детална анализа за статусот на имплементација на Конвенцијата, да обезбеди насоки и препораки за надминување на проблемите кои произлегуваат од имплементацијата на Конвенцијата и да препорача акционен план за спроведување на предложените мерки и следење на дадените насоки.</p>	<p>Идентификуваните активности за подобрување на информирањето и навремено вклучување на населението за време на процесот на усвојување на планскиот документ, односно обезбедување на соодветни услови за учество на населението во јавни дебати и можноста да се даваат коментари, мислења и препораки во врска со презентираниите документи, укажуваат на постоечка корелација меѓу НСБРАП и главните цели на Стратегијата за имплементација на Архуската конвенција.</p>
<p>Национална стратегија за апроксимација во животната средина (2008)</p>	<p>Целта на стратегијата е да се препорача најсоодветен пристап на Владата да одговори на комплексните одговорности предвидени со приближувањето на правото на ЕУ за животната средина и во исто време да придонесе кон одржлив развој на земјата.</p> <p>-Да обезбеди „мапа“ за целосен и ефикасен процес на апроксимација, кој ќе ги опфати потребните акции за правна транспозиција и практична имплементација, временска рамка, надлежни институции и потребни инвестиции за целосна усогласеност со законодавството на ЕУ за животната средина.</p>	<p>Во НСБРАП е утврдено дека во процесот на интеграција кон Европската унија, Република Македонија има обврска да одговори на барањата на ЕУ, меѓу кои и спроведување на двете најзначајни директиви за природа—Директивата за зачувување на природните живеалишта и на дивата флора и фауна (92/43/ЕЕС) и Директивата за зачувување на дивите птици (2009/147/ЕС) кои се основа за воспоставување на мрежата Натура 2000. Од друга страна, со Националната стратегија за апроксимација во животната средина беше направена детална анализа на недостатоците врз основа на кои беа дефинирани акции неопходни за целосно правно транспонирање и практична имплементација на двете директиви. Досегашните активностите главно беа насочени кон транспонирање на директивите во националното законодавство преку реализација на повеќе проекти спроведувани од страна на МЖСПП, како и невладини организации.</p>
<p>Национална Стратегија за намалување на сиромаштијата и</p>	<p>Главна стратешка цел за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост во Република Македонија е: Намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост</p>	<p>Во НСБРАП се истакнува дека фокусот на зачувување на природата мора да се бара во интегрирање на принципите на одржливиот развој во останатите секторски политики, изнаоѓајќи механизми и</p>

Национални планови, програми и стратегии	Цели и барања на плановите/програмите и стратегиите на национално ниво	Како целите и барањата на плановите/програмите и стратегиите се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати при нејзина имплементација
социјалната исклученост во Република Македонија	во Република Македонија, преку подобро користење и зајакнување на расположливите човечки и материјални ресурси, подобрување на условите за живот, за работа и на општествените услови на сите граѓани, системско и институционално содејство во функција на побрз развој, повисок стандард, поквалитетно живеење и развој на механизмите за социјално вклучување на ранливите категории граѓани во локален контекст.	алтернативи кои нема осетно да го забават проектираниот економски раст, ќе придонесат кон финалната цел за намалување на сиромаштијата и унапредување на квалитетот на живеење, а во исто време ќе овозможат долгорочен опстанок на најзначајните (на национално и меѓународно ниво) компоненти на биолошката разновидност.

Меѓународна политика	Цели и барања кои произлегуваат од документите за меѓународна политика	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
Директива за зачувување на природните живеалишта и на дивата флора и фауна (92/43/ЕЕС)	Целта на оваа Директива е зачувување на биолошката разновидност, преку зачувување на природните живеалишта и дивата флора и фауна. При тоа, мерките кои треба да се преземат треба да ги земат предвид економските, социјалните и културните барања, како и регионалните и локалните карактеристики.	Меѓу целите кои ги поставува Стратегијата, а се во корелација со целите на оваа Директива, се: -Да се подигне јавната свест на повисоко ниво за вредностите на биолошката разновидност, за услугите кои ги даваат екосистемите и за чекорите што треба да се преземат за заштита и одржливо користење на биолошката разновидност; -Вредностите на биолошката разновидност постепено да се вградат во политиките за економски развој на национално и локално ниво; -Загадувањето да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските услуги; -Да се воспостави мониторинг на биолошката разновидност и природните процеси и сл.
Директива за заштита/зачувување на диви птици (2009/147/ЕС)	Основна цел на оваа Директива е зачувување на сите диви птици, вклучувајќи заштита, управување и контрола, како и нивна експлоатација. Ова се однесува на птиците, нивните јајца, гнездата и живеалиштата.	Во НСБРАП, во посебно поглавје презентирани се состојбата со птиците во Република Македонија. Истовремено, покрај општата цел за понатамошно усогласување на националното со законодавство на ЕУ, од областа на заштита на птиците, во Стратегијата се идентификувани и следните

Меѓународна политика	Цели и барања кои произлегуваат од документите за меѓународна политика	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
		<p>цели/активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Следење на состојбата на зачуваност на приоритетните видови и живеалиштата надвор од системот на заштитени подрачја идентификувани во рамките на значајните подрачја за птици, значајните растителни подрачја и значајните подрачја за пеперутки; -Определување индекс на популациите на видовите птици поврзани со земјоделските земјишта; -Изработка на национални акциони планови кои произлегуваат од меѓународни договори (пр. птици и лилјаци според Бонска конвенција).
<p align="center">Рамковна директива за отпад (2008/98/EC)</p>	<p>Рамковната Директива за отпад (2008/98/EC) е сеопфатна законодавна рамка, која го поставува основниот концепт и дефиниции поврзани со управувањето со отпадот, како дефиниција за отпад, рециклирање, преработка и овозможува основа за одржлива пракса за управување со отпадот.</p> <p>Директивата поставува некои основни принципи за управување со отпад: таа бара отпадот да биде управуван без притоа да се загрози човековото здравје и животната средина, особено без ризик по водите, воздухот, почвата, растенијата и животните, без да се предизвика вознемирување преку бучава или мириси и без при тоа да влијае на природата или местата од посебен интерес.</p> <p>Директивата го воведува и принципот „загадувачот плаќа“ и „зголемена одговорност“ на оние кои произведуваат отпад.</p>	<p>Една од основните цели на Стратегијата за биолошка разновидност е да се намалат директните и индиректните притисоци врз екосистемите и биолошката разновидност, односно загадувањето, вклучително и отпадот и прекумерниот внес на нутриенти, да се сведе на нивоа кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските услуги.</p> <p>Во голема мера оваа цел ќе се постигне преку некоја од следните идентификувани мерки и активности:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Зајакнување на контролата на емисиите на штетни материи во отпадните води, отпадните гасови и цврстиот отпад, како и обезбедување мерки за воведување системи за пречистување на комуналните и индустриските отпадни води, на отпадните гасови и цврстиот отпад; -Изработка на студија за влијанието на постоечките депонии за цврст отпад врз биолошката разновидност во нивното опкружување и непосредниот слив.
<p align="center">Директива за емисии од индустријата (2010/75/EU)</p>	<p>Оваа директива ги утврдува правилата за интегрирано спречување и контрола на загадувањето кое произлегува од индустриските активности. Таа, исто така, ги утврдува правилата со цел да се спречат или, кога тоа не е можно, да</p>	<p>Во НСБРАПЕ евидентирано дека голем број од големите загадувачи на животната средина во Македонија се уште немаат воспоставено системи за спречување на емисијата на штетните материи и покрај обврските што ги наметнува процедурата за ИСКЗ</p>

Меѓународна политика	Цели и барања кои произлегуваат од документите за меѓународна политика	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
	<p>се намалат емисиите во воздухот, водата и почвата и да се спречи создавањето отпад, со цел да се постигне високо ниво на заштита на животната средина.</p>	<p>и добивањето интегрирани дозволи. Штетноста на емисиите во воздухот за човековото здравје не придонесува значително за подобрување на состојбите. Кога станува збор за атмосферското загадување, дивите видови се главно индиректно засегнати заради депозицијата на загадувачките материји на почвата и растителноста која служи како храна за животните. Веројатно најштетното влијание на загадувањето се одразува на водните екосистеми и организмите што ги населуваат. Во тој контекст, покрај индустријата, големо влијание имаат и комуналните отпадни води.</p> <p>Бидејќи внесувањето загадувачки материји во сите медиуми на животната средина во Република Македонија е значително, потребно е воведување на системи за намалување на испуштените штетни материји во животната средина (воздух, води, почва).</p>
<p>Рамковна директива за вода (2000/60/ЕС)</p>	<p>Целта на оваа Директива е да се воспостави рамка за заштита на сите површински води и да се подобри нивниот квалитет.</p> <p>Директивата може да придонесе за прогресивно намалување на емисиите на опасни супстанции во водата.</p>	<p>Една од главните цели на НСБРАП е да се минимизираат негативните влијанија врз квалитетот на водата и водните ресурси, со што директно позитивно ќе се влијае на биолошката разновидност во државата.</p> <p>Некои од законите утврдени со НСБРАП се:</p>

Меѓународна политика	Цели и барања кои произлегуваат од документите за меѓународна политика	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
<p>Директива за заштита на подземните води од загадување и влошување (2006/118/ЕС)</p>	<p>Оваа Директива воспоставува режим, кој ги поставува стандардите за квалитет на подземни води и воведува мерки за спречување или ограничување на внесувањето на загадувачки материји во подземните води.</p> <p>Овие мерки особено вклучуваат критериуми за оценување на добрата хемиска состојба на подземните води и критериумите за идентификација и корекција на значителните и постојани нагорни трендови и за дефинирање на појдовните точки за промената во трендовите.</p>	<p>-Загадување на подземните води од локации за одлагање отпад; -Дифузно загадување на подземни води од земјоделството и шумарството се некои од закानите утврдени со НСБРАП; -Изградба на вештачки акумулации; -Зафаќање површински води за земјоделство и за хидроенергија и сл. Меѓу акциите утврдени со НСБРАП, од секторот управување со водите и нивното влијание врз биолошката разновидност, наведени се: -Усогласување на законската регулатива за заштита на природата со законите за шуми, ловство, рибарство, земјоделство и рурален развој, пасишта, земјоделско земјиште, сточарство и води; -Минимизирање на зафаќање на отворени води за потребите на земјоделството и преоѓање кон користење на други извори (бунари и пумпи); -Подобрување на мониторингот на површинските и подземните води; -Изградба на системи за пречистување на комуналните и индустриските отпадни води; -Поддршка за реструктурирањето на постоечкиот мониторинг на водните екосистеми во согласност со Рамковната директива за води; -Потпишување билатерални договори за прекугранично управување со водите. Истите се во корелација со главните цели на Рамковната директива за води и Директивата за подземни води.</p>
<p>Директива за квалитет на амбиентен воздух и почист воздух во Европа (2008/50/ЕС)</p>	<p>Директивата утврдува мерки насочени кон:</p> <p>-Дефинирање и воспоставување цели за квалитет на амбиентниот воздух со цел да се избегнат, спречат или намалат штетните влијанија врз здравјето на луѓето и животната средина, како целина; -Оценување на квалитетот на амбиентниот воздух во земјите</p>	<p>НСБРАП укажува дека присуството на загадувачки супстанции во воздухот е главно поради нивна емисија од индустриските објекти, од согорувањето на фосилни горива, од системите за греење и сообраќајот. Во последните 15 години, откако се следи загадувањето на воздухот, во Македонија се обезбедуваат соодветни информации, посебно со воведување на автоматскиот</p>

Меѓународна политика	Цели и барања кои произлегуваат од документите за меѓународна политика	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
	<p>членки врз основа на заеднички методи и критериуми;</p> <p>-Обезбедување информации за квалитетот на амбиентниот воздух, со цел да помогне во борбата против загадувањето на воздухот и следење на долгорочните трендови;</p> <p>-Обезбедување ваквите информации во врска со квалитетот на амбиентниот воздух да бидат ставени на располагање на јавноста;</p> <p>-Одржување на квалитетот на воздухот, каде што е добар и подобрување во другите случаи;</p> <p>-Промовирање на зголемена соработка помеѓу земјите членки во намалувањето на загадувањето на воздухот.</p>	<p>мониторинг систем за континуирано следење на состојбата со загаденоста на воздухот во Скопје и други градови во Република Македонија. Загаденоста на воздухот предизвикува негативни ефекти врз растот и репродукцијата на растенијата, го намалува земјоделскиот принос, влијае на екосистемите преку промени во движењата на водата, циклусите на минералите/нутриентите и живеалиштата и предизвикува дезинтеграција на органските материјали.</p> <p>Реализацијата на мерката-подобрување на мониторингот на амбиентниот воздух, ќе придонесе за реализација на една од главните цели на Стратегијата, односно намалување на загадувањето до ниво кои не се штетни за биолошката разновидност, екосистемите и обезбедувањето на екосистемските услуги.</p> <p>Оваа цел е во корелација со целите на Директивата.</p>
<p>Директива за оцена на влијанијата од одредени планови и програми врз животната средина (Директива за СОЖС) (2001/42/ЕС)</p>	<p>Целта на оваа Директива е да се обезбеди високо ниво на заштита на животната средина и да се придонесе за интеграција на прашањата за животна средина при подготовка и донесување на плановите и програмите, со цел да се промовира одржлив развој, обезбедувајќи дека во согласност со оваа Директива, оцена на животната средина се врши за одредени планови и програми кои би можеле да имаат значително влијание врз животната средина.</p>	<p>Директивата е целосно транспонирана во националното законодавство во Глава X од Законот за животната средина и соодветните подзаконски акти. При тоа, одредбите од националното и законодавството на ЕУ за СОЖС ќе се применат при спроведување на оваа постапка за Стратегија за биолошка разновидност со акциски план.</p>
<p>Директива за оцена на влијанијата од одредени јавни и приватни проекти врз животната средина (Директива за ОВЖС) (2011/92/EU)</p>	<p>Главната цел на Директивата за ОВЖС е да се спроведе постапка за оценување на влијанијата врз животната средина за оние јавни и приватни проекти, кои би можеле да имаат значителни влијанија врз животната средина.</p>	<p>Постапката за ОВЖС ќе се врши за можни идни проекти, предвидени со Стратегијата и други национални плански документи. При спроведување на постапка за ОВЖС, особено внимание се посветува на негативните влијанија кои тие проекти би ги имале врз биолошката разновидност и мерките кои треба да се преземаат за отстранување или ублажување на истите.</p>
<p>Директива 2003/4/ЕС за пристап на јавноста до информации за животната средина</p>	<p>Целите на оваа Директива се:</p> <p>-Да се гарантира правото на пристап до информации за животната средина, која ја имаат или за потребите на јавните органи, како и да се постават основните услови за и</p>	<p>Во НСБРАПе евидентирано дека споделувањето и пренесувањето на постоечките информации од областа биолошка разновидност е на ниско ниво. Се наметнува потребата од една национална база на податоци за биолошката разновидност, која би била</p>

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

Меѓународна политика	Цели и барања кои произлегуваат од документите за меѓународна политика	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
	<p>практични уредувања за негова примена/спроведување; и</p> <p>-Да се осигура дека информациите за животната средина постепено се достапни и доставени до јавноста, со цел да се постигне најширока можна систематска достапност и дистрибуција на информации за животната средина до јавноста.</p>	<p>континуирано ажурирана и достапна за сите заинтересирани страни. Оттука, произлегува и една од основните цели на Стратегијата, односно да се подобри знаењето и достапноста на сите релевантни информации во врска со биолошката разновидност.</p>
<p>Директива 2003/35/ЕС за обезбедување учество на јавноста при изготвување на одредени планови и програми, поврзани со животната средина</p>	<p>Целта на оваа Директива е да придонесе за спроведување на обврските кои произлегуваат од Архуската конвенција, особено преку:</p> <p>-Обезбедување на учество на јавноста при изготвување на одредени планови и програми кои се однесуваат на животната средина;</p> <p>-Подобрување на учеството на јавноста и утврдување одредби за пристап до правна заштита.</p>	<p>Учеството на јавноста и јавното мислење се дел од целиот процес на подготовка на Стратегијата. Одржани се неколку работилници за вклучување на јавноста во изработката на Стратегијата.</p> <p>Јавноста ќе биде вклучена и во целата постапка за спроведување на СОЖС, односно и нацрт извештајот за СОЖС и нацрт Стратегијата ќе бидат јавно достапни во периодот предвиден за консултации со јавноста.</p> <p>Како дел од постапката за СОЖС, од периодот за јавен увид и од јавната расправа, ќе се изготви и посебен Извештај од консултации со јавноста во рамките на постапката за СОЖС.</p>
<p>Седма Акциона Програма на Европската Унија за животна средина</p>	<p>Подобрување на условите во поглед на:</p> <ul style="list-style-type: none"> -климатски примени; -природа и биолошка разновидност; -животна средина, здравје и квалитет на живот; -природно наследство и -отпад. <p>Во однос на биолошката разновидност, Програмата се стреми кон реализација на поставените цели на Конвенцијата за биолошката разновидност до 2020 година, што претставува основа за запирање на загубата на биолошка разновидност на глобално ниво.</p>	<p>Стратегијата опфаќа мерки и активности за одржлив развој на начин кој ќе ги подобри условите за живеење и здравјето на луѓето, животната средина, природата и биолошката разновидност, како и климатските промени.</p>

Ратификувани конвенции во РМ	Цели на Конвенцијата	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата и/или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
------------------------------	----------------------	---

Ратификувани конвенции во РМ	Цели на Конвенцијата	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата и/или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
Конвенција за биолошка разновидност (Рио)	Цели на оваа Конвенција се зачувување на биолошката разновидност, одржливо користење на нејзините компоненти и чесната и праведна распределба на придобивките настанати како резултат на користењето на генетичките ресурси. Истата ги опфаќа сите екосистеми, видови и генетски ресурси. Член 14 од оваа Конвенција бара да се спроведе анализа на негативните влијанија кои ги имаат идните планирани проекти врз животната средина.	Во основата на НСБРАП е Конвенцијата за биолошка разновидност и целите на Стратегијата се поклопуваат со целите кои ги поставува Конвенцијата. Заштитата на биолошката разновидност е еден од аспектите кои се разгледуваат во рамките на секој извештај за стратегиска оцена на животната средина. Истовремено, за идните проекти за кои се очекува да имаат значително влијание врз животната средина, да се спроведат постапки за оцена на влијанијата кои тие проекти ги имаат врз животната средина (ОВЖС постапки).
Нагоја Протокол	Нагоја Протоколот е дополнување на Конвенцијата за биолошка разновидност и обезбедува транспарентна правна рамка за ефикасна имплементација на една од трите цели на Конвенцијата, односно фер и еднаква поделба на придобивките од искористувањето на генетските ресурси.	Самата Стратегија упатува на Стратегискиот план за биолошка разновидност за периодот 2011–2020 година донесен во 2010 година во Нагоја, Јапонија. Тој претставува десетгодишна водечка меѓународна рамка за акција од сите земји и инволвирани субјекти за да се спаси биолошката разновидност и да се зголемат придобивките за луѓето. Истиот опфаќа заедничка визија, мисија, 5 стратегиски цели и 20 амбициозни, но остварливи цели, познати како Целите од Аичи.
Картагенски протокол за биосигурност	Картагенскиот протокол за биосигурност е меѓународен договор кој има за цел да осигура безбедно постапување, транспорт и користење на живи модифицирани организми, кои резултираат од модерната биотехнологија што може да има негативни влијанија врз зачувувањето и одржливото користење на биолошката разновидност. Протоколот исто така ги зема предвид и ризиците врз човечкото здравје и особено се фокусира на прекуграничните движења.	Протоколот е во рамките на Конвенцијата за биолошка разновидност, а Република Македонија го ратификуваше во 2005 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 40/05). Имплементацијата на НСБРАП ќе придонесе кон реализација на целите на овој Протокол.
Конвенција за заштита на водните живеалишта со меѓународно значење, особено за заштита на водните птици (Рамсар)	Целта на Конвенцијата е да се заштитат водните живеалишта и да се одржи биолошката разновидност кај истите со примена на меѓународни критериуми за одржливо користење на природните ресурси.	Во НСБРАП е евидентирано дека Република Македонија на светската Рамсар листа на водни живеалишта од меѓународно значење има две подрачја—Преспанското Езеро во 1995 година и Дојранското Езеро во 2007 година. Меѓутоа, освен во некои планови за управување со заштитени подрачја (пр. Езерани), мерките за заштита и одржливо

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

Ратификувани конвенции во РМ	Цели на Конвенцијата	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата и/или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
		користење на водните живеалишта не се вклучени во националните просторни планови. Република Македонија има обврска да изготви и Национална програма/план за зачувување на водните живеалишта.
Конвенција за заштита на дивниот растителен и животински свет и природните живеалишта во Европа (Берн)	Бернската Конвенција е обврзувачки меѓународен правен инструмент во областа на заштитата на природата, кој покрива голем дел од природното наследство на европскиот континент, а се однесува и на некои африкански држави. Нејзина цел е зачувување на дивите растенија и животни и нивните природни живеалишта, како и промовирање на европска соработка во таа област. Конвенцијата нагласува дека од особена важност е потребата да се заштитат загрозените природни живеалишта и загрозените ранливи видови, вклучувајќи ги и миграторните видови.	Заштитата на природата, на загрозените природни живеалишта и загрозените ранливи видови, вклучувајќи и миграторни видови, поставена со Конвенцијата е една од главните цели на НСБРАП.
Конвенција за заштита на светското културно и природно наследство (Париз)	Конвенцијата е меѓународен документ кој го врзува концептот на зачувување на природата со зачувување на културните карактеристики. Истата ги дефинира природните или културните локалитети кои се разгледуваат за запишување во листата на светско наследство. При тоа, со потпишување на оваа Конвенција, секоја држава треба да ги заштити не само локациите на својата територија кои се светско наследство, туку и своето национално наследство. Државите се охрабруваат да ја интегрираат заштитата на културното и природно наследство во регионалните плански документи, да се спроведуваат научни и технички истражувања и да се преземат соодветни мерки.	Охридското Езеро во 1979 година беше внесено во листата на светско наследство, според критериумот за природа, а подоцна (во 1980 година) проширено со вклучување на културно-историското подрачје, според критериумите за култура. Изработен е нацрт Закон за управување со светското културно и природно наследство во Охридскиот регион, но истиот се уште не е донесен. Во 2004 година, уште две други подрачја со исклучителни природни вредности—пештерата Слатински Извор и карпестиот предел Маркови Кули се вклучени на листата на чекање на УНЕСКО. Во 2014 година прогласен е првиот биосферен резерват Охрид-Преспа според критериумите на програмата на УНЕСКО „Човек и биосфера“. Изработката на потребната документација за номинација на биосферниот резерват беше спроведен во период од 2012 - 2013 година преку вклучување на сите релевантни структури од двете држави Република Македонија и Република Албанија.
Конвенција за заштита на	Како рамковна конвенција, дава единствена можност за	Имплементацијата на НСБРАП ќе придонесе за реализација

Извештај за Стратегиска оцена на животната средина

Ратификувани конвенции во РМ	Цели на Конвенцијата	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата и/или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
<p align="center">миграторни видови диви животни (Бон)</p>	<p>регулирање на обврските преку случување на правно-обврзувачки договори или со помалку формални инструменти, како меморандуми за разбирање. Истата претставува глобална платформа за зачувување и одржливо користење на миграторни животни и нивните живеалишта. Миграторните видови на кои им се заканува исчезнување се излистани во Прилог I, додека миграторните видови за кои треба или би имале значајна придобивка од меѓународната соработка, се предвидени во Прилог II од Конвенцијата.</p>	<p>на целите кои ги поставува оваа Конвенција. Една од мерките предвидени со оваа Стратегија е изработка на национални акциони планови за видови кои произлегуваат од обврски од меѓународни договори (пр. птици и лилјаци според Бонска конвенција).</p>
<p align="center">Конвенција за оцена на прекуграничните влијанија врз животната средина (Еспо)</p>	<p>Еспо Конвенцијата ги поставува обврските на Страните за оцена на влијанието на одредени активности на животната средина во рана фаза на планирање. Исто така, Конвенцијата утврдува генерална обврска на државите да известуваат и да се консултираат едни со други за сите поголеми проекти што се разгледуваат, за кои е веројатно да имаат значителни прекугранични негативни влијанија врз животната средина.</p>	<p>Аспектите од Еспо Конвенцијата ќе бидат земени предвид при спроведување на постапки за оцена на влијанието врз животната средина од идни планирани проекти, а за кои се очекувани прекугранични влијанија.</p>
<p align="center">Архуската конвенција за пристап до информации, учество на јавноста во одлучувањето и правна заштита за прашањата поврзани со животната средина</p>	<p>Архуската конвенција востановува бројни права за јавноста (поединци и нивните здруженија) кои се однесуваат на животната средина. Страните на Конвенцијата бараат да се утврдат неопходните одредби од страна на јавните власти (на национално, регионално и локално ниво) што ќе овозможи остварување на овие права. Конвенцијата обезбедува:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Право секој да добива информации за животната средина, кои ги имаат јавните власти; -Право да се учествува во донесувањето на одлуки во врска со животната средина; -Право да ги прегледаат процедурите за преиспитување на одлуките на широката јавност, донесени без почитување на двете претходно споменати права. 	<p>Одредбите за пристап до информации се применуваат од почетокот на подготовка на Стратегијата (на пример, јавни кампањи; летоци; итн.). Покрај тоа, одредбите за учество на јавноста во одлучувањето и пристап до правна заштита се применуваат во текот на спроведувањето на постапката за СОЖС за Стратегијата.</p>
<p align="center">Договор за заштита на лилјациите</p>	<p>Договорот е склучен врз основа на Бонската Конвенција за заштита на миграторни видови диви животни, со цел</p>	<p>Со оглед дека Република Македонија е потписничка на овој договор, преземени се низа активности за реализација на</p>

Ратификувани конвенции во РМ	Цели на Конвенцијата	Како целите и барањата се вградени во Стратегијата и/или ќе бидат постигнати преку нејзина имплементација
<p align="center">во Европа (Лондон)</p>	<p>заштита на сите 52 идентификувани европски видови лилјаци, преку законодавство, едукација, мерки за зачувување и меѓународна соработка помеѓу државите потписнички на истиот и оние кои се уште не се страни на истиот.</p>	<p>предвидените цели. Притоа, и НСБРАП ќе придонесе за реализација на целите на договорот: -Изработка на национални акциони планови за видови кои произлегуваат од обврски од меѓународни договори (пр. птици и лилјаци според Бонска конвенција); -Спроведување на обврските поврзани со управувањето на прекуграничниот парк Преспа, вклучително и акциските планови за планински чај, преспанска мрена, преспанска пастрмка, шуми од фоја, појаси на трска, кафеава мечка и пештери и лилјаци.</p>
<p align="center">Конвенција на Обединетите Нации за борба против опустинувањето во земјите што се соочуваат со сериозни суши и/или опустинување, особено во Африка</p>	<p>Конвенцијата е единствен правно-обврзувачки меѓународен документ кој ја поврзува животната средина и развојот со одржливото управување со земјиштето, а со цел да се спречи деградацијата на земјиштето и да се ублажат влијанијата од сушите во засегнатите области.</p>	<p>Република Македонија ја ратификуваше оваа Конвенција во 2002 година и оттогаш направен е значаен напредок во областа на законодавството, политиките и усвоени се бројни мешународни стандарди. Во тек е изработка на Национален акционен план за борба против опустинување со кој се предвидуваат мерки и активности кои ќе придонесат за подобрување на состојбата со почвите во државата. Мерките и активностите кои ќе ги предвиди овој документ ќе бидат во корелација со НСБРАП и Третиот национален план за климатски промени. Меѓу мерките и активностите кои ги предвидува НСБРАП поврзувајќи ја биолошката разновидност со заштитата на почвите, наведени се: -Донесување легислатива за заштита на почвите; -Воспоставување мониторинг на загадувањето на почвите.</p>

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Национална стратегија за биолошка разновидност со акциски план (нацрт, 2014);
- Директивата за стратегиска оцена на животната средина (2001/42/ЕС);
- Домашни и меѓународни правни документи, стратегии, планови, програми;
- Податоци од Државен завод за статистика;
- Квалитет на животната средина во Република Македонија, Годишен Извештај, 2011
- Квалитет на животната средина во Република Македонија, Годишен Извештај, 2012;
- Други достапни искуства и практики.